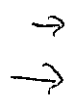

הוצאות יום טוב, (ג) יצריף * לכתבו ולענגו (ד) כמו בשבת, הגה (ה) ואסור לאכל (ו) ממנוה ולמעלה
(ז) כעצב יום טוב כמו בשבת, (ז) שזוהו מקלל הכבוד (מכ"מ פ"ו). מיהו, אם ערב יום טוב שבת, (ח) יכול לקיים
סעודה (ט) שלישיית, ואכל מעט פת לכבוד יום טוב. ומצוה ללוש פת ערב יום טוב לכבוד יום טוב (מהר"ל הלכות
יום טוב) כמו בערב שבת, כמו שנתקאר לעיל סימן רמב. (ט) ונתב לצעזע (י) על שתי כפרות הולקבע פל סעודה
(יא) על (ג) הדין. (יב) יובגדי יום טוב יהיו יותר טובים משל שבת. (יג) ולא נהגו לעשות בו
סעודה שלישיית. (יד) וביום טוב (ט) מאחרין לבוא לבית הכנסת וממחרין לצאת משום שמחת יום טוב (גמרא פרק
הקורא עמו): ב [*] (טו) חתיב אדם להיות שמת טוב ללב (טז) במועד, הוא ואשתו ובניו וכל הנלוים
הרמב"ם בפרק ו ומבדיל דקפחים ק"ט

אפרים ס"ג ב"ר יו"ט שחל ב"ה ונזשים רוצים לילך על הנריד ב"ר י"ט א"ף יתנגדו:
(א) בעי"ט, וה"ה ב"ר י"ט ראשון מפני שהוא עי"ט שני, מ"א:
(ב) שלישיית, קדם מנחה קטנה. ואם שכח לעשותה קדם יעשנה אחר.
ופשוט דסעודה מילה מתר כמ"ש סימן רמט. ונתב לאכל פת ב"ר י"ט בערבית ושתרית, ואם לא אכל בליל י"ט יאכל ביום שני פעמים כמ"ש סימן רצא סס"א,
מ"א: (ג) הדין. ומצוה לאכל פשוט, הרמב"ם: (ד) ובגדי: (ה) אין ירו משגת יחזק לכל הפחות מנעלים חדשים לכבוד יום טוב, מהר"ל: (ו) מאחרין.

שערי תשובה

באר היטב

ב"הוצאותיו טורח. ומקורו מהא דאיתא בפרקא 'מוזותיו של אדם קצובים לו
מראש השנה' וכו', ופרש רש"י, לומר מלעשות צדיקה מרבה, שלא יוסיפו לו אלא
מה שספקו לו, עד כאן לשונו, וזהו חוכמת מרבה על זמננו, שבעולותינו הרבים
הרבה נזשים עובדין על זה ולא נשימו לב איך להתנהג בהוצאות ביהם להרחיק
דברים המזכירים, ורבים תללים הפילה הנהגה הרעה הו, שמביאה אה האדם
לבוסף על-ידי-זה לירי גול וחסס וגם להרפה וכלמה. ונתרבה סבות יש שגורמים
לזנהגה רעה הו, והסבה הגדולה שבכלן הוא על-ידי הנשים שדעמן קלות ואינן
ראות הנולה, ואשרי למי שאמין לכבו ולא ישיגים לפתחים וינמל הוצאות ביתו
במשכון כפי ערך הרוחחו ולא יותר. וענין בנקטת שפת-תמים פרק ה מה שכתבנו
בה: * לכתבו ולענגו כמו בשבת. ענין במשנה בורה משום דכתיב "לקדוש ה'
מכבוד", ובימים טובים גם-כן נאמר בהן "מקרא קדש". והגה כל זה הוא לשון
הרמב"ם בפרק ו מהלכות יום טוב, ולפי זה הא מסיים על זה הקרא (ישעיה י"ח)
"וכבודו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר", ומכאן פל זה לעיל בסימן שו
ושו באיזה חפצים מתר לדבר בשבת, ושלא יתא דבורך של שבת דבורך של הל.
ענין שם, ואס"פ הוא הדין ביום טוב, דתקרא קאי על שניהם, ענין שם:
* ממנוה ולמעלה. לאו דוקא, דאף חצי שעה קדם זמן מנחה קטנה דהיגו
מחשע שעוה ולמעלה. וענין באליה רבה ובש"א שכתבו דאין לעשות מלאכה
בערב יום טוב מן המנחה ולמעלה כמו בערב שבת, ענין ריש סימן רנא: * בערב
יום טוב כמו בשבת. ענין במגן אברהם שכתב דהוא הדין ביום טוב ראשון יש
למעל מלקבע סעודה מחשע שעוה ולמעלה (שהוא ערב יום טוב שני) כרי שיאכל
בלילה לתאבון, והעיקרון האחרונים. ולעניית דעמי אין דין זה כרי, אחר
שבאמת העקר הוא יום טוב ראשון, דאין בקיאות דתקרא, ואף

היין מתקלה¹²¹, וכמו לענין שבת¹²², וכנ"ל בסוף סימן רנ"א¹²³ וגם מצוה לאכל בש"ו¹²⁴; (יב) וכל זה אם ירו משגת. וענין לעיל בסימן רמב. ואיתא בעבודת
גדולים דף ה, שמתקנה להרבות בסעודה ביום טוב הראשון (יג) של פסח ובצצרת ובראש השנה וביום טוב האחרון של חג: (יב) ובגדי יום טוב¹²⁵
וכו'. משום דחתיב בשמחה¹²⁶, וזהו גם-כן בכלל שמחה, ופשוט דכל זה גם-כן בידו משגת: (יג) ולא נהגו כו' שלישיית. פי אם שתי סעודות ערבית¹²⁷
ושתרית¹²⁸, (יד) ונתב לאכל כהן פת, ואם לא אכל בליל יום טוב, יאכל ביום שני פעמים¹²⁹ ויקדש בשתרית הקדוש של לילה¹³⁰, וכמו לענין שבת בסימן
רנא סעף ח וסימן רצא סעף א. (טו) והגה יש מאחרונים שכתבו, דאף דאין נוהגין לעשות סעודה שלישיית בפת, מכל מקום טוב שיאכל פרות.
וש שכתבו, שמה נחפשת המנהג לאכל ביום טוב פכשיל אתר יותר בשתרת שכתב בסעודה, ואף-על-גב דכשבת אין מועיל זה לענין
סעודה שלישיית: (יד) מאחרין לבוא וכו'. כרי לטרח (טו) בסעודת יום טוב קדם שכתבו לבית הכנסת. (יז) והאידנא שמתריבין בפדוים ובגוננים
בין יוצר אור' לקריאת שמע וקרוכ לנדאי שיעבד זמן קריאת שמע, צריך להשכים ככל יום טוב כרי לקרות קריאת שמע בזמן הראוי¹³¹: ב (טז) חתיב
אדם להיות שמת וכו'. והוא מצות עשה מן התורה¹³², דכתיב "ושמתם פתגך¹³³, ונהגתם גם בנשים¹³⁴ (שע"ח בשם השאגת אריה): (טז) במועד.
ענין ברמב"ם פרק ו מהלכות יום טוב דגם חל-המועד הוא בכלל מועד לענין שמתה, (יח) אכל לענין פכוד וענג אין חתיב בחל-המועד, דלא
שערי הדין

(ז) ענין ברמב"ם פרק ל מהלכות שבת פרק ו מהלכות יום טוב: (ה) הר"א: (ז) וכן כתב באליה רבה, ולפלא קצת שהעתיק דין זה מהרמב"ם ולא
העתיק בלשונו שם, ענין שם: (ח) אליה רבה והגר"א, ומהו על מגן אברהם, ענין שם: (ט) אליה רבה והגר"א. ולכתולה טוב יותר שיאכל קדם זמן מנחה קטנה, שאין
יכל לאכל ולקבע סעודה פשוט שרצה: (י) ענין במתחית השקל דהיגו יותר מפריצה פת, שהוא שעור סעודה שלישיית, פולעיל בריש סימן רצא, אכן באמת הוא יכול
לאכל יותר, אף שלא יתנה שעור קביעות סעודה דהיגו פרגילותו בחל, וכן מוכח בבאר הגר"א סעף קטן ו בכור המתחיל מיהו. וענין עוד שם, דלפי מה שהעתיק
בשם מהר"ל משמע דמסקנת מהר"ל לסמן בדיעבד פשיטתו לעשות סעודה שלישיית מקום אהני פוסקים דפליגי על פה"ג ופכרי דלרבי יוסי הוא הדין נפי
וסתחילין, ענין שם. אכן מדברי הרמ"א שכתב מעט פת' משמע דדעתו לכתולה לחז גם לדעת פה"ג ולא יאכל בשעור קביעות סעודה: (יא) בית יוסף בשם הר"ר:
(יב) ברמב"ם פרק ל מהלכות שבת, וכן לעיל בסימן רנ כתב כפי זכלמו: (יג) לפי שהוא יום אלה ותריות, ובצצרת לפי שהוא יום מנוח וזרה, ובראש השנה לפי שהוא
חלח השנה עושיין כן לסימן טוב, ושמיר-עצרת לפי שהוא חשוב והוא רגל בפני עצמו, אכל יום טוב ראשון של סבות לא, לפי שהעם טרודים במצות סבה ד' מינים
ואין פנאי להכין הרבה: (יד) מגן אברהם ושי"א: (טו) ענין מגן אברהם: (טז) רש"י: (יז) ב"ה, וכפי מה שפרש בו הגאון וכי ישעיה פיק בפשיטות: (יח) הגר"ו:

בכית שרי, וכל שפן שאר משקין דשרי (הנהח ממוני פרק ל). ויש אומרים דאין אסור אלא תוף י"ב חדש על אביו ואמו (שנה ומדכי פרק ע"ט). ויש אומרים דאסור זה של שתיח מים אינו (יג) רק בערב שבת (הוספות והרא"ש וקודכי בשם ר' משלם והנהח ממוני): **ג** * אם נמשכה סעודת הבקר עד שהגיע זמן המנוחה, נפסיק הסעודה (יד) ויבקר (ו) (כ) בפרת המזון וישל ידיו ויבקר בפרת 'המוציא' ויסעד, ונכון הדבר, שאם לא היה עושה כן, מאחר שנמשכה סעודת הבקר עד אותה שעה לא היה יכול לאכל אחר כך (טו) אלא אכילה (ז) גסה. ה"ה. (טו) אבל מי שיועד שאפשר (ו) לאכל (יז) * אחר שהיפלה מנתה עם הצבור * לא יעשה סעודה שלישית קדם מנחה, מיהו אם עשהה יצא: ד (יח) [אין צריך לקדש בסעודה שלישית] * אבל צריך לבצע על (ו) שתי פירות. ה"ה. ואם סועד הרבה פעמים בשבת, צריך לכל סעודה שני פירות (המקורס וממוני). * ולפחות לא יהיה לו בסעודה שלישית (יט) פחות מספר אחד (כ) שלם (טו) ומדכי פרק כל פתיח. והנה פשט המנהג להקל לבצע בסעודה שלישית רק בכפר אחד שלם, אבל יש להחמיר (כא) לקח שנים: ד (כב) * צריך לעשותה בפת. (כג) * ויש אומרים שישל לעשותה בכל מאכל העשוי (כד) מאחד מחמשת

בְּטוֹר הַיָּמִיב
 ג (ג) בפרת המזון, ונמחין קעט ביניהם שלא טל מיד אחר פרכת המזון, וכן נהגין להפסיק בדברי תורה או בטיל קצת, כ"ח בשם מהרש"ל: (ד) גסה. כי כל זמן האכילה האצטומקא פחותה, מה שאין פן אחר הסעודה נסתמת: (ו) לאכל. ונפלו חל יום טוב במוציא שבת, אם יודע שיוכל לחזור ולאכל קדם שעה עשרית לא יחלק סעודה שחרית לשמים, מן אברהם: ד (ו) שתי פירות. וישתה, ספר הפניות, עין שם סדו:

מְשֻׁנָּה בְּרוּחָה
 לשחוח מים בין השמשות, הניג, ורקא בשוחה מן הנקרות: (יג) רק בערב שבת. שפמפשים מה דאינא במדרש הנ"ל בשבת בין השמשות, הניג, בין השמשות של ליל שבת: ג (יד) ויבקר בפרת המזון וכו'. וכתבו האחרונים, שאחר כך יקום וילך מעט ביניהם, והנשארים במקומן לא יצאו ידי חובתן, ויהי כסעודה אחת. וכתב הבית יוסף, דלא ידרש ברבים לעשות פן להפסיק סעודתן, פון שקדם תבות אין רשאים להפסיק, אין הכל קבאין גזו: (טו) אלא אכילה גסה. כי כל זמן האכילה האצטומקא פתוחה, מה שאין פן אחר הסעודה, ולא חישבן שאורם ברבה שאינה צריכה, פון שמכרח לעשות פן משום סעודה שלישית שתהיה פרוי, וזהו מה שפסיק רמ"א, אבל מי שיועד וכו', כדי לצאת מחשש ברבה שאינה צריכה: (טו) אבל מי שיועד, הניג, שמשער בנפשו שלא תהיה אז אכילתו אכילה גסה: (יז) אחר שיתפצל מנחה, ונפלו אם חל יום טוב במוציא שבת, שאי אפשר לו לאכל סעודה שלישית בסוף היום כנהוג, שחרי ראוי לו להמנע מלקבץ אז סעודה בערב יום טוב פמו בערב שבת, מפל מקום אם יודע (ו) שיוכל אז לאכל על כל פנים בשעה ביצה יותר, וכנ"ל בסעיף א', לא יחלק סעודת שחרית לשמים, וקא יש אומרים דאסור לעשות פן משום ברבה שאינה צריכה. כתב מגן אברהם בשם ספר חסידים, מי שיש לו מזון שמי סעודות הצמממות, ואם יחלקם לשלש סעודות לא יהיה לו כל סעודה לשבעה, מוטב שיאכל שתי סעודות לשבעה, (ו) ומפל מקום אם נמשכה סעודת הבקר עד אחר תצות, ויחלקנה לשנים, וכמו שכתב בסעיף זה, דהא מפל מקום ישבע פשאוכל שנית, אבל לכתחלה אין להקמין עד אחר תצות משום זה, דמבטל במקצת ענג שבת: ד (יח) אין צריך למדש. דהניגו לבקר על הניג קדם הסעודה, (ט) דאיתקש יום ללילה לענין קדוש, מה לילה סגי בחד זמנא, אף שתי פירות צריך, דכל הסעודות שאדם סועד ביום השבת שוות: (יט) פחות מספר אחד. דכיום ששי ירד הניג לכל אחד שני עמרים ומפל עמר עשה שתי פירות, הרי ארבע לשני עמרים, אבל אין אחד שלם לסעודה שלישית: (כ) שלם. ואם אין לו, די בפרוסה שהיא פביצה, וכנ"ל בסעיף א', דאף על גב דמצות לחם משנה אין לו מצות סעודה מיקא קים [אחרונים]: (כא) לקח שנים. וכן ראוי לנהג לכתחלה, כי הסקרא הראשונה (ו) היא העקר. [טוב לפטר בכרפת המוציא כל המסבין, וגם יאמר להמסבין שיכוננו שיצאו בכרכו, כדי שכלם יצאו בלחם משנה [חזי אדם]: ד (כב) צריך לעשותה בפת. פון דילפינן שלש סעודות משלש פעמים 'היום' דכתיבי גבי מן, צריך לעשותה בפת. וגם מצוה לכתחלה לתרבות במעדותם פני יכלתו [אחרונים]: (כג) ויש אומרים שישל לעשותה בכל וכו'. ולכלי עלמא למצוה מן המבחר כפת ושני פירות, וכנ"ל בסעיף ד', אלא דפליגי לענין דיעבר אס יצא בזה [מפ"ח]: (כד) מאחד מחמשת

שְׁעָרֵי הַשּׁוֹבָה
 ג (כ) בפרת המזון. עין סאר היטב. ועין כדו עליהו סימן ט"ו ולכתחלה הצריך להמחין אחר מנחה לאכל סעודה שלישית, עין שם ועין כגו המלך סימן ל"ח, הסועד סעודה ויהיה בשבת ושבת ולא יהיה שבת אין צריך לחזר ולבקר:

בְּטוֹר הַלְבָּיָה
 ג * אחר שיתפצל מנחה וכו'. עין במשנה ברורה. והנה מגן אברהם כתב, אם יודע שיוכל לחזור ולאכל קדם שעה עשרית, ונתייח מזה משום דצריך עיון, הלא אף בסוף היום אינו אסור רק לקבץ סעודה, אבל קעט פת כביצה יותר אף קשחל ערב יום טוב כחל אחר, ודחק גדול לומר משום דהיא מצות שבת גרידא, דחשיבא פסעודה קביעה, וכמו שזמנינו במקום אחר דשבת קובעת, דזה אין שיק לענינו, דעקר הטעם הוא משום כדי שתהיה אכילתו בלילה לחאבון, וכן מצאתי בערות ה' בבאור הגר"א בסיון חקכ"ט סעיף א' בהג"ה פקדיא פמו שכתבנו:

* לא יעשה וכו' קדם מנחה. ודעה לומר, שלא יחלק סעודת שחרית לשמים, משום חשש ברבה שאינה צריכה, וממילא תדחה עד אחר המנחה, וכמו שכתב הרמ"א בסעיף ב' בהג"ה יותר טוב להפלה מנחה תחלה:

ד * ולפחות לא יהיה לו פחות מספר אחד שלם. ואם יש לו שלם וגם פרוסה, פשוט יקבץ סעודה זו על הכפר השלם, והפרוסה יניח על סעודת מלנה מלכה, דסעודה זו חשיבא הרבה יותר מסעודת מלנה

שְׁעָרֵי הַצִּיּוּן
 ג (א) עין בבאר הלכה: (א) מגן אברהם ושאר אחרונים. ולא השקמתי מה שכתב דעין אברהם ויחלק לשנים אפלו קדם תצות כדי לצאת על כל פנים דעת איהו בסיים דכתיבא להו דאין קוה מקום סעודה שלישית, דהוא חמרא דאמי לדי אלא, דלפסק השלחו צריך דאינו יוצא קדם תצות, ממילא היא ברבה שאינה צריכה, ועין

באליהו בזה: ד (ט) רמ"ש: (ט) ונראה לי פשוט דאם לא היה לו כוס בבקר, צריך להדר לקדש קדם הסעודה כסעודה שלישית, דומניא וקדוש של לילה דאם לא קדש צריך לקדש כל היום כלו וכנ"ל ברע"א סעיף ח': (י) הגר"ז וכתב הפרי מגדים שפן המנהג כהיום: (יא) לצאת בזה דעת הרמב"ם שטובר פן עין בכסף משנה:

לשמשו * וישתדל (ג) להכין (ד) בעצמו שום דבר לצרכי שבת כבודו, כי רב חסדא היה מתחנך וידיק דק, ורבה ורב יוסף היו מבקעין עצים, ורבי זירא היה מדליק האש, ורב נחמן היה מתחנך הפנית ומכניס פלים הצורכים לשבת ומכנה פלי החל. (ד) ימיהם ילמדו כל אדם, ולא יאמר לא אפגם כבודי * כי זה הוא כבודו שמכבד השבת. הג"ה. ויש להשחית (ג) הספין בערב שבת, (ה) כי זהו מכבוד השבת שמכין עצמו לאכילה (כל בו וביא יוסף בשם ספר ח"י עולם): **ב** וירבה בבשר ויין ומגדנות (ו) כפי יכלתו.

רנא שישא לעשות מלאכה בערב שבת מן המגדנה ולמגדלה. ובו ב' פעיפיה:

א (א) * העושה (ב) מלאכה בערב שבת מן המגדנה ולמגדלה, אינו רואה (ב) סימן ברכה. **יש** וטורדי בשם רבנא.

באר היטב

(ב) בעצמו. והוא הדין בכל מצוה מצוה בו יותר מבשלוהו: (א) הספין מדתבי ותיכני את אשר יביאו, הן את נרמז בו ספין, מלשון ליהים ולמגדנות: **רנא** זו (ב) מלאכה. ופרקמטיא שרי, מן אברהם:

שערי השוקה
המקוה, כמו הכשר במקום שנקשר שלא יהיה כיום ששי וכיוצא, עין שם: (ב) בעצמו. עין באר היטב. בשם כנה האר"י ז"ל, הנהגה שאדם מניח בעצמו שבתו עם קולה למוחית המגדנות כמו המגדלות, ולכן צריך לטרוח הרבה בשביל כבוד שבת, עין שם, ובהאי גווא קהבו לענין ששית המכונת בערב שבת. וענין בחוספת שבת שפכת, והנה מצוה בקדושתו בעצמו דרבי אליעזר ורבי יהושע שהיו מסכים במשנה כו של זה נמליא ונהי רבן גמליאל כרבי עומר ומשקה צליהם וכו', מצוה גדול ממנו ששמש כר' ואמנם כחות יאיר סימן ר"ה סבת דרוקא משימי של כיוון אסור מה שאין כן יכול להחמיר להשיב אף שאינו למי כבודו, ועין שם ורובנו לא קרני ומטפלים עצמם בעצמם וכן בשאיבת מים דרך רשתה הרבים למטה מצוה, וכן אין נמנעים מלהטפל בחבורת הקונים הפסידה וכל צרכיה, וגם הביא שם ורבי יהודה בר אלעאי מוקד אמלת, עין שם. ועין בקאר יעקב חלק חשון משפט דמתיין מקדושתו גבי רב יהודה אשפתה רב נתמן דעבדי משקה, וכן הוא דהלכו לאשליו של אמאוס לקח המנה למשחה בנו של רבן גמליאל. ובמתיין ברכה האריך כונו ותיבא דרבי מהר"ט בקדושתו שכתב שרב נתמן רעה לעשות משקה בעצמו שהיא מצוה גשה ותכ לבדו עליו ואמרין מצוה בו כו, עין שם. ועין בקדושתו כהא דרבי אמי ורבי אסי קרני וננא דרבי אלעזר כו, עין שם. ועין בקדושתו פרק מציאת האשה גבי הלל, פסג אחא לא מצא עבד לריון לפניו כו, עין שם:

בישנה ברורה

מין בוראי היא מצוה, ורמז לזה, 'טועמיה חיים וכו': (ג) להכין בעצמו וכו', ורמזות כבוד שבת משל על כל אדם, ויכתיב וקראת לעשת ענג לקדוש ה' מכבודו, (ט) ומצוה בו יותר מבשלוהו, והוא הדין בכל המצוות מצוה בו יותר מבשלוהו, ועין בקאר היטב. פחות הספדים, ונהיה בהשוקה ויפושפש במעשיו בכל ערב שבת, כי שבת מקרה כלה מלקתא, וקאלו מקבל פני הפלף ויברך שמו, ואין נאה לקבלו כשהוא לבוש בלויי הספקות של חלאת העונות. (י) ויש לפנות קרני עכביש שקורין שפיין ועביש מהפנית בערב שבת [אלה רבה]. וכל שכן שצריך לכבד הפנית מהתאבק והעפר מבעוד יום, וזהו הכל בכלל כבוד שבת, ורמזה כדושתו קאלו ובו אלו להתאכסן מלך בשר ודם, פשה [היה] מכפר הפנית ומציע המטות, וכל שכן שבת מלקתא חני אדם: (ד) ויהיה ילמדו כל אדם. הינו, אפלו החשוב ביותר, (ה) ובפרט בימים הקצרים, ומכל שכן פשרווא שפכר הוא סמוך לשבת, שאז הוא מחיב לעסק בכל כחו. וראיתי אנשי מעשה, גדולי תורה, שהיו מכבדין הפנית בעצמן בימים הקצרים כדי שלא יתחלל שבת, וזהו חייב גמור על כל אדם, דמאי שגא דאין לו מי שכיני או שהשליח אין לו פנאי: (ה) כי זה הוא וכו'. ובקשר מסמיה לה אקרא וידעת כי שלום אהלך. זו השקזת הספין, כי אם קנה הספין יוכל לבא לפעמים לידי קטטה חס ושלום: **ב** (ו) כפי יכלתו. עין לעיל בסימן רמ"ב, שם מבאר כל הפרטים בזה:

באור הלכה
* וישתדל וכו'. פרמ"ם איתא על דין זה בלשון 'חכי' [שהו לשונו בפרק ל', אף על פי שהיה אדם חשוב ביותר ואין דרכו לקח דברים מן השוק ולא להתעסק במלאכות שבבית, תיב לעשות דברים שהן לערב השבת בגופו, שנה הוא כבודו, חקמים הראשונים, מהן מי שהיה מפצל העצים לכשל כהו, ומתן מי שהיה מבשל או מולח בשר או אודל פתילות או מדליק נרות, ומתן מי שהיה יוצא וקונה דברים שהן לצורך השבת ממאכל ומשקה אף על פי שאין דרכו בכך וכו', עין שם]. והפנה, על אינה דבר מן הדברים. ועין בקדושתו מ"א דקאמר שם, מצוה בו יותר מבשלוהו. ואפשר דלתיקונים גם כן לאו חוב גמור הוא, אלא קעין חובה משום כבוד שבת, וסדרת תרמ"ם, ויא' לאו הכי לא היו מבשלים כל הני אמוראים תורתן עבדו זה, ומכל מקום לא חגי זה חובה גמורה, ומדע, דלא אשקתו בגמרא בשם חובה כי אם על הדלעת נר בשבת, בדרך כ"ה ע"ב, ולענין שלש סעודות, בדרך ק"ו ע"ב, ומכל מקום צריך עיון:

* כי זהו כבודו. וישב בנה מה שהקשה בש"ח חות יאיר אפי הקלו בכבודם, הא גדול כבוד הכריות שידותה לא תעשה שבתורה [הינו, לא תעשה ורובנו, ושב ואל תעשה אף בדברי תורה], לכן קאמר דזהו כבודו, שטופס בעצמו במצוה, ויברך שעושה כן לכבוד השם ויברך, וכן הוא אומר בדרו הפלף עליו השלום ויגמלתי עוד מזהו אגו", מה שאין כן אם אין נר, כמו [אין] וכו' לפי כבודו באברה וכו' וכו', שמתחיל כבוד המלמד חכם על יד זה [אפי מנדיס], ורצה לומר, שאין הכל יודעין שהוא עוסק במצוה. ובהו מלשב הא דאיתא בקדושתו דף ע' דרב נחמן עסק בעצמו במצוה מעקה, ששם הוא דבר שהכל יודעין בעת שהוא עוסק שהוא מצוה ה', מה שאין כן באברה, בעת שהוא מטפל בה אין הכל יודעין מצוה, ולכן אפלו אם ירצה להתוודע דברים ויודעים שהיא אברה, גם כן פטרנה חוקה מצוה, פניל:

רנא א * העושה מלאכה וכו'. ואסוקא נמי אית פנה, רק שאינו תמיד האסור כשאין אסורי שבת שהיה חזק על זה מזה פרוחה, פן איתא פרמ"ם פרק ח' מהלכות יום טוב ובפמ"ג וכן איתא באור זרוע. ונראה שמקורו הוא מהא דפסחים ריש פרק מקום שנגה, עין שם בגמרא בתרוץ ראשון, ואפלו לתרוץ שני דגמרא הוא רק דאין משמתי אוחו אכל אסוקא יש, כי לפה לנו להשוות פלגנותא בין התרעיים, וכן משמע ברי"ן ויש פרק הגי"ל, עין שם, ויכרד הביאו בקרי מגדים. והנה תש"ו כתב, דאין בו תי"ל, עין שם, והלכה בדברי סופרים להקל, ובפרט דהוא מרצא פתחא, אי נמי, אף

רנא א (א) העושה מלאכה. ופרקמטיא (ב) שרי, ומכל מקום משמע מהגמרא (ג) דרמן סנידת התניות הוא קדם זמן הדלקת הנרות. ועין בקאר הלכה ילקחן בסימן רנ"ו במשנה ברורה סעיף קטן א': (ב) סימן ברכה. מאותה מלאכה, שאף

אסוקא רק דאין בו סימן ברכה, ולריוה מרחיח אנו לומר דפליגי שני המרצים

שער הדין

ובשלמן שלמה משמע דעצם הטעמה היא מצוה: (ט) ורצה דלא שנה בנה לומר, מצוה שיוכל לעשות על ידי אחרים אין מבטלין התלמוד אפלו לזמן מועט, והכא הלא יוכל לעשות על ידי שלוחו ודעוהו הוא ממי שהוא אחר לגמרי, יש לומר, דרוקא מצוה שאין מטלת על גופו, כגון שפיסוק באמצע התלמוד לילך לגמל חסד עם איזה אדם במקום שאומר יוכל לעשות עמו הטובה הדיא, מה שאין כן בנה שהכבוד שבת מטלת על גופו, וממילא מצוה בו יותר

רנא א (ב) מן אברהם: (ג) דרמן הסגידה הוא בתקיעה שניה, והדלקה הוא בשלישית [שבת ליה]:

אורה חיים רג רנא הלכות שבת

מגן אברהם נ"י רמא

רג א ישכים בבקר. ויותר טוב לקנות ציוד ו' מציוד ה' ויאמר על כל דבר שקונה היה לכבוד שבת (כתמים) (כ) ועסי תקע"ב ס"א דמשמע דיש לקנות ציוד ה' עיין נקדה"י ואע"פ שהכין נשקטמה מנחה היא שיוסף גם בין השמשות שנאמר והיה משנה וגו' (ש"ל ז"ל): בד"מ כחז צ"ח מנחה להכין מחד צננתה לשבת כשנמתי ואע"פ שאמר הלל מדה אחרת יהיה זו ה"פ אע"פ שכל מעשיו היו לש"ס יהיה זו מדה זאת אצל גם הלל מודה שמדה ז"ס עדיפה טפי וכ"מ צמעה דקלצ שיש לעשות כשנמתי ע"כ והרמב"ן כתב צפי' החומש דלית הלכתא כשנמתי וצקי' רמ"ז משמע כל"ז עכ"ל. וכ"פ הצ"ח בסקי' רמ"ז וכ"כ רש"י צמומש זכור את וכו': מצודה לטעום התבשילין וזרין לטעום מכל תבשיל צע"ש (כתמים): ב' להכין בעצמו. וה"ה בכל מנחה מנחה זו יותר מנשלומו:

רג א ישכים בבקר. שנאמר והיה ציוד הקשי אין והיה אלף מיד שנאמר והיה כי קס הפלסמי: (ב) ויש להשחיתו כו'. מדמתי והכינו את אשר יצאו הך את נמו זו סקין מלשון לאחים ולמזמרות:

רג א ישכים בבקר. שנאמר והיה ציוד הקשי אין והיה אלף מיד שנאמר והיה כי קס הפלסמי: (ב) ויש להשחיתו כו'. מדמתי והכינו את אשר יצאו הך את נמו זו סקין מלשון לאחים ולמזמרות:

ב ירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכולתו:

רגא שלא לעשות מלאכה בערב-שבת מן המנחה ולמעלה, וכו' כ' סעיפים:

א א ו' (ה) מלאכה בערב-שבת ב מן המנחה ולמעלה, אינו רואה ג סימן ברכה.

(1) ע"פ ת"ח וס' הרצ"ו נב"י ת"א רס"ו רס"ח

רג א ישכים כו' ויאמר כו'. שעי' הדיבור יחול קדושת שבת על אותו דבר. כי הדיבור באדם לא דבר ריק הוא: ועסי תקע"ב כו'. שכתב אין גורים תענית על הצבור שיהיה יום תענית הראשון ביום חמישי דכשיראו שיקנו הציבור ביום חמישי לצורך שני סעודות גדולות א' לצורך הלילה כי התענו כל היום. וא' לסעודת שבת וסברו שרוב בא לעולם ויתקיר השער כי עדין לא נתפרסם גזירת התענית. ומזה מוכח שדרבם היה לקנות לצורך שבת ביום ה': והיה משנה אסמכתא בעלמא: אע"פ שכל מעשיו לש"ש היתה זו מדה זו כו'. ומדאמרי' אע"פ שכל מעשיו כו' משמע מזה כיון דכל מעשיו לש"ש הו"ל גם בזה לחפוס מנהג כ"ש דמזה היה רואה ג"כ שמעשיו לש"ש. מ"מ מדה אחרת ה"ב ומסתמא טעמו ונמוקו עמו ואנחנו לא נדע מה שמעמ דמדת כ"ש עדיפא. ולכן הוצרך לביה לומר דבזה יצא מדרתו. וכיון דאנחנו לא ידענא טעמא דהלל ומסברא מדה ב"ש עדיפא יש לעשות כב"ש: וכ"מ במעשה דקצב. בשבת דף ק"ט ע"א שאמר שזכה לעשר רב מפני שהתנהג ככ"ש:

רגא א העושה כו' רבני בישאן. בפסחים דף ג' ע"ב שאלו ר"י אם מותרים לילך בע"ש מצור לצידון ופירושי' שם שהיה יום שוק בעידון כע"ש. הואיל ואבותיהם היו עשירים ולא היו צריכים לאתרו יום השוק החמירו על עצמם. אבל בניהם היו צריכים כי לא היו עשירים אם צריכים להחמיר כמנהג אבותיהם. ובשבת דף י"ט ע"א איאת תיר' אין מפליגים בספינה פחות מג' ימים קודם שבת כו' ומצור לצידון אפי' בע"ש מותר וכתב רש"י וז"ל ומצור לצידון אין אלא מהלך יום אחד ובע"ש היה יום השוק כדאמרין בפסחים פ' מ"ש עכ"ל. וע"כ מה שכתב רש"י דמצור לצידון הוא מהלך יום אחד לאו רוקא. דאי ס"ד רוקא אי"כ כשהולך שמה בע"ש בצפרא אינו מגיע לשם כ"א לעת ערב סמוך לליל. וכיון דיום השוק היה בע"ש. אי"כ מה ימריצהו הליכתו שמה בע"ש דהא אי"א להגיע שם עד הלילה וכבר יום השוק כבר הלך לו אע"פ צ"ל דמי' רש"י דמצור לצידון הוא מהלך יום אחד ל"ד אלא רוב היום ורובו ככולו. ואכתי תקשי א"ע דגם פרקמטיא דין מלאכה יש לה בזמן דנאטר במלאכה נאטר גם בפרקמטיא. עדין לא היה להם תכלית בהליכתם לצידון ל"מ לדעת האומרים והנה מנחה גדולה נאטר במלאכה והוא בשש ומחצה. וכיון דכ"ס לא הגיע לצידון עד שעבר רוב היום. וכבר הגיע זמן מנחה גדולה וכבר נאטר במלאכה ופרקמטיא ואפילו למ"ד מנחה קטנה שהוא בחשע

רג א ישכים. ויותר טוב לקנות ציוד ו' מציוד ה'. ויאמר על כל דבר שקונה והו לכבוד שבת, כתמים. ומנחה להכין רכ"ז צננת מחד צננתה היא שיהיה גם הלל מודה נ"ס. עמ"ל. ויחזור צננתה כל ע"ש, כי דומה לע"ש. מי שעתה בע"ש וכו'. וע' לפנות קורי ענינים צננת, תולדותיהם. ומנחה לטעום מכל התבשילין בערב-שבת, האר"י ז"ל: (ג) בעצמו. והוא הדין בכל מנחה, מנחה זו יותר מנשלומו: (ג) הסכין. מדמתי והכינו את אשר יצאו, הך 'את' נמו זו סקין, מלשון לאחים ולמזמרות:

רגא א ישכים בבקר. שנאמר והיה ציוד הקשי אין והיה אלף מיד שנאמר והיה כי קס הפלסמי: (ב) ויש להשחיתו כו'. מדמתי והכינו את אשר יצאו הך את נמו זו סקין מלשון לאחים ולמזמרות:

רג א ישכים בבקר. שנאמר והיה ציוד הקשי אין והיה אלף מיד שנאמר והיה כי קס הפלסמי: (ב) ויש להשחיתו כו'. מדמתי והכינו את אשר יצאו הך את נמו זו סקין מלשון לאחים ולמזמרות:

רגא א ישכים בבקר. שנאמר והיה ציוד הקשי אין והיה אלף מיד שנאמר והיה כי קס הפלסמי: (ב) ויש להשחיתו כו'. מדמתי והכינו את אשר יצאו הך את נמו זו סקין מלשון לאחים ולמזמרות:

רגא א ישכים בבקר. שנאמר והיה ציוד הקשי אין והיה אלף מיד שנאמר והיה כי קס הפלסמי: (ב) ויש להשחיתו כו'. מדמתי והכינו את אשר יצאו הך את נמו זו סקין מלשון לאחים ולמזמרות:

רגא א ישכים בבקר. שנאמר והיה ציוד הקשי אין והיה אלף מיד שנאמר והיה כי קס הפלסמי: (ב) ויש להשחיתו כו'. מדמתי והכינו את אשר יצאו הך את נמו זו סקין מלשון לאחים ולמזמרות:

רגא א ישכים בבקר. שנאמר והיה ציוד הקשי אין והיה אלף מיד שנאמר והיה כי קס הפלסמי: (ב) ויש להשחיתו כו'. מדמתי והכינו את אשר יצאו הך את נמו זו סקין מלשון לאחים ולמזמרות:

רגא א ישכים בבקר. שנאמר והיה ציוד הקשי אין והיה אלף מיד שנאמר והיה כי קס הפלסמי: (ב) ויש להשחיתו כו'. מדמתי והכינו את אשר יצאו הך את נמו זו סקין מלשון לאחים ולמזמרות:

רגא א ישכים בבקר. שנאמר והיה ציוד הקשי אין והיה אלף מיד שנאמר והיה כי קס הפלסמי: (ב) ויש להשחיתו כו'. מדמתי והכינו את אשר יצאו הך את נמו זו סקין מלשון לאחים ולמזמרות:

רגא א ישכים בבקר. שנאמר והיה ציוד הקשי אין והיה אלף מיד שנאמר והיה כי קס הפלסמי: (ב) ויש להשחיתו כו'. מדמתי והכינו את אשר יצאו הך את נמו זו סקין מלשון לאחים ולמזמרות:

הלכות שבת

רמב"ה הנהגה בקבוד שבת. ובו פנייה אחרת:

א (א) אפילו מי שצריך לאחרים, אם יש לו מעט משלו * צריך לזרוז עצמו (ב) לכבוד את (ה) השבת. * ולא יאמרו עשה שבתך חל ואל תצטרף לבדיות אלא

א. טור מדברי רש"י כפרוש הפירוש אבות פרק ה' אהא ושבתי ק"ח. ב. פסחים ק"ב וק"ג.

באר היטב

רמב"ה ז' (ה) השבת. ולא יפחת משני הכשילין, והר בראשית. ובחוקני שבת איתא: שאיכל בקל סעודה משלש סעודות דגים, עין שם. ונראה לי דכל אחד לפי

משנה ברורה

באור הלכה

רמב"ה א (א) אפילו וכו'. הנה עקר מצות ענג שבת נתפרש לנו על ידי הנביאים, וכמו שנאמר וקראת לשבת ענג.

רמב"ה ז' (א) * צריה. כ"ח ועלת שבת ותוספת שבת פתכו שיענגו כראוי, וכן מוכח בבית יוסף דכן דעתו, וכן סתמתי במשנה ברורה כמותם.

(ב) ויש פוסקים שסבירא להו דעקרו הוא מן הנהגה, שהשבת היא בכלל מקראי קדש, שנאמר ויביום השביעי שבת שבתון מקראי קדש וגו', וימקרא קדש פשוטו כוונתו בספרא, דהיינו לקדשו ולכבדו בכסות קנהו ולענגו בענג אכילה ושתיה. והפליגו חז"ל [בשבת ק"ח] מאד במצוה זו ויאמרו, דכל המענג את השבת נוהגין לו נהלה בלי מצרים, ונצול משעבוד מלכיות, וזוהי עבור זה לעשירות, ועין שם עוד כמה מאמרים בענין זה. והנה

והט"ו קנה בבית יוסף דכן דעתו, וכן סתמתי במשנה ברורה כמותם. ונראה דהוא כמו שאין לו כלום דדי לו בשתי סעודות, עין שם. אבל לפי מה שכתבנו דאפילו מי שאין לו כלום צריך לתן לו שלש סעודות וקסא דהירסנא, אם כן אין רבותא בזה שיש לו מעט משל עצמו לענגו זה, ואפשר ללא נימא דבכל יסתפק מאחרים שנותנין לו ושבת יעשה מהמעט שיש לו, ואף דאין מניע לקנות מזה רק שתי סעודות, הנה אמינא דיעשה שבתו הל

בגדר מצוה זו יש שלשה מאמרי חז"ל בזה. א' הא דאמרו דצריך לענגו בדינים גדולים וראשי שומעין ותכשיל של תרדין, שזה היה מאכל חשוב בזמניהם, וכן בכל מקום ומקום (ט) לפי מהגהו וענגהו במאכלים וימשקים החשובים להם ענג וילפי שמן הסתם, רב בני אדם עקר ענגהם בקשר ויין ומגדנות, לכך איתא בסימן ר"ג סעיף ב' דירבה בכשר ויין ומגדנות כפי יכלותו.

כיון דעל שבת אפשר לו לצמצם שלא יצטרף לבדיות קלל, ועל פן לא דמי זה למי שאין לו כלום משלו. ועין בבאור הגר"א שמפרש גם כן כהט"ו, אבל לפי מה שכתב בסימן רס"ג דכבוד היום שנה לארבע כוסות לענין דבר מוצט, דהיינו קסא דהירסנא, ואם כן כל שפן דסעודה שלישיה גופא, ובעל כרחו לפי זה אנו מקריחין לפרש דמה שכתב המחבר מתחלה צריך לכבוד השבת, הנה, לכבוד כראוי ביותר מפסא דהירסנא, דלענין קסא דהירסנא אפילו מי שהשעה דחוקה לו ביותר מחיב, וכן פתח העלת שבת. ולפי שאין דעת הגר"א מברר לו אם כמו שמפרש כאן או כמו שכתב לקמן, על פן סתמתי

ב. הא דאמרו, דאפילו דבר מוצט שעשאו לכבוד שבת, קנים מצות ענג שבת, ואפילו קסא דהירסנא (היינו דגים קטנים מטונין בשמן).

קט"ו (כו) ואם יש לו רק מעט מעות וכו' שכיר לתבע עבור פלגתו שגמר לו היום ונדאם גמרו מאתכול, אין עליו רק אסור דכל משקה, וכמבאר בחשן משפט, והוא כשאר בעל חוב דעלמא אף בתלמיד

ג. הא דאמרו רבי עקיבא, עשה שבתך חל ואל תצטרף לבדיות, ונחלקו כל אלו הפוסקים האם באפן זה, דהיינו, למאן דאפשר לה, צריך לכבודו כפי יכלותו, (ו) ומי שהשעה דחוקה לו ביותר, הינו שאין לו רק מוזן שתי סעודות לשבת, בזה אמר רבי עקיבא, עשה שבתך חל ואל תצטרף לבדיות, (ז) ואינו מחיב לא בפשל סעודות ולא בקסא דהירסנא. (ט) ומי שיש לו ממון כדי לקנות מזה מוזן שלש סעודות יותר מזה קצת, מחיב להוציא אותן על שבת, כדי שיקנים שלש סעודות וקסא דהירסנא. (י) והוא הדין מי שאין לו כלום והוא משל הכל על התדקה, הרי הנבאים מחיבים לתן לו שלש סעודות וקסא דהירסנא על כל פנים, ובאדם נכבד, הכל לפי כבודו, וכמו שנכתב ביונה דעה בסימן רנ"ג, ולא אמרינן בזה עשה שבתך חל ואל תצטרף לבדיות, דלא אמרינן הכי אלא במי שענין לא נצטרף לטל, אבל מי שכתב בא לידי מדה זו לפשת

ד. קצת הפוסקים, ודלא כהט"ו דהוא יחידא בזה: * לכבוד וכו' ואם יש לו רק מעט מעות וכו' שכיר לתבע עבור פלגתו שגמר לו היום ונדאם גמרו מאתכול, אין עליו רק אסור דכל משקה, וכמבאר בחשן משפט, והוא כשאר בעל חוב דעלמא אף בתלמיד חכם יש לענגו, עין יומא פ"ו היכי דמי חילול השם וכו', נראה דצריך להקם להפועל כדי לקנים מה שכתב ביומו תמן שכרו ולא תבוא עליו השמש, אף שעל ידי זה לא ישאר לו במה לענג השבת, או שייפסקו שנתרצה להמתין עד אחר השבת, דחייב תשלומי שכיר בזמנו הוא מדאורייתא וזה הני רק מדברי גבלה. ואפילו להפוסקים בזה גם כן הרי מדאורייתא, וכמו שכתבנו במשנה ברורה, שם הוי עשה ולא תעשה, ולא אהי עשה ודחי לא תעשה ועשה ונבמות כ"א, וזה לא מקרי כמבוע ואין לו, דאינו עובר קבל מלן. וכל דבריו הוא דוקא אם כבר הביא הפעולה לבית בעל וקבל מפניו, דאי לאו הכי יש לבעל הפיט עצה אחרת, שלא לקבל מפניו, ואז אינו עובר אפילו אם אמר לו הפועל, בא וטל החפץ ממני ואני רוצה לעקבו מתחת השכירות, וקמו שפחוב בשהה מקצת בכבא מצינא דף קייב בשם הר"ר יהונתן, עין שם:

ז. ואלא אמרו וכו'. הינו, דמתחלה קא טלקא דעמה דמה שאמרו עשה שבתך חל מניי באנשים שאינם דחוקים כל כך, ואפילו הכי

ה. ואלא אמרו וכו'. הינו, דמתחלה קא טלקא דעמה דמה שאמרו עשה שבתך חל מניי באנשים שאינם דחוקים כל כך, ואפילו הכי

יד ולטל, נותנים לו הכל כפי"ל. ונבמקומות שנהגין הנבאים לקבע לעניים רק שתי סעודות ולא הסעודה שלישית, לאו שפיר עבדי, ועל כל פנים בימות תקיף בודאי יזוהר בזה. ולזה בא השלחן ערוף לומר, דאם יש לו גם מעט משלו, צריך לזחוק עצמו לכבוד ולענג שבת כראוי, כיון דאפשר לו ויש בידו להוציא על זה, ולא סגי בכסא דהירסנא לחוד, ולזה סתם דימצב בשאר ימים (ו) מהוצאותיו כדי שיהא נשאר לו זה לכבוד שבת. ועין בט"ו ותוספת שבת ושארי אחרונים שכתבנו, דאף מי שהשעה דחוקה לו ביותר, דהוא פטור מדינא מסעודה שלישית וקסא דהירסנא, מכל מקום נכון מאד שירצה להשתדל להיות על כל פנים מן הפת האמצעית, דהיינו בקנים שלש סעודות וקסא דהירסנא: (ב) לכבוד את השבת. וטוב לזהר (ט) שלא יפחת משני תכשילין. (ט) גם טוב שאיכל בכל סעודה משלש סעודות דגים, (י) אם לא שאין נאותים לו לפי טבעו או ששונאן, ושבת לענג נמן ולא לצער, וכדלקמן בסימן רפ"ח. אם מוכרי הדגים מקריין השער, נכון לתמן שלא יקנו דגים איזה שבתות עד שיעמד השער על מקומו. והנה בבאר

ה. ואלא אמרו וכו'. הינו, דמתחלה קא טלקא דעמה דמה שאמרו עשה שבתך חל מניי באנשים שאינם דחוקים כל כך, ואפילו הכי

שער הציני

רמב"ה א (ה) רמב"ה בפרשת אמר. ועין בספר החינוך מצוה רצ"ו ובבית יוסף סימן תמ"ו, דלדידהו הוא מדברי סופרים, ועין בסימן רס"ח ובסימן תכ"ו מה שכתבתי שם. ואפילו לדירה צריך לזהר מאד בזה, שחמורים דברי סופרים יותר מדברי הורה, ושכרו מפרש בגבלה, או תענג על ה' וגו': (ג) לבוש: (ג) (ד) ט"ו ומגן אברהם ותוספת שבת ותק"א וולקלא שהגר"א סוחר את עצמו לקמן בסימן רס"ג סעיף ב', דכתב שם דכבוד היום דבר מוצט שנה לארבע כוסות, עין שם, משמע דצריך להצטרף מן הכריות מטום זה, ועל זה קאמר שם בפסחים אבל עושה דבר מוצט וכו', והוא קמפרש דמה שאמרו אבל עושה דבר מוצט, הינו, משלו וכשילין, וצריך ציון: (ה) אחרונים:

(1) כ"ח בשם התוספות, וכמו שפסק המשנה דאם שבת נוהגין לו מוזן כדי שלש סעודות, ואיתא בתוספתא שם דנוהגין לו גם דג וניק (נהוא כמו קסא דהירסנא), וכן פסקו הרמב"ם בהלכותיו והטור ושלחן ערוך ביונה דעה סימן ר"ג, וכן פתח הט"ו ביונה דעה סימן ר"ג, וילקלא שבסימן זה כתב להפוך, דעני שאין לו כלום אין נוהגין לו פי אם שתי סעודות, וכבר השיג עליו בתוספת שבת דהוא נדד המשנה ותהלה, ופסק כמו שכתבנו, וכן פסק הפרי מגדים לרינא: (1) אבל לא שישיל על אחרים הוצאות כבוד שבתותיו (פרישה) לענגו כראוי, כיון דיכול להסתפק במעט: (2) מגן אברהם בשם הנהר: (3) שם בשם תקיני שבת: (4) מגן אברהם:

לפינן מינה דכל איסורין שנתערבו בס', ותו דמהך סוגיא ראייה דזרוע היינו שני פרקים למעלה מן הארכובה דאמרינן מאן דאמר בס' בשר ועצמות בהדי בשר ועצמות משערינן והוה ליה בששים דקים להו לרבנן דששים איכא ושרייה רחמנא ולמאן דאמר במאה סבר בהדי בשר משערינן ליה והוה ליה במאה ואם איתא דרגל הנמכרת עם הראש הוא פרק אחד מהם והרי אין בו בשר כלל ויש בבשר האיל יותר ממאה מהבשר שיש בפרק הסמוך לארכובה, אלא הנכון מה שגראה מהלכות מעשה הקרבנות דשני פרקים היינו הסמוך לארכובה ושלמעלה ממנו:

פימון שני אלפים קג

שאלת ממני אודיעך דעתי מהו סברת הרמב"ם בסירכה מגב לגב לסמוכה לה או מחתוך לגב אם נקרא כסדרן או לא:

תשובה בזה נפל מחלוקת בין הראשונים שהרי המדרכי והכלבו כתבו בשם הרמב"ם דמגב לגב טריפה ורבינו ירוחם משוה דעת הרמב"ם לדעת רש"י להכשיר מגב לגב וכן נראה דעת הטור להחמיר שכתב אבל כל שאר הפוסקים פסקו דלא מיקרי כסדרן אלא בשתיים זו אצל זו מחיתוך של זה לחיתוך של זה אבל מגבו וכו' ולא הוציא את הרמב"ם מכלל שאר הפוסקים ומחלוקתם תלוי בנוסחאות ספרי רבינו, כי נמצא בקצת ספרים כתוב וחסו היוצא מאון לאון שלא על הסדר אפילו במקום רביצתה או על הסדר שלא במקום רביצתה אוסרין אותה ולפי לשון זה קשה מה שכתב בפרק שמיני, און שנמצאת דבוקה בחברתה הסמוכה לה מותרת ואם נסמכו שלא על הסדר כגון שנסמכה ראשונה לשלישית טרפה, משמע דזוקא כי האי גוונא נקרא שלא על הסדר אבל מגב לגב הסמוכה לה נקרא שפיר על הסדר. וצריך לתרץ לפי שטה זו דרבינו בא לפרש אי זו נקראת סמוכה ואי זו לא נקראת סמוכה כגון שנסמכה ראשונה לשלישית אבל אם נסמכה מגב לגב אע"פ שהיא סמוכה טריפה מטעמא דעשויה להתפרק ואין דבר זה תלוי בסמיכות, ויש מקצת ספרים שאין כתוב בהם לשון

זה והיא הנוסחא אשר מצא בעל מגדל עוז כאשר בא לארץ הצבי ולפי נוסחא זו הדבר ברור דמגב לגב כשרה כאשר נראה ממה שכתב בפ"ח. נמצאת למד שהוא מחלוקת בהבנת לשון הרב וכיון שכן וראינו רוב המפרשים והפוסקים מסכימין לאיסור אין ראוי להקל וכל שכן בכהמה של עכו"ם ואני לא התרתי בימי דבר זה וגם טבחי מצרים אינם מקילין בדבר זה ואם יש מי שהקל בדבר אנכי לא שמעתי. ואפילו אם תרצה לומר שדעת רבינו כפי מה שכתוב בספרים שלנו וכך משמע ממה שכתב בפ"ח אין ראוי להקל כנגד כל גאוני עולם שאסרו באיסור תורה (וכשר) [וכ"ש] בבהמת העכו"ם (וכשר) [וכ"ש] שהוא דבר שהשכל מורה עליו כיון שאין הסירכה מחיתוך לחיתוך במקום ששוכבות זו על גב זו יבא להתפרק ותנקב הריאה וגדולה מזו יש מי שמחמיר שאפילו מחיתוך לחיתוך אם הסירכא באלכסון טריפה ואע"ג דזו חומרא גדולה מכל מקום מינקט מילתא מציעתא עדיף טפי. ולענין סירכא לעצם ולבשר כי לדעת הרב מותרת אם היה רוב הסירכא לבשר או אפילו המיעוט לבשר התיר רבינו בזה ובא מעשה לידי במצרים שהיה הסירכא רובה דבוקה לעצם ומיעוטא לבשר ודקדקתי וראיתי כי העצם דוקא באמצעיתו הוא מופשט מבשר לגמרי והוא ודאי אינו מגין אבל בצדדין ממקום שמתחיל להשתפע לצד הבשר יש שם קרום, ולדעתי אותו הקרום מגין וחשוב כבשר והכשרתי לפי שהיה מיעוט הסירכה דבוקה בעצם המופשט מבשר והרוב היה דבוק באותו קרום של צד הבשר ובבשר והדבר ברור דבכל דוכתא אזלינן בחר רובא אבל אם רוב הסירכא דבוקה בעצם המופשט מקרום ובשר לא תכשיר אותה, חדא כיון שהרוב דבק במקום שאינו מגין לא תעלה לה ארוכה. ותו דעיקר הדין תלוי במחלוקת וכבר ידעת דבכל דוכתא אזלינן בחר רובא בין להקל בין להחמיר:

פימון שני אלפים קד

שאלת ממני אודיעך דעתי במה שכתבו הראשונים בשם הרמב"ם ז"ל שצריך לקדש על היין גם בסעודה שלישית. מנא להו כי לא נראה כן מדברי הרב ז"ל:

ינה
טל
זא
רק
זע
וכי
עד
זק
טל
שר
זני

תי
יה
יד
רן
דו
ט'
ה:
ה,
זה
הו
זם
זה
נת
גן
ים
ית
גל
א'
ה:
ה
ס
ה
א
ר:
ל
י:

תשובה נ"ל דאין כן דעתו של הרב ז"ל חדא שהרי בסעודה ראשונה ושנייה הזכיר בהדיא קדוש ובסעודה שלישית לא הזכיר קידוש אלא **שצריך לקבוע על היין כלומר שיהיה עיקר קביעות הסעודה עליו ולשון קידוש לחוד ולשון קובע לחוד**. ותו שכתב ומצוה לברך על היין ביום השבת קודם שיסעוד סעודה שניה וכו' משמע דוקא בסעודה שניה אבל בסעודה שלישית אין צריך לברך קודם שיסעוד. ותו שכתב וצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין ואי איתא דקביעות זה היינו קידוש הרי כבר הזכיר שצריך לקדש על היין בשתי הסעודות הראשונות ומה היה צריך לכלול כל הסעודות, אלא ודאי דין קידוש לחוד ודין קביעות לחוד שהרי כתב בסמוך ואסוד לקבוע סעודה על היין בשבת וביו"ט בשעת בית המדרש וכו' ועל כרחין האי קובע לאו קידוש הוא. ולא ידעתי למה עשו את הרב חולק דהא דאמרינן בפרק אעפ"י זכור את יום השבת אחד ביום ואחד בלילה ואיתקש יום ללילה לענין קידוש מה לילה סגי בתוך אף יום סגי בהד ואפשר שלמדו כן מסידור לשון הרב שכתב וצריך לקבוע וכו' ולבצוע על שתי ככרות משמע דין קודם דהיינו קידוש ולפי שהם ז"ל לא נהגו לקבוע סעודתם על היין חשבו שקביעות זה שכתב הרב היינו קידוש, ולא היא וכדכתיבנא:

סימן שני אלפים קה

שאלת ממני אודיעך דעתי בט"ו באדר שחל להיות בשבת שמקדימין וקורין את המגילה בערב שבת אם יקראו בתורה ויאמרו על הנסים בערב שבת או בשבת:

תשובה לכאורה היה נראה לומר שמקדימין הכל בערב שבת מדאמר ר' יהושע בן לוי פורים שחל להיות בשבת שואלין ודורשין בענינו של יום וכתב הרב כדי להזכיר שהוא פורים ואם איתא שאומרים בו על הנסים וקורין בו ויבא עמלק אין לך זכירה גדולה מזו. אלא דקשיא בשלמא מקרא מגלה דחינן לה שמא יעבירנה ד' אמות

בר"ה כדאמרינן בגמרא אבל קריאה בתורה ועל הנסים מאי טעמא דחינן להו. וכתב רבינו עובדיה בפירוש המשניות וז"ל ואע"פ שבני הכרכים קורין את המגלה בי"ד כשחל ט"ו להיות בשבת מ"מ אין קורין ויבא עמלק אלא בשבת שהוא יום ט"ו ומפטירין פקדתי ושואלין ודורשין בהלכות פורים כל אותה שבת ע"כ והוא לא הזכיר על הנסים ונ"ל דפשוט היה אצלו שאומרין אותו בשבת, וכתב בעל בית יוסף ומצאתי כתוב שמנהג ירושלים לגבות מעות מתנות עניים ולחלקם בו ביום ואין אומרים בו על הנסים ואין מוציאין בו נס"ת כו' ובשבת יום ט"ו שהוא יום פורים אומרים על הנסים ומוציאין בן שני ספרים וקורין בשני ויבא עמלק ותמהני למה לא יאמרו על הנסים ביום ששי שבו קורין את המגלה ע"כ. ואני תמהתי על תמיהתו דבשלמא מקרא מגלה דוחין אותה מטעמא דאמרו בגמרא אבל על הנסים אמאי דחינן הילכך מנהג יפה הוא וכן הוא דעתי. והא דשואלין ודורשין בענינו של יום היינו מפני שאר היום דבשאר שנים עסוקים במתנות עניים ובסעודת פורים וזוכרים אבל בשבת שחל להיות בט"ו שמתנות העניים מקדימין ליום ששי וסעודת פורים מאחרין ליום ראשון כדמשמע בירושלמי צריך לשאול ולדרוש בשאר היום בהלכות פורים כדי שלא ישתכח כל היום, והרב רבינו עובדיה חיבר חבורו בירושלים והיה יודע המנהג יפה. ועוד יש טעם אחר שאם יעשו כל הלכות פורים ביום י"ד יבואו לטעות ויחשבו שהוא עיקר וימנו ממנו שלשים ויבואו לאכול חמץ בפסח ומוזה הטעם אמר ר' יהושע בן לוי שואלין ודורשין במנינו של יום כדי לזכור שהיום פורים. וזה ברור:

סימן שני אלפים קו

שאלת ממני ידיד נפשי על מה סמכו לעשות טלית קטן ולסמוך עליו והלא אין בו שיעור בגד החייב בציצית לפי שראית בספר ארחות חיים כדי שיתכסה בה ראשו ורובו של קטן פירוש באורך וברוחב ע"כ והטליתות שלנו

ו א"ה גאון עוזנו אחד מנשיאי בית אב הרב ברכי יוסף הביאה בקיצור סימן ט"ז סעיף מ'.

1073
הלכות שפת סימן רצא

ביאורים ומוספים

9

ואם הגיע לו יין רק אחרי שכבר אכל סעודה שלישית, דעת הגרש"ז אויערבך (שם פ"ג הע' כח) שמ"מ צריך לקרש, וצריך לאכול עוד סעודה מדין יקידוש במקום סעודה.

[משנ"ב ס"ק כא]

לכרף על היין הו"ף הפענדה¹⁷.

17 מקור הדין הוא ברמב"ם [כמבואר בשעה"צ כאן], שכתב (פ"ל מהל' שבת ה"ט) "וצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין, וכתב הכסף משנה, שאין הכוונה שיקדש גם בסעודה שלישית, אלא שישתנה יין בתוך סעודתו. וכן ביאר המשנ"ב לקמן (סי' תקט ס"ק יא), שחיובו הוא באמצע הסעודה, ובשתי הסעודות הראשונות חייב זה הוא מלבד היין שקידש עליו.

[שיעור שתיית היין בסעודה, דעת הגר"צ קרליץ (חוט שני חי' פפ"ה סוף ס"ק כ) שהוא אפילו פחות מכדי רביעית, ואף לא צריך כוס שיש בה רביעית, משום שרק בזמן הגמרא שעיקר השתייה בסעודה היה על היין, לא היתה השיבות בשתיית פחות מרביעית, אך בזמנינו ששותים את היין בשביל להחשיב את הסעודה, די אפילו בשתיית מעט יין

[משנ"ב ס"ק כג]

לענין דייעבד אם יצא קנה¹⁸.

18 ובדיעבד כשאין לו פת, כתב לקמן (סי' תמד ס"ק ח) שעדיף שיאכל בשר ורגים מאשר פירות.

[ביה"ל ד"ה אחר שיתפלל]

אבל מעט פת פביצה וימתרי¹⁹.

19 ויכול לאכול גם יותר מכך, כמו שכתב בשעה"צ לקמן (סי' תקט ס"ק י), אלא שלא יאכל יותר מכדי שיעור קביעות סעודה. שהוא שיעור סעודה שרגיל לאכול ביום הול, כדי שיאכל בלילה סעודת יום טוב לתיאבון.

[משנ"ב ס"ק יז]

עד אחר תצות, יחלקנה לשנים¹³.

13 ומה שצריך לחלק את הסעודה על ידי ברכת המזון כדי לצאת ידי שתי הסעודות, הוא דוקא באופן זה, כיון שאוכל הכל ביום אחד, אבל אם אוכל בשני ימים וגם חייב שתי הסעודות הוא בשני הימים, כגון מי שממשיך את הסעודה שלישית אל תוך הלילה של מוצאי שבת שהוא ליל יום טוב, כתב הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"ב סי' טו) שדאי קיים את שתי המצוות, שהרי סעד ביום השבת וכן סעד בליל יום טוב [ופורס מפה ואומר יקנה¹⁴].

[שעה"צ ס"ק יז]

וענין באלה רבה¹⁴.

14 אמנם לענין ערב פסח שחל בשבת, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תמד ס"ק ח) שטוב לחלק את סעודת השבת לשתיים.

[משנ"ב ס"ק יח]

דכל הסעודות שאדם סועד ביום השבת שוות¹⁵.

15 ובטעם הדבר, ביאר הערוך השלחן (סי"א), שמלשון הגמרא (שבת קיז, ב) "חייב אדם לבצוע על שתי ככרות בשבת" מבואר, שכל הסעודות שוות. והוסיף, שלכן כתב הרמ"א שאף אם אוכל סעודה נוספת בשבת חייב בה בלחם משנה, כיון שכל הסעודות שוות.

[שעה"צ ס"ק ט]

צריך לטעור לקדש קנים הסעודה בפעודה שלישיה¹⁶.

16 ומה שכתב 'לקדש' קודם סעודה שלישית, ולא כתב שיקדש מיד כשיהיה לו כוס כדי שיוכל לאכול, ביאר הגרש"ז אויערבך (ששי"ב פנ"ג הע' מח) כיון שמותר לאכול קודם קידוש זה, משום שיכול לסמוך על הקידוש שקידש על הפת בסעודת בשחרית.

כ"ט. וטור בשם
אביו הראשון כ"כ
בש"י.

ומחצה ולבעלה ואם עשאה קודם לכן לא קיים מצות סעודה שלישית- הגה י"א דאסור
לשתות מים בין מנחה למערב בשבת שאז חוזרים האשמות לניהוס וע"כ אין לאכול סעודה שלישית בין מנחה
למערב אלא יאכל אותה קודם מנחה (תוספות והרא"ש ומרדכי פרק ע"פ) וי"א דיותר טוב להתפלל מנחה
תחלה (רמב"ם וטור והגמ"ר והגמ"י פ"ל ואגור) וכן נוהגים להתחלה בכל מדינות אלו ומימי אין לשתות מים
מן הנהרות אבל בבית שרי וכ"ש שאר משקין דשרי (הגמ"י פ"ל) וי"א דאין אסור אלא תוך י"ב חודש על
אביו ואמו (אגודה ומרדכי פ' ע"פ) וי"א דאסור זה על שתיית מים אינו רק בע"ש (תוספות והרא"ש ומרדכי
בשם ר' משולם והגמ"י : ג ואם נמשכה סעודת הבוקר עד שהגיע זמן המנחה יפסיק הסעודה

בף החיים

לכחלק סעודה שחרית וגם ק"ל סי' רפ"ח והכל הולך אחר
התחלת הסעודה רק אם התחיל מיד אחר שש נראה דיואל
יעו"ש והיינו אם ננוסכה עד לאחר שש ומחלה ואל כל כבינה
אחר שש ומחלה :
(יא) **ש"ס**. ואם עשאה קודם לכן לא קיים וכי דעדיין זמן
סעודת שחרית הוא. לבוש :
(יב) **ש"ס**. לא קיים וכי והגם דיש מתירין אכן ק"ל כדעת
הש"ע והטור דגם בדיעבד לא ילא י"ח. מט"י אוי
ג' וכן הוא דעת האחרונים :
(יג) **ש"ס** הגה. י"א דאסור לשתות מים וכי אסור זה חטפ"ו
שכתבוהו החו"י בפ' ע"פ דף ק"ה וכן הרא"ש ז"ל
מכח המודש כיון דהש"ע השמיטו משמע דלא קיים ליה. וכן
מוכח דעת הרמב"ם שכתב ח"ל וכן היה מנהג הגדולים
הראשונים מתפלל אדם בשבת שחרית ומוסף בבהכ"ג ויבא ליבתו
ויסעוד סעודה שניה. וילך לבה"מ יקרא וישנה עד המנחה
ויחפלו מנחה ואח"כ יקבע סעודה ג' על היין ויאכל וישנה
עד מורש ע"כ. אלמא דעד הלילה יכול לאכול ולשתות וכ"כ שם
הגמ"י לדעת רבינו דהרי כשהגיע זמן המנחה אסור לקבוע
סעודה יעו"ש. וכן נוהגין ברוב ארצות המזרח והמערב שלא
לקבוע סעודה ג' עד לאחר תפלת המנחה. ואפי' לנוהגין
אסור שלא לאכול בין מנחה לערבית מודו דאם התחילו אין
מפסיקין עד הלילה כמבואר שם בחו"י יעו"ש. מט"י אוי ד'
ועיין לקמן אוי ט"ו :
(יד) **ש"ס** בהגה. וי"א דיותר טוב להתפלל וכי משום דאסור
לאכול קודם מנחה. ודעה הראשונה ס"ל דסעודה
קטנה שרי כמ"ש סי' רל"ב. תוס' אוי ו' :
(טו) **ש"ס** בהגה. וכן נוהגין להתחלה וכי וכן נוהגין להתחלה
בכל מדינות אלו וכן הוא מנהג כל ערי ספרד שהרי
אין לאכול אפי' סעודה קטנה סמוך למנחה כמ"ש מרן גופיה
לעיל סי' רל"ב סעי' ב' ועיין בשו"ת מן השמים שבסוף שו"ת
הרדב"ן ח"ה סי' ט"ל שכתב שמוחר לאכול בין תפלת מנחה לתפלת
ערבית אפי' בחול כיעו"ש וכ"ש בשבת שהוא סעודה מלוה. יפ"ל
אוי ב' וכ"כ לעיל אוי י"ג. וכ"כ לעיל אוי ב' בשם הוה"ק
והאר"י ז"ל שסעודה ג' ז"ל אחר תפלת מנחה יעו"ש :
(טז) **ש"ס** בהגה. ומימי אין לשתות מים מן הנהרות וכי משום
דמתים הנידונין בחול מתקריים בהם והוי גזל
את המתים לב"ש. תוס' אוי ז' ולפי מהגינו שאנו אוחלים
בין מנחה למערב יש לנו ליהרר שלא לשתות אז מים שגאבו
או מהנהר אלא מים שבבית שגאבו קודם לכן מהנהר או
שאר משקים. ר"ז אוי ב' :
(טז) **ש"ס** בהגה. אינו רק בערב שבת. דס"ל דבשעה
שיולאין מנייהם מתקריין בהם. תוס' אוי ח'
על

לכ"ש. ונראה כיון דחשש סכנה הוא יש ליהרר בשניהם. בין
ר"ז סס. ועיין בס' פע"ח שער ח"י פ' כ"ד שכתב ח"ל מורי
זלה"ה הזהירי מחד שלא אשמה מים קודם הבדלה וא"ל כי
השומה מים בין השמשות של מו"ש ימות באסכרה אבל אם
היה אוכל בשבת בסעודה ג' ונמשכה סעודתו שראוי לומר
הבדלה יכול לשתות בתוך הסעודה קודם הבדלה ואין נזק
כלום עכ"ל וכזה שם מהר"י למה מכתב נראה שמו"ש בגמ'
כל מלאך דשתי מים בין שמימי ימות באסכרה י"א בין השמשות
דליל שבת וי"א בין השמשות דמו"ש וכן הלכתא דבבב שבת
אסור מן הדין מפני הקידוש של לילה ובה"ש דמו"ש אסור מפני
האסכרה עכ"ל. ומלאך דלפי דברי האר"י ז"ל אינו אסור לשתות
מים כ"א רק בה"ש ותו לא מנידי וכן עמ"ל דבר :
(יז) **ש"ס** ג'. יפסיק הסעודה וכי כן היה נוהג הרא"ש ז"ל
וחטפ"ו שהתו' כתבו שר"י חומר שאין להפסיק
באמצע סעודה משום אסור ברכה שאינה לריכה תוך הוה
ז"ל דכיון שהיא מפסיק לכבוד שבת אין כאן משום מרכה
בברכות שלא לזרוך. ב"י. ובמרדכי כתב שטוב להפסיק מטעם
בניהם שלא ליטול ידיו מיד אחר ההמ"ז וכן ראינו נוהגין
להפסיק מטעם בדי"ת או בטעם קצת ע"כ. ב"ח בשם מהר"ם ז"ל
עו"ש. ואותם ששארים במקומם לא ילאו י"ח דהוי בסעודה
אחת. מהר"ל ה' סוכה. מ"א סק"ז תוס' אוי ט' ר"ז אוי ג' :
(יח) **ש"ס**. יפסיק הסעודה וכי ואין לדרוש כן בלכבוד דכיון
שלא אוכל קודם חלות אינו יכול להפסיק אין הלכוד
בקיאין בזה. ב"י בשם הרא"ש. מ"א שם. תוס' שם ר"ז שבו
(כ) **ש"ס** ז"ל היה יכול לאכול אח"כ וכי אבל בשעת אכילה
האלטומכא פתוחה. מ"א סק"ז. תוס' אוי יז"ד :
(כא) **ש"ס** הגה. אבל מי שידע שאפשר לאכול וכי ואפי'
הל יו"ע במו"ש אם יודע שיכול לחזור ולאכול קודם
שעה עשירית לא יחלק סעודת שחרית לשתים דהא י"א דאסור
לשתות משום ברכה שאינה לריכה. מ"א סק"ח. משמע דכיון
דוקא פת אף בזמ"ט וכ"מ סוף סעי' ה' וכ"כ בחשו' מהר"ל
סי' ל"ט ומשמע דאין הפרש בין קודם תפלת מנחה או אח"כ
אלא בשעה עשירית תליא מלתא. ה"ר אוי ו' :
(כב) **ש"ס** ד. ח"ל לקדם בסעודה ג' וכי משום דחוקק
יוס ללילה לענין קידוש מה לילה סגי בחד זמנא
אף ביום גמ' בחד זמנא. טור. ט"י סק"ג. ומ"ש הרמב"ם ז"ל
ד"ן ט' דלריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין מוכריי ה"ל
משמע דבכר דעת הרמב"ם לריך לקדם גם בסעודה ג' אבל
בב"י כתב שאין לשון הרמב"ם מבוואר שלריך לקדם בסעודה
ג' דקובע על היין שכתב איכא לפרושי דהיינו לומר שישנה
יין בסעודתו ומ"מ המקדש לא הפסיד ואין מוחין בידו יעו"ש.
ומימי עיין בשער הכו"י דף ע"ה ע"כ שכתב דאין בחי' קידוש
על

ויברך בה"ב ויפול ידיו ויברך ברכת המוציא ויסעוד ונכון הדבר שאם לא היה עושה
 בן מאחר שנמשכה סעודת הבוקר עד אותה שעה לא היה יכול לאכול אח"כ אלא
 אכילה נוסה. הגה אבל נוי שודע שאפשר לאכול אחר שתפלה מנחה עם הלבוש לה יעשה סעודה שלישית
 קודם מנחה מיהו אם עשאה ולא : ד"א צ"ל לקדש בסעודה שלישית האבל צריך לבצוע על שתי
 כבודות. הגה ואם כועד הרבה פעמים בשבת צריך לכל סעודה ב' כבודות (אזכרה ומיימוני) ולפחות לא
 היה לו בסעודה שלישית פחות מוכר אחד שלם (פור ונודתי פי כ"כ) ונחה פשוט המנהג להקל לבצוע בסעודה
 שלישית רק בכבר אי שלם אבל יש להחמיר ליקח שנים : ה"ה מצריך לעשותה בפת וי"א שיכול לעשותה
 בכל מאכל העשוי מאחד מחמשה מיני דגן וי"א שיכול לעשותה בדברים שכולפתים
 בהם הפח כבשר ודגים אבל לא בפירות לוי"א דאפילו בפירות יכול לעשותה וסברא
 האשונה עיקר שצריך לעשותה בפת אא"כ הוא שבע ביוחר. הגה או במקום שא"ל לו לאכול
 זה טעם בערב פסח שחל להיות בשבת שאכור לו לאכול פת לאחר מנחה כדלקמן בהלכות פסח (מהרי"ל הי"ב);

ז שם בשם אביו
 הראש וכו' נח"ל
 כ"כ המורה
 והמנדבי פי' ע"ו
 דש"ה ובחשונה
 להמנכים סימן ק"י
 וכו' יונה ח טור
 בשם אביו הראש
 והמנדבי פי' ג'
 ש"ה
 והמנדבי פי' ז'
 דש"ה וכו' ירוחם
 נח"ל והמנדב'
 לרונ"ן בסימן ר"ל
 והמנדבי בשם ג'ין
 ט טור בשם ר"י
 וחס' ביומא ע"ט
 וכוה כ"ו וסמ"ג

דן

טור בשם הראשונים בשם התוספתא והג"ה
 טור פי"ז הק"ה :

כף החיים

ג' ה"ן בסעודה זו כמו בסעודת הלילה ובשחרית שלא כדברי
 הרמב"ם ז"ל שפסק לקדש על היין בכל השלש סעודות וכו'
 ה"ה ע"כ בחלוטת אכילת הסעודה הזו צריך לשקות יין
 לבדק עליו בפה"ג אבל לא לקדש עליו בקדוש היום בחמילת
 הסעודה כבשאר הסעודות ויט"ש טעם בסו"ב
 (ג) ש"ה. אבל צריך לבצוע על שתי כבודות. ולפי דברי
 האר"י ז"ל צריך להיות על השלחן י"ב כבודות כמו
 בעודת הלילה וסעודת שחרית אין הפרש כמי"ש לעיל סי' רס"ב
 או' ב' ויט"ש טעם בסוד :

(כ"א) ב"ה. פ"ח פ"ח שער חיי פכ"ב ד"ס לעשות סעודה
 ג' בדגים כי הרג עינו פקוחה ואז הארה מואר
 לו"א בלי שום נוסף כלל יע"ש. ועיין לעיל סי' רמ"ב או' י"ד.
 ועוד עיין לעיל סי' רפ"ט או' י"ב שכתבנו שנהגו המהדרין
 לאכול ביצים בסעודה ג' מפני אבולו של משה רבע"ה יע"ש :
 (ל) ש"ה. צריך לעשותה בפת. ואפי' בערב יו"ט שחל להיות
 בשבת צריך לאכול מעט פת. מהרי"ל בשמ"ו סי'
 ז"ט. כנה"ג בהגה"ט. ועיין לעיל או' כ"א :

(לא) ש"ה. מהי מיני דגן. נראה דוקא כשמזכירין עליהם
 בזמ"ת. מ"א סק"י. ח"ר או' י"ג :

(לב) ש"ה. בכשר ודגים וכו' ועיין בסי' מגיד מישרים פי' לו
 דף ל' ע"ג שכתב וסעודתה חליתתה היא רמזה
 לח"ת וכו' ומשו"ה מסתייה בכיית דהא תמן לית אכילה ושהייה
 ונ"מ מובעו דהא כזית היא מתבשילת יע"ש. והגם דאין ק"ל
 כסחם הש"ע וכדברי האר"י ז"ל דבעי פת מ"מ כיון דיש לאכול
 תבשיל ג"כ עם הפת כגון דגים או ביצים או תבשיל אחר עם
 א"ל לו בדגים וביצים כדי לקיים גם דברי המגיד :

(לג) ש"ה. וי"א דאפי' בפירות וכו' והרי יהודה בעי מיני
 פירות של שבעה מינים. ב"י :

(לד) ש"ה. וסברה א' עיקר שצריך לעשותה בפת וכו' וכן
 הוא לפי דברי האר"י ז"ל כמי"ש לעיל סי' רס"ב
 או' ב' יע"ש :

ז"ה סדר סעודה ג' יסדר השלחן ב"ב לחמים כמי"ש לעיל
 סי' רס"ב או' ב' ויפסק הפת משום זכר לזמן. ואח"כ
 יאמר מואמר מהזה"ק פ' יתרו דף פ"ח ע"ב. ת"ח בכל שחא
 יומי דשבתא וכו' עד אשתמע דמאן דנטייר שבת כמאן דנטייר
 אורייתא כולה. ואח"כ יאמר אתקינו סעודתא וכו' דהא היא
 סעודתא דשיר אנפין (ופומון בני היכלא דכסיפין וכו' יש שאין
 אומרים אותו מפני שמתפחדין להתגרות בחילומים עבור שכתוב
 בו הני כלבין דחליפין וכו' והאר"י ז"ל שהיה נוהג להאמר
 נפיש חיליה אבל לא הנחט) ואח"כ יאמר מומור לדוד הי רועי
 וכו' סולו. ואח"כ יאמר לשם יחוד קב"ו וכו' הריני בא לקיים
 מצות סעודה ג' של מנחה שבת קודש לתקן את שורשה בנוקוס
 עליון. ויהי נועם וכו' ואח"כ נע"ו והמוציא ע"ד שכתבנו בסעודה
 הלילה וסעודת שחרית. ואם אפשר יש לשקות יין בחוק הסעודה.
 וכן להריח בשתי אגודות של הדס. ואח"כ ילמוד ד' פרקי משנה
 מומס'

(נד) ש"ה בהגה. פחות מוכר אחד שלם. משום דביום ו'
 ירד לכל אחד שני עומרים וכול עומור עשו שתי
 כבודות הרי ד' לשני עומרים אבל אחד בע"ש ואחד בליל שבת
 ואחד בבקר הרי כשאר לו אחד שלם לסעודה ג' טור בשם
 המולתא. ט"ז סק"ד. אבל ברוב הפו' ס"ל דגם בסעודה ג'
 צריך שתי כבודות כמי"ש בבי' ולכן סתם בש"ע דלריך לבצוע
 על שתי כבודות. וכ"כ מור"ס ז"ל בהגה דיש להחמיר ליקח
 שנים. וכ"כ ח"ר או' י"ב וזקנו הגאון ז"ל היה מהדר דוקא על
 לחם משנה. וכ"כ המש"ו או' ד' דהמנהג לחם משנה אף בסעודה
 ג' כמי"ש הרב בהגה :

(נה) ש"ה בהגה. פחות מוכר אחד שלם. ואם לא אפשר
 בכבר אחד שלם די בפרוסה כי כל זה שכתבנו
 וצריך י"ב לחמים כפי הסוד ושתי כבודות ע"פ הפשט או ככר
 שלם אינו אלא באם אפשר אבל אם לא אפשר לא יבטל
 סעודה ג' מפני זה אלא אפי' בפרוסה כבינה יולא דללא
 אפשר והוא פשוט. ועיין לעיל או' ה' :

(נו) ש"ה בהגה. אבל יש להחמיר ליקח שנים. ואם אין
 לחם משנה לכל אחד מהמסובין נכון לנהוג שזה
 הנגע יכוין לפטור בזכרת המוציא לכל המסובין וגם יאמר
 להמסובין שיכוונו שילאו בזכרתו כדי שכולם ילאו בלחם נשנה.
 והמוציא אחרים אז יאמר ברשות רבוטי אפי"ו שהוא הבעה"ב
 או הגדול והוא מדרך עטה. ח"א כלל ז' או' ב' :

(נז) א"ה הרגיל לאכול ג' סעודות שבת למטה ונחארח אלל
 בני אדם שאינם מחזיקים באותה מנהג אל יניח
 המנהג מפני הנושה כי אוי לה לאותה נושה וכו' יסוד השו"י
 לר"י. פת"ע או' יו"ד :

(נח) סע"י ה. צריך לעשותה בפת. כיון דלפניו ג' סעודות
 מוג"פ היום דכתיבו גבי מן צריך לעשותה בפת.
 (מ"א)

שמו
(12)

שמו

חזון

סעודה שלישית

עובדיה

כ"ז

סעודה שלישית

א. אין צריך לקדש על היין קודם סעודה שלישית, שקידוש של יום למדנו ממה שכתוב זכור "את" יום השבת לקדשו, את לרבות קידוש של היום, והוקש קידוש של יום לקידוש של הלילה, מה קידוש הלילה אינו אלא פעם אחת, אף קידוש של יום אינו אלא פעם אחת, והוא קידושא רבה שלפני סעודת שחרית. ומכל מקום טוב לשתות מעט יין בתוך הסעודה שלישית^א.

(סי' קפח ס"ק יג). הילכך אין הברכות שאחר תפלת ערבית מצטרפות למנין מאה ברכות של השבת. וד"ק.
וכיום הכפורים יש להשלים מאה ברכות ע"י ברכות ריח הבשמים, כמ"ש בסדר היום (דף יח ע"א). וכן העלתי בשו"ת יביע אומר חלק ט (חאו"ח סי' נו). ע"ש.
א) כתב הרמב"ם (הל' שבת פרק ל הל' ט), חייב אדם לאכול שלש סעודות, וצריך לקבוע כל סעודה משלשתם על היין ולבצוע על שתי ככרות. וכתב הטור (סי' רצא), הרמב"ם כתב שגם בסעודה שלישית קובע על היין, ואדוני אבי הרא"ש לא היה מברך על היין מקודם סעודה שלישית, דאחקש קידוש יום ללילה, מה קידוש הלילה די בפעם אחת, אף קידוש היום בפעם אחת די. ע"כ. נראה מרבי הטור שהבין שהרמב"ם מצריך לקדש גם בסעודה שלישית. וכתב מרן הכות יוסף שבאמת אין לשון הרמב"ם מבואר שכוונתו לקדש בסעודה שלישית, ש"ל שפירוש קובע על היין, היינו שישתה יין בסעודתו. וכ"כ מרן בכסף משנה, דמ"ש הטור ברעת הרמב"ם, אין זה במשמע דבריו, והדי בפירוש כתב רבינו (בפרק כט הל' י), ומצוה לברך על היין ביום השבת קודם שיסעוד הסעודה השניה והוא הנקרא

פקודת הלויים (ברכות כו.), אלא אפילו להאור זרוע (הל' ע"ש סי' יד) בשם רבינו תם, שתוספת שבת אינה מן התורה אלא מדרבנן. וע"ע במרדכי (סוף פ"ב דמגילה). מ"מ כיון שגם תקנת מאה ברכות בכל יום אינה אלא תקנת חכמים, והויא מדרבנן, וכמ"ש ראבי"ה (ברכות סי' קמו) בשם רב נטרונאי גאון. וכן כתב הארחות חיים ושכולי הלקט (סי' א). וכן כתב בפרדס הגדול (סי' ה). הילכך אהני רבנן בדרבנן, וכמו שהעלתי בס"ד בשו"ת יביע אומר חלק י (חאו"ח סי' ז). ומשם בארה. וכן מצאתי בשו"ת שבט הלוי ח"ה (סי' כג) שכתב שכרכת המזון של סעודה שלישית, אע"פ שלפעמים מברכים אותה בליל מוצאי שבת, מצטרפת לחשבון מאה ברכות, שמכיון שהתחיל בסעודה מבעוד יום, היא שייכת ממש לשבת. ע"ש. ושלא כמ"ש הגרש"ז אוירבך במנחת שלמה ח"ב (סי' ד אות כו), ובהליכות שלמה (הל' תפילה פכ"ב סעיף כג), שבהמ"ז של סעודה שלישית הנאמרת לאחר צאת הכוכבים במוצ"ש אינה מצטרפת לחשבון מאה ברכות של שבת. דליתא. ומיהו אם החשיך והתפלל ערבית של מוצאי שבת באמצע סעודה שלישית, שהדין הוא שאין לומר כבהמ"ז רצה והחליצנו, כיון שעשאו חול כתפלת ערבית, וכמ"ש בברכי יוסף

תפלת ערבית של מוצאי שבת

יקרין אלמעריב כסאיר איהם אלהול אלי אברה ויקול
ש"צ קדיש ויקמוון יצרון ג' ראשונות וייבון אלברכה
אלראבעה הדבא .

אמתה הוין לאדם דעת ומרמז לאנוש בניה

ואחה

כתי מדקשות צעילים (פיסקים ושיון
חמ"י פ"ו): **וְאָחֲרָיִם** ילך לסעוד
סעודה ג' ויבין לה חצביל מיוחד
בפני עצמו מחוקן ומחובל ואין לעשות
סעודה זו דרך ערלי ומקיס לאחיות
עינים אובלים פירות או ירקות או
כזית להכלל מהעונש כי לא כך הדת
אלא לערוך לה שולחן מבודר ומחוקן

כאשר עשה בשתי סעודות הראשונות ולמה הגיע סעודה זו מהס' הדרבס סעודה הערב יש לה
מעלה רמה משאר הסעודות ולרין לנהוג בה עונג ושמחה ומנוחה **וְאָחֲרָיִם** בה ג' כוסות של יין
לשמוח אח לבו הכל לפי מה שהוא אדם לא כמו הנוערים בעם המקילים בהדר הפארת סעודה ג'
ומסתפקים בכזית ופרוסה בידו ממה שנשאר מסעודה הבקר ופסולתו של א' נוחן בשני וכן לא יעשה
אלא הראוי מן הדין להדרה ולענגה בכל מיני עונג כפי וכלתו ולא כפי שיאכל מיני חרגימה ויפטור
עצמו בזה כי לרין לאכול פה דילפינן ג' סעודות מנ' פעמים היום הכחובים גבי מן וכ"כ הרמב"ם
וכ"פ מר"ן הש"ע . והחכם עיניו בראשו לא ימלא כריסו בסעודה הבקר כדי שימלא לו מקום לסעוד
סעודה ג' **וְאָחֲרָיִם** (עיין סד"ה): **וְאָחֲרָיִם** סעודות: א' חקל הפומין: ב' ע"ק: ג' ז"א
(חמ"י פ"ו): **וְאָחֲרָיִם** לקדם על היין בסעודה זו (פוסקים ומקובלים). ודברי הרמב"ם אפשר לפרשם
שר"ל לקבוע סעודה על היין ג"כ (עיין מפרשיו) **וְאָחֲרָיִם** יש שהוא ביום ילמוד מטעם בביחו ואח"כ
ילך לבכ"ל לסדר פירות וזמירות לנורא השלוח (סד"ה) . ומנהג ראשונים להקפיד לקרוא בס'
כביאים עד שחמשך שאז רואים כמה נחמות והבטחות טובות ומתנחמים בגלותם עיין זוקר פ'
כי השא דק קפ"ח ע"ב וכחכ שס הרב מק"מ ולכן מורה לקרות נחמות הכביאים ע"כ: **וְאָחֲרָיִם** מתחילי'
לסדר ע"ו מעלות שבתלים ומזמורים אחרים ומסיימים לר"ד ה' אורי וישעי וסי' של מעלות
אֲנִישְׁאֲרֵיהֶם בְּלֵיל רְבוּזָה והעטס לעורר לעולם בחמלת ימי המעשה שיהיו נהנים מייגיע כפס
ושלא יעו אחרי הגזל כי כל הכנסה מייגיעו נחול העס"ז והעס"ב של יגיע כפיך וכו' (סידור אשכנזי).
ואומר העטס במדרש משל לכלה ומלכה במלוין אותה בשירות והושבחות ואנו מלוין אותה בשירים
כדרך כניסתה בליל שבת (הרד"ה) . וסד"ה נחכ העטס שבמולאי שבת יש מקום למקטרגים ללאח
מזקומם אשר נחבאו סס ויש להם רשות להזיק לכך מתחננים בשירים אלו ילולו מהם ומכיוצא
בהם ע"כ :

תפלת ערבית של מוצאי שבת: בואחרין הספלה כדי להוסיף מחול על הקדש (פ"ו) . וכ"כ
בזו ויקהל ר"ז ע"א יע"ש למסיים כנ"כ צעי לאחטכבה לאחחזאה דלא דחקין בלושפיזא
קדישא כדון פחתי ואמרי והוא רחום וכו' (ועיין חמ"י ק"ו ע"ה) . ומ"מ זמן יליאת השבת להיות מותר
במלאכה הוא ג' חלקי ט"ל אחר שקיעה החמה למי שהוא אנוס ויכול להפלה מפלג המנחה ולמעלה ולהבדיל
מיד אבל לא יברך על הכר אבל במלאכה אסור עד הלילה (רד"א וש"ע סי' רצ"ג) . ואז מותר במלאכה כיון
שהבדיל ואין לחמזה איך יאמר המבדיל בין קדש לחול דהא עדיין שבת ואיך קוראו מול דאין זה רק
שבת לבד א"י ש"ס על השבת וקדשו והבדיל בינו ובין החול (שם ב' הראב"ד והרי"ן ו' ג"יאה) .
ומיאו ימחין מלקרוא ק"ש עד צ"ה אצ"פ שאינו כוונך גאולה להפלה (ת"א ב' העור ורמב"ם) וע"ש:
וְנִרְהַגִּים לחזר להעמיד יתומים על אב ואם חוק י"ב מדם להתפלל בת"ש כי אז הוא זמן החזרת
כשמות לניהנם וכשהבן אומר קדים וברכו עודה אביו מניחם כמו שלמדנו מומעשה דר"ע
עם בן המוכס (וכ"כ רמ"א ב"ד ושיון בנימן זאב סי' קס"א ור"ה כח): **וְאֹמְרִים** הבדלם בחוקן הדעת
(ע"ד)
מפני

תהלים ופסוקים המדברים מעניין מטר (ואפילו י"ג מדות מותר לכולי עלמא, אלא שלא נהגו):

כתיבתו היה בשנת כמ"ג לשטרות, דהיינו לפני כמאתים וששים שנה:

סימן ק"ט מתי אין אומרים צדקתך

שאלה: בענין אמירת צדקתך במנחה דשבת, דעת מהרי"ץ בפעולת צדיק ח"ג סימן ק"נ דדוקא כשבת וראש חודש או שבת ויו"ט אין אומרים אותו, דלא כפסק הש"ע סימן רצ"ב דכל שאין אומרים תחנון באותו יום אין אומרים צדקתך. וקשיא לי שהרי אף מהמתפללים בלדי שגור בלשונם פסק השו"ע ואין אומרים צדקתך. ויורנו הרב שמא נשתנה המנהג בתימן ואף הבלדי נהגו כפסק השו"ע:

תשובה:

לא נשתנה המנהג, אלא מקומות מקומות הן. מאחר שבמהדורא קמא של עץ חיים כתב מהרי"ץ עצמו כדעת הש"ע ובמהדורא בתרא חזר בו, ולפי שלרוב המקומות עד הזמן האחרון לא היה אלא מהדור"ק, וספר ענף חיים שהעיר על החזרה לא רבים עיינו בו, לפי שנרפס אז בפני עצמו בסוף הספר, ורק בחלק מן הספרים, לפיכך לא ידעו מחזרתו. וספר השו"ת פעולת צדיק ג"כ לא נתפרסם בתימן לרוב המקומות, לפי שהיה עדיין בכת"י. ואין בזה מנהג קדום משתלשל, לפי שבתכאלי"ל קדמוניות לא נזכר כלל אמירת צו"ץ, וכשנתקבלה אמירתם אצלנו נראה שהיו נוהגים כהש"ע, אלא שמהרי"ץ דרך הוראה דנפשיה לא סבירא ליה ולא מצד מנהגא, ודו"ק כי קיצרתי קצת:

אמנם אחר זמן הגיע לידי תכלאל קטן ישן כת"י, וראיתי שאעפ"י שאינו ערוך כפי הסדר של מהרי"ץ, אפילו הכי כתב בעניין דידן בזה"ל, ויתקדם ש"צ בזיאדאח אלקדושה (תרגומו, וחזור ש"צ בתוספת הקדושה) וכשגומרים אומרים קדיש ובתרא, ויושבין וקורין פרק ממסכת אבות, ופותחין בג' פסוקים של צידוק הדין ואלו הן צדקתך וגו' ותורתך אמת. ואם חל ר"ח או יו"ט להיות בשבת מתחילין מכאן, כל ישראל יש להם חלק וכו' מס' אבות משה קיבל תורה מסיני וכו' עכ"ל. ומשמע א"כ שהיה המנהג הזה (ועכ"פ בכמה מקומות) כדעת מהרי"ץ גם קודם הוראתו. וכשיטת הגאונים. ושוב נתברר לי שאמנם כן הוא כודאי לפני מהרי"ץ, כשראיתי שתארך

סימן ק"י

בעניין קביעות סעודות שבת על יין

שאלה: במה שכתב הרמב"ם בהלכות שבת פ"ל ה"ט, וצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין, האם צריך דווקא לקבוע סעודה על רביעית יין, או מספיק בכל שהוא. וכן האם די בסעודת ערבית ושחרית לצאת יד"ח ע"י שתיית היין של הקידוש:

תשובה:

מ"ש הרמב"ם לקבוע כל סעודה משלשתן על היין, מאחר שהטעם משום חשיבות הסעודה מסתברא דלא סגי בכל שהוא, אלא לכל-הפחות רביעית. והרדב"ז כתשובותיו סימן ב' אלפים ק"ד ביאר שיהיה עיקר קביעות הסעודה על היין ע"כ, משמע טפי טובא. וע"ע מעשה רוקח, ובשו"ת מהר"ם אלאשקר סימן ק"ו. והסכמת רוב המפרשים שצריך בערבית ושחרית לשנות חוץ מהיין דקידוש. [מ"מ לא ראינו מי שנהג כדברי הרמב"ם בשום סעודה, וע"ע ערוך השלחן סימן רצ"א סעיף י'. [ובמ"ש בס"ד לקמן סימן קכ"ו]:

סימן קי"א

בעניין זמן יציאת הנשמה היתירה במוצאי שבת

שאלה: מהרי"ץ בשו"ת פעולת צדיק ח"א סימן קמ"ז נימק מדוע צריך לברך על בשמים אע"ג שהתענה בשבת, וכתב שם שהנשמה היתירה שנכנסה מע"ש אינה יוצאה כי אם בריח בשמים של מוצאי שבת ע"כ. משמע מדבריו שומן יציאת הנשמה היתירה היא בזמן הרחת הבשמים. ולכאורה קשה מדידיה אדידיה, דכתב בח"ג סימן י"ז דריח הבשמים בא להרגיע את הנפש הגופנית לאחר יציאת הנשמה היתירה ממנה, משמע שהרחת הבשמים בא לאחר יציאת הנשמה שאז ביציאתה הנפש עצבה ובאים הבשמים ומרגיעים אותה. ודלמא י"ל

4
20
15

ג) ומהשתא אחרי הדברים והאמת האלה שהאיר השי"ת את עינינו לחשוף מים מעומקי היסודות, נחזי אנן היאך יש לבנות עליהם את הבניין לדין השתא הכא בארעא דישראל ושאר ארצות, שכבר נתבטל מבינינו מנהג התספורת בכל ערב שבת, יחד עם הרבה שינויים התלויים בדרכי תרבות החיים, בבחינת עלת בקרתא זיל בנימוסה. ומה גם שאפילו בתימן בהרבה מקומות לא היו מסתפרים בכל ערב שבת, כי זה לא היה אלא בפרט בעי"ת צנעא, והיינו שגרם לרוב המקומות בתימן לקבל ברצון מנהג מניעת התספורת הן בעומר והן בבין המצרים מזה עידן ועידנין ונע"ע לקמן ד"ה וראיתין אחרי שבלא"ה רחוקים אצלם זמני התספורת זה מזה, ונהגו הם שאפילו אם אירע שלא הסתפרו מקודם טובלים שערותיהם וכול שכן אותם שאין מסתפרים אלא מערב פסח עד ערב שבועות כדעת האר"י בכל גוונא יש להם צער וסברו וקיבלו. אבל לו חכמו ישכילו זאת שהוראת מהרי"ץ חלה גם על זה, בגוונא שמצטער מהשיער, הוא הדין והוא הטעם. ולא מסתבר לחלק בין כשרבים צריכים להיתר זה של כבוד שבת בקביעות מפני שדרכם להסתפר כל ערב שבת ושבת, ובין זמנינו שיחידים בלבד הוא שנצרכים להיתר זה לפעמים. סוף סוף דין כבוד שבת לא יזוז ממקומו, מפני מנהג בטל בעלמא כזה (כלשון הל"ט המובא שם דף ס"ה). ואלא שייך לומר דהוי ח"ו פורץ גדר דומיא דכתב הרשב"א בתשובה ופסקו מרן בסימן תקנ"א סעיף י"א דבמקומות שנהגו איסור אכילת בשר בשבוע שחל בו ת"ב, מי שאוכל הוא פורץ גדרין של ראשונים וכו'. דשאני התם שאוכל לתאוותו, משא"כ הכא משום צערא ולכבוד שבת ואלבא דהפוסקים כן. וחל גם על זה מה שכתב בדף ס"ו, דהאיי מנהגא כיון שיש בקיומו הפסד מצוה לגלח בערב שבת, אינו מנהג כלל, ואינו צריך התרה כלל ע"ש. וכן מה שהביא בסיום דבריו, שמעולם לא עלה בדעת החכמים לפגום בכבוד השבת וכן עיקר. והנהוג בהיפך אינו מנהג, דאין מנהג לעבור על דברי תורה ע"כ. וממילא מובן שלדעת מהרי"ץ והפוסקים אשר עמו, אין קיום למנהג זה נגד כבוד שבת לא רק בתימן אלא גם בקהילות אשכנז וספרד. עכ"פ אנו לאורו הולכים, כי הוא מאריה דאתרין ומי כמוהו, ועל פיו נדחים כמה ממנהגי הרבה מקומות שהזכרנו, כגון המתנת ז' ימים קודם ז' נקיים, וכן תרגום התוכחה דבחוקותי וכי תבא, שפסק מהרי"ץ שהמה מנהגי טעות כנודע, והארכתי במקומות אחרים. ומעין זה בנדרין דידן לגבי בני כל המקומות השתא הכא. ואף כי בזה אין לייחס טעות למי שיחמיר על עצמו כי חושש להחולקים, הגם כי עכ"פ לדעת מהרי"ץ אדרבה מצוה להסתפר משום עונג שבת, אבל מכל מקום מאידך להורות היתר בדבר למי שמתגנה ומצטער בריבוי שערותיו, יש ויש. והגם

דהאידינא יש תקנה פורתא להקל על הזיעה מחימום השיער על ידי חפיפתו היטב עם חמרי הניקוי שנתחדשו בזמנינו והם מצויים בשפע, המקום ברוך הוא יתמיד טובו עלינו. ואין הכי נמי צריך לעשות כן. אך אם אינם מועילים למנוע הצער, שפיר דמי להקל ולהסתפר. והאמת אגיד כי אני הקטן מיקל לאחרים ומחמיר לעצמי, ומשתדל לעשות כל טצדקי שלא לבא לידי ביטול עונג שבת. אבל מה אעשה כשאני רואה השואל ששערו מגודל ביותר וכדי בויון וקצף:

וראיתי להוסיף כי מה שסיימת למה לא ינהגו כדעת מרן, לא ידעתי פירוש לדבריך, הלא מרן הש"ע אינו אוסר התספורת כי אם בשבוע שחל בו תשעה באב כמפורש בסימן תקנ"א סעיף ג', וכדין המשנה תענית דף כו: וכן פסק רבינו הרמב"ם פ"ה הל"ו. אם כן הרי הוא מתיר יותר ויותר ממה שאנחנו מתירים, שהרי אנחנו לא התרנו שם בשו"ת עולת יצחק זולת בערבי שבתות של ימי בין המצרים ורק נראה שנתחלף לך עם ספירת העומר ששם הביא מרן מנהגם להחמיר, כדאיתא בסימן תצ"ג. וכוננתי בזה מפני שנתפשט המנהג בהרבה מקהילותינו בתימן שלא להסתפר מ"ז תמוז כדברי הרמ"א סוף סעיף ד', וכן היה מנהג האר"י כנזכר בהגהות לשער הכוונות דף פ"ט ע"ג ובכף החיים שם ס"ק ע"ט. וכמו שמחמירים בנישואין מ"ז בתמוז וכדברי הרמ"א שם סוף סעיף ב', אעפ"י שלדעת מרן שם אינו אסור אלא מראש חדש אב. והשתילי זיתים שהשמיט הגהת הרמ"א בסעיף ד' ולא שבסעיף ב', משום דאזיל כמנהג עירו צנעא שהיו מחמירים גם הם אבל רק בנישואין ולא בתספורת:

וכשיצא לאור ספרי הקטן שולחן ערוך המקוצר בעזרת ה' יתברך, תמצא פרטי הדינים וחילוקי המנהגים בזה מסודרים היטב:

סימן קכ"ז כמה הוא שיעור שתיית יין לשמחת יום-טוב

שאלה: נסתפקתי בדין שתיין יין ביום טוב משום שמחה כמבואר בש"ע סימן תקכ"ט סעיף א', האם צריך שיעור רביעית כאשר מצינו בכמה מקומות משום דאין שתייה פחות מרביעית, או דלענין שמחה א"צ רביעית:

16

תשובה:

מחסי בה'. יום כ"ב אייר ה'תש"נ. בני ברק.

שלו' רב, יאתה ויקרב, לקראת מעכ"ת הבחור החשוב והמצויין רפאל מרציאנו נר"ו. ישיבת גרודנא, קרית פוניבז', אשדוד.

א) מקור האיי דינא, בפסחים דף קט. חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל שנה ושמחת בחגך וכו' אנשים בראוי להם ביין וכו' תניא ריב"ב אומר וכו' אין שמחה אלא ביין שנאמר ויין ישמח לבב אנוש ע"כ. וכיו"ב לשון הרמב"ם פ"ו הלי"ח, האנשים אוכלין בשר ושותין יין, שאין שמחה וכו' אלא ביין ע"ש. אבל מרן הש"ע בסימן תקכ"ט סעיף א' כתב בסגנון אחר, וחייב וכו' לקבוע כל סעודה על היין ונעייין ביאור הלכה שם סעיף ב' סוד"ה כיצד]. ושרשו מגמ' ברכות דף מב: לא שנו (שיין שלפני המזון פוטר יין שלאחר המזון) אלא בשבתות וימים טובים שאדם קובע סעודתו על היין. וגם הרמב"ם כתב כן פ"ל משבת הל"ט, וצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין ולבצוע על שתי ככרות. וסיים עלה, וכן בימים טובים ע"ש. [המעייין בלשונו יראה דברי שא לגבי עצם שלוש סעודות כתב הרמב"ם בלשון חייב, משא"כ בסיפא לענין קביעותן על היין כתב בלשון צריך, שזה מורה הרבה פעמים דלא הוי לעיכובא כדכתבו בעלי הכללים [אבל צ"ע דלגבי בציעה על ב' ככרות שהסמך בתר הכי, הוא חיוב ממש כדמוכח בגמ' שבת דף ק"ז: והרמב"ם עצמו רפ"ז מברכות הל"ד נקט בזה לשון חיוב, וכ"ד שאר רבואתא כמו שהבאתי בבארות יצחק הלכות ברכת המוציא סק"ג] משא"כ לגבי יין ביום טוב, שהוא מתחייב ממצות עשה דשמחת בחגך, ולא דווקא בסעודה, לפיכך לא הזכיר הרמב"ם שם סעודה. וצריך לומר שגם מרן הש"ע לא דווקא נקט, אלא דעכ"פ באופן זה נמי מקיים המצוה. ונעייין ירושלמי ופירוש הרשב"ם פרק ערבי פסחים דף ק"ז: שיין שבתוך הסעודה וכן שלפני הסעודה, אינו משכר.]

אלא מים, זולת שבתות וי"ט שהיו קובעים על היין וכו'. ואנו והמקומות הסמוכין לנו, אין קובעין על היין בין בחול בין בשבת וכו' ע"ש, והובא מקצתו גם בחידושי הרשב"א והמאירי. [הרי בהדיא דאין כאן תקנת חכמים לעשות כן, רק תלוי ברגילות אנשי כל מקום ומקום. וכ"כ המשנ"ב סימן רמ"ד סק"א דמה שפסק הש"ע בסימן ר"נ סעיף ב' שירבה בכשר ויין ומגדנות, היינו לפי שמן הסתם רוב בני אדם עינוגם בכך, אבל כל מקום לפי מנהגו יענגו השבת במאכלים ומשקים החשובים להם עונג ע"ש]. וע"ע רבינו יונה בברכות דף יז:, ותשובת הרדב"ז סוף סימן שני אלפים ק"ד. וע"ע [ואולי היה לו לרבינו מקור נוסף לדבריו אלו]:

ב) עכ"פ לגבי מצות שמחה ביום טוב דמוכח בגמ' פסחים דבעינן דווקא יין, דומיא דאמרי' התם אין שמחה אלא בכשר שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת וגו' [וע"ע צפנת פענח על הרמב"ם בהל' יום טוב שם], לא שייך שיהיה תלוי ברגילות אנשי המקום, אלא הוי דומיא דקידוש על היין שכל אדם מחוייב [מה גם לטעם הגרי"ח בבן יהוידע שם שטעם היין, מפני שהאדם דואג על ריבוי ההוצאות ליו"ט, וטבע היין להעביר הדאגה] [ש"כ] אנהו בזמנינו ג"כ אף שאין רגילים לקבוע סעודה על יין כלל אפילו בשבתות אלא בשאר מיני משקין [או מצד השתנות הטבעים של בני אדם שאין היין ערב להם, או שהיין מקולקל]. ועייין שו"ת שבט הלוי ח"ג סימן כ"ו, וח"ה סימן ל"ב] היה נראה לכאורה דחייבים לשתות יין ביו"ט, ר"ל מלבד היין של קידוש. וז"ל הרמב"ם בספר המצוות עשה נ"ד, בכלל ושמחת בחגך [מלבד השלמים] מה שאמרו ג"כ לשמוח במיני שמחה, ומוזה לאכול בשר ולשתות יין וללבוש בגדים חדשים וכו'. ומה שיתחייב מהם יותר, שתיית היין לבד, כי הוא יותר מיוחד בשמחה ע"ש. אבל תימה דחזינן שלא נהגו העולם בכך. [ועל דקדוק לשונו בזה, בגדים חדשים גם לאנשים וכו', הערנו כבר בס"ד בבארות יצחק סוף הלכות שמחת יום טוב]:

[ונראה שיש להם סמך קצת, מהא דאמר ר' יהודה בנדרים דף מט: שאינו טועם יין אלא בקידושא ואבדלתא וארבעה כסי דפסחא, וחוגר צדעיו מפסח ועד עצרת, אלא חכמת אדם תאיר פניו ע"ש. והקשה מהרש"א מהא דא"ר יהודה גופיה בפסחים דף קט. ושמחת בחגך, אנשים בראוי להם ביין. ותירץ דלסתם אנשים קאמר התם, אבל רבי יהודה עצמו לא היה ראוי לו יין כדקאמר דמשו"ה היה חוגר צדעיו משום מיחוש ראשו מפסח עד עצרת ע"ש. א"כ כעין זה האידנא דסתם אנשים (במקומות אלו) אין היין נוח וערב להם, אינם מחוייבים בו]. אלא שלענ"ד קשה קצת על מהרש"א מנליה שלא היה היין משמחו לר' יהודה עכ"פ לשעתו [כל היום, או יכול לשתות סמוך

[ואעיקרא דבר זה שהוציאו רבינו הרמב"ם מן הגמ' דברכות שצריך לקבוע הסעודות על היין, יש להעיר שלא נזכר זה בגמרא בתורת דין אלא אגב אורחא שכן היה דרכם]. ובהדיא איתא התם דאביי לא הוה רגיל אפילו ביום טוב לקבוע הסעודה על היין. ועייין נימוקי מהרא"י על הרמב"ם שם דהמעייין במשנה ובגמ' ברכות שם יראה מבואר דהכוונה לקבוע על היין קודם הסעודה ובתוך הסעודה, וכן כוונת רבינו ז"ל ע"כ, והנה שם כתב המאירי שהיה מנהגם (בזמן חז"ל) כשעושיין סעודת כבוד כגון שבת וי"ט, שהיו מביאים יין קודם הסעודה ע"ש. ובעל המאור שם כתב דדברי הגמרא הם במקומות שאין להן יין מצוי כל השבוע ולא היו רגילים בתוך סעודתן

לסוף היום] ורק אח"כ בא לו מיחוש הראש. וי"ל. ולהלן
אות ג' נתרץ בס"ד באופן אחר:

אמנם נראה לכאורה דאעיקרא במחכת"ה לא קשיא מידי,
דבנדריים לא נו' ר"י בן בתירא אלא ר"י סתם, וכבר
כתב רש"י בביצה דף כו. דסתם ר"י הוא ר"י בר אילעאי.
ואע"ג דלפעמים סתם ר"י הוא ריב"ב (עיין בסדר הדורות)
מ"מ ברור שלהקשות מכח זה אין לנו. ולא עוד אלא
שבירושלמי פ"י דפסחים הל"א, ומייתי ליה נמי הרשב"א
בתשובתו ח"א סימן רל"ח (ומביאו הב"י סימן תע"ב ד"ה
וצריך כל אדם) גרסינן בהדיא ר' יהודה ב"ר אלעאי ע"ש.
וכ"ה בקהלת רבה פ"ח אות ד', ובמדרש הגדול פרשת
חוקת דף שכ"ב, וגם בסדר הדורות ע"ש. [ועיין ספר
המצוות להרמב"ם שם דמייתי הך דפסחים בשם ר' יהודה
סתמא, וכן בדקדוקי סופרים הביא מכת"י אחד דל"ג בן
בתירא. אך בנוסחאות מדוייקות של ספר המצוות איתא
בהדיא בן בתירא]. וע"ע להלן סוף אות ג' דהר"י בי,
ושפיר הקשה מהרש"א. [והרשב"א שם הוכיח מזה שגם
מי שמזיק לו היין צריך לדחוק את עצמו בשתיית ד'
כוסות לעשות כר"י ב"ר אלעאי וכו'. והקשה לי חכם
אחד אין יכול להוציא דין זה מר"י ב"ר אלעאי שהיה
מתנהג בחסידות כדאיתא בב"ק דף קג: ותמורה דף טו.:
ושאר דוכתי, וא"כ הכא נמי שמא מחמיר על עצמו היה.
והשכתי לו מיניה וביה דמשום הכי מסיים הרשב"א לאתווי
שאמרו כן גם על ר' יונה יעו"ש. וע"ע בתשובתינו דלקמן
סימן קל"א ד"ה נלע"ד]:

בכל מקום. אבל כיון שהדין אינו בשתייה גרידא אלא
למגמת השמחה, מסתברא שאם שמח בפחות סגי בהכי.
ומאיך מי שברביעיית אינו שמח בעי טפי. וכזה כתוב
בספר מועדי השם להרה"ג משולם משולמי שליט"א,
בהוספות להלכות יו"ט דף כ"א יעו"ש. ולפי"ז אתי
שפיר סתימת הפוסקים שלא נתנו שיעור מוגבל לזה.
ומסתברא דהוא הדין לגבי בשר [לשיטת הרמב"ם שם
שגם בזממה"ז שאין שלמים אפ"ה מצוה בבשר, אלא
שהב"י הקשה עליו ולכן השמיט זה בש"ע, והאחרונים
פלפלו בזה] שהכל לפי דרכו וטבעו של כל אדם. [שו"ר
בשו"ת באר משה שטרן ח"ז סימן ג' אות ב', דבנימוקי
אור"ח למהר"ח"א ממונקאטש סימן תקכ"ט כתב דיאכל
עכ"פ כזית בשר וישתה רביעיית יין ע"ש. וכל שכן ביינות
שלנו שהם קלים, כודאי נכון לשתות רביעית. [ולענין
בשר אם יוצא יד"ח גם בבשר עוף, עיין ביד אפרים יו"ד
סימן א' ובפתחי תשובה שם סק"א. ונראה לי שאין לשיעור
רביעיית יין יסוד גמור בהלכה, והכל לפי מזגו, ועיין תשו'
הרא"ש סימן כ"ה אות א', עכ"ד הבאר משה. וע"ע בספר
חול המועד כהלכתו פ"א סעיף י"ב. וכים של שלמה פ"ב
דביצה מבואר דבעינן דוקא בשר בהמה, וע"ע דרכי תשובה
סימן פ"ט ס"ק י"ט]:

ועל-פי זה זכינו בעזה"י ליישב קושיית מהרש"א דלעיל
(היינו דאפילו לפי דרכו שהוא אותו ר' יהודה.
ואי נמי תרי גינהו כדברינו, מ"מ דלא לשוויינהו חולקים)
איכא למימר דביום טוב היה שמח במעט יין ושיעור קטן
כזה לא היה מזיקו, וגם לא שייך שייאורו פניו בשביל
כך. ורק דקידושא ואבדלתא דבעינן בהו שיעורא כמלוא
לוגמיו, וכל שכן ארבעת כוסות דבעינן בכל חד וחד
מינייהו רוב הכוס. ולשון טעימה דנקיט בגמרא, דמשמע
לכאורה דהוא מועט משתייה, אולי אין זה אלא לומר
שהיה שותה רק מה שהוא מחוייב מדינא. וכעין זה מבואר
לשון טעימה, בפסקי מהרי"ץ הלכות ברכת המוציא דף
ט"ו, דכל מקום שאותה אכילה אינה מספיקה לשביעה,
קרי לה טעימה ע"ש. ובירושלמי ומדרש קהלת ומדרש
הגדול, איתא בהדיא בלשון שתייה. [ושם לא נו' קידוש
והבדלה רק ד' כוסות, אולי ס"ל דיצא בהם ידי חובה
ע"י אחרים, שאינם מצוה בגופו כמו ד' כוסות. אי נמי
משום שרק ד' כוסות הזיק לו לריבויים, ולא כוס אחד
דקידוש או הבדלה, ופשוט]:

שוב עיינתי וראיתי דשפיר הקשה אדונינו מהרש"א,
שדקדק בקושייתו שלא להזכיר מגמ' פסחים
המאמר דאין שמחה אלא ביין דהוא אתאמר התם משמיה
דריב"ב. אלא הביא אנשים בראוי להם ביין, שנו' שם
בתחילת הענין משמיה דר' יהודה סתמא, וא"כ קשיא דר'
יהודה סתמא אדר' יהודה סתמא. ושגיאות מי יבין
מנסתרות נקני. ועכ"פ תירוצנו במקומו עומד:

← **ואפשר** לתרץ מנהג העולם בדרך אחרת, דאית להו כמ"ש
השאג"א סימן ס"ה דמצות עשה דושמחת בחגך
נוהג בזממה"ז מן התורה אעפ"י שאין לנו שלמי שמחה,
כי החיוב הוא כל אחד במה שביכלתו לשמוח, ויכול
לקיים מצות שמחה בשאר כל מיני שמחות שבידו לקיימן
עש"ב. [ומביאו הברכ"י בקיצור בסימן תקכ"ט אות ד',
וע"ע שבלי לקט סימן רס"ב בשם ספר יראים ומור וקציעה
שם בסוף הסימן, ושו"ת בנין שלמה סימן מ"ז, ובמועדים
וזמנים ח"א סימן כ"ט, וח"ז סימן קי"א:

← **ג) מהשתא** נכוא לשאלתא רידן כמה הוא שיעור היין
שצריך לשתות, והיינו למי שנהנה מן היין
ודרכו לשתותו כל השנה, או עכ"פ שמחמיר על עצמו
לשתותו ביום טוב כדי לקיים דברי חז"ל והפוסקים
כפשטן. והנה לפי לשון הש"ע לקבוע סעודתו על היין,
נראה דהוי שיעור גדול, דבעינן שיהיה עיקר קביעות
הסעודה עליו (כמפורש בתשובת הרדב"ז סימן ב' אלפים
ק"ד בביאור דעת הרמב"ם, וע"ע מה שכתבתי בס"ד
בתשובה דלעיל סימן ק"י). אלא שלפי מה שהקדמנו
בס"ד לעיל זה אינו מעיקרי החיוב, רק לפי הרגילות בכל
מקום, נמצא דסגי בשתייה גם כשהוא חוץ לסעודה לגמרי,
בשיעור שמשמה, וידוע שפחות מרביעיית, לא מקרי שתייה

*

עלה בידינו, דמצות השמחה ביום טוב בשתיית יין, שמתקיימת לא רק כשקביעות סעודתו עיקרה על היין אלא גם כששותהו בפע"צ, השיעור אז הוא לפי טבעו של כל אדם. שאם שמח אפי' בפחות מרביעית, סגי בהכי, ואם אינו שמח אלא בשתייה טפי מרביעית לא סגי עד שישתה כל צרכו. ומי שאינו נהנה מן היין יוצא יד"ח בשאר מיני שמחות. ולענין בשר, עיין לעיל סוד"ה מהשתא.]ואגב יש להעיר דמצות השמחה, היא לא רק ביום טוב, אלא גם בחוהמ"ע, כמתבאר בפירוש בדברי הרמב"ם פ"ו מיום טוב הלי"ז וכ"ב. ועי' שער הציון סימן תק"ל אות ד', וש"ע הגר"ז סימן תקכ"ט סעיף ו' ז', ושו"ת באר משה ח"ז סימן א'[:

זכור את יום השבת לקדשו, זכרהו מאהר שבא להשכיחו. מ"ט, אמר רבא כדי שיכרוז מנה יפה לשבת ומנה יפה ליו"ט. רב אשי אמר כדי שיאמרו אין אופין מיו"ט לשבת, ק"ו מיו"ט לחול וכו'. ותנא מייתי לה מהכא, את אשר תאפו אפו ואת אשר חבשלו בשלו, מכאן אמר ר' אליעזר אין אופין אלא על האפוי, ואין מבשלין אלא על המבושל. מכאן סמכו חכמים לעירובי תבשילין מן התורה, ע"כ. והמעין היטב בסדר הדברים, יראה דשתי מחלוקות הן. המחלוקת הראשונה היא פלוגתא דשמואל ור' אליעזר דפליגי מניין סמכו לעירובי תבשילין מן התורה. ולכך פתח בעל התלמוד בלשון מנה"מ וכו' ותנא מייתי לה מהכא וכו'. והמחלוקת השניה היא פלוגתא דרבא ורב אשי דס"ל כאסמכתא דשמואל (לפיכך מייתי פלוגתייהו אמילתיה דשמואל קודם שהביא דברי ר' אליעזר), אלא דפליגי בעיקר טעם עירוב. ולכך פתח בלשון מאי טעמא:

מעתיגה הדבר ברור דתרי טעמי בלחוד נינהו, טעמא דרבא וטעמא דרב אשי, ודרב אשי הוא לבסוף. והא דר' אליעזר, לאו טעמא דעירוב הוא אלא אסמכתא בעלמא קיהיב. ומעכ"ת שחשב דברי ר' אליעזר כטעם לעירוב, היה לו להזכיר גם הא דשמואל דקדם לרבא. העולה מזה שדברי הש"ט שרירין וקיימין. אלא שיש להעיר שלשונו שכתב ובגמ' הביאו הרבה טעמים וכו', אינו בדקדוק, דהא תרי טעמי בלחוד נינהו. אמנם מצד דקדוק הלשון אין לתפוס עליו, מה גם דמצינו לו לשון זה בכמה מקומות הדומים לזה. אבל מה שכתב עד שלבסוף אמר רב אשי וכו', אתי שפיר:

ודברים אלו מתורתו של רש"י ז"ל למדנו, שכן כתב בד"ה מנא הני מילי, אהיכא אסמכוה רבנן, עכ"ל. ובד"ה מ"ט, כתב וז"ל, למה תיקנו עירוב. קרא ודאי לאו בעירוב משתעי ולא עירוב משתמע מניה, ואסמכתא בעלמא הוא וכו' ועירוב מדרבנן, ומה ראו לתקן, עכ"ל. כוונתו לומר, דאי קרא בעירוב משתעי, אין לשאול מאי טעמא, דגזירת הכתוב הוא. אבל מאחר דקרא לאו בעירוב משתעי אלא אסמכתא בעלמא היא ועירוב מדרבנן, א"כ יש לשאול מ"ט תיקוהו רבנן. וע"ז מיתו רבא ורב אשי טעמי. ומ"מ על עיקר אסמכתא דשמואל לא פליגי (ועיין ר"ן שם, ודו"ק). ונראה טעמא דלא ס"ל אסמכתא דר' אליעזר, משום דאתיא דלא כהלכתא אלא כב"ש דמצריכין עירוב בפת לאפיה, וכמ"ש התוס' שם דף י"ז ע"ב ד"ה אמר, ובע"ז דף ל"ז ע"ב ד"ה והשלקות. וכ"כ הרא"ש בביצה שם סימן י"א. וכן מצאתי למהר"ר עדני במדרש הגדול פרשת בשלח (שמות ט"ז, כ"ג) שכתב על פסוק את אשר תאפו אפו, על האפוי אפו ועל המבושל בשלו, מכאן לעירוב תבשילין מן התורה כדברי ב"ש שצריכין עירוב לכל מין ומין, עכ"ל. ומהא דרבא ורב אשי דס"ל כאסמכתא דשמואל ודלא כר' אליעזר, סמך גדול להרמב"ם וסיעתו. עוד כתב רש"י בד"ה ותנא מייתי

סימן קכ"ח

בעניין טעמי תקנת עירובי תבשילין לק"י

לקראת מעכ"ת הרב הגדול, מעוז ומגדול, מאיר עיני חכמים, בדבריו הנעימים. ה"ה הגאון מוהר"ר יצחק בכה"ר נחום נסים רצאבי שליט"א.

אח"ד שוי"ט באה"ר ובחיבה מרובה, באתי להעיר על מ"ש מעכ"ת בספרו הנפלא בארות יצחק סוף הלכות עירובי תבשילין (עמ' קמ"ח) בהערותיו על ספר שם טוב למורי הגאון מהר"ח כסאר יצ"ו. והוא כמה שתמה מעכ"ת על מ"ש ריש פ"ו מהלכות יו"ט, ונראה מתוך דברי מעכ"ת שסבר שכוונת מהר"ח כסאר ליתן טעם למה הביא הרמב"ם ז"ל הא דרב אשי, מפני שהובא בגמ' לבסוף. ולענ"ד אחהמ"ח זה אינו, אלא קושטא קאמר דטעם רב אשי לבסוף. אבל עיקר טעם הרמב"ם ז"ל שהביא הא דרב אשי, הוא משום דאית ליה סיעתא מהא דפ"ג דפסחים, וכמו שסיים מהר"ח כסאר שם. ואפילו אם יונה שכוונתו ליתן טעם, לענ"ד איני רואה בזה שום קושי, וכמו שאבאר לקמן:

ומה שתמה מעכ"ת שאין טעם רב אשי לבסוף אלא באמצע, כי טעמא דרבא קודם לו, ודר' אליעזר בחר הכי, עכ"ל. לענ"ד קשה לחשוד במהר"ח יצ"ו שלא ראה שכן הוא בגמ' שטעם רב אשי באמצע. והמעין היטב בלשון התלמוד, יראה שבאמת טעם רב אשי הוא לבסוף. וז"ל התלמוד, מנה"מ, אמר שמואל דאמר קרא

19

1. מותר להדליק הנר בבית ולאכול בחצר אם ירצה.

עדר

דיני שלש סעודות ובציעת הפת, ושירי שבת

א. חייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת, אחת ערבית ואחת שחרית ואחת במנחה. וצריך להיזהר בשלש סעודות אלו שלא יפחות מהן כלל. ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה סוער שלש סעודות. ואם היה חולה מרוב האכילה, או שהיה מתענה תמיד, פטור משלש סעודות. וצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין, ולבצוע על שתי ככרות. וכן בימים טובים.

כשמקדש על היין, אסור לברך להם המוציא אלא אם כן ישבו בשולחן אחד, כמו שנתבאר סימן קסז סעיף יא (מגן אברהם), עכ"ל. ועיין מה שכתבנו לעיל סימן קסז סעיף יח.

1. כן כתבו הגהות מימוני פ"ה אות א וז"ל, מצאתי בשם רבנו זצ"ל שמוותר להדליק נר בבית ולאכול בחצר אם ירצה. ורבנו שמחה משפירא היה רגיל לעשות כן, עיין בפרק ערבי פסחים, עכ"ל. וכן פסק מרן בשולחן ערוך סוף סימן רעג וז"ל, יש אומרים שאין מקדשין אלא לאור הנר. ויש אומרים שאין הקידוש תלוי בנר, ואם הוא נהנה בחצר יותר מפני האויר, או מפני הזבובים, מקדש בחצר ואוכל שם אע"פ שאינו רואה הנר, שהנרות לעונג נצטוו ולא לצער. והכי מסתברא, עכ"ל.

ומשמע מלשון מרן דלכתחלה לא יעשה כן. אך מלשון הגהות מימוני שהוא מאריה דהאיי דינא, לא משמע כל החילוקים שזכרו בדברי מרן, אע"ג דמסתברא שלא יעשה אדם דבר כזה מבלי שטוב לו יותר לסעוד בחצר.

ופשוט כל כך בעיני לומר דהיינו דוקא כשיש אור מספיק בחצר, ולא שהוא יושב בחצר ובקושי רואה. ואעפ"כ נראה שאם יש בבית זבובים או חוסר אויר, הנה יצא שכר תענוג האור רב של הנר, בהפסדו שיצטער עם הנר בזבובים או חסרון אויר.

א. לשון רבנו הרמב"ם בהלכות שבת פרק שלשים הל"ט. ועיין מה שנבאר בזה לקמן סימן ש. ובענין חולה וכיו"ב, עיין לעיל סימן רנ אות ו, ולקמן סעיף ג, וסימן רפח סעיף א. וטעמים למה אין מברכים על מצות שלש סעודות, כתבתי לעיל סימן רסג אות י.

20

זה הוא בזוהר פרשת אמור דף צד ע"ב וז"ל, בהאיי יומא תלת סעודתן בעיין בני מלכא לזמנא ולסדרא וכו'. ואם בא לא נכין סעודה וכו', פירוש, שאם יחול יום טוב בשבת, לא נכין לו סעודה שנית, דהיינו שנערוך שני שולחנות בכל סעודה, או נבצע על שלש ככרות משום קדושת יום טוב כדרך שהוספנו לשבת משום קדושתה על ימי החול וכו'. שאם נכין עוד לכבוד יום טוב, נמצינו פוגמים בשבת, לפי שאין קדושתם שווה, שהשבת נאדר בקודש, ויום טוב אינו אלא מקרא קדש, ולכן הוא כאורח אצל המלך, ואין חולקין לאורח כבוד אצל המלך וכו', עיי"ש עוד. ועיין למו"ז הרע"מ זלה"ה ב"עלמות שיר" שם. ועיין למהר"י הכהן זלה"ה בספר "חיי שלום" פרשת אמור מה שהקשה ויישב, עיי"ש ב. ובמדרש הגדול (שמות טז, ה) איתא, והיה ביום הששי והכינו וכו' והיה משנה, לחם שהוא משונה. אתה אומר לחם משנה שמשונה, או אינו אלא לחם כפול. כשהוא אומר לקטו לחם משנה (שם כב), הרי לחם כפול אמור. הא מה תלמוד לומר והיה משנה, לחם שהוא משונה. בכל יום היה יורד עומר אחד, ובשבת שני עמרים וכו', עכ"ל.

וצריך להגיה הלשון ולומר ולשבת שני עמרים, שהרי פסוק מלא (שם כו-כו) ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו, ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו. וכן הוא מפורש במדרש הגדול (שם כו) ר' יהושע אומר, למדנו שלא היה יורד המן בשבת, ע"כ. ומכל זה פשוט שטעות סופר או טעות מדפיס נפלה כאן.

והנה מובא עוד במדרש הגדול (שם כה), לפי שהיו ישראל רגילין לצאת בשחרית, אמרו לו, רבנו משה, נצא בשחרית. אמר להם, אכלוהו היום. אמרו לו, הואיל ולא יצאנו בשחרית, נצא בין הערביים וכו' שמא לא נמצאנו למחר. אמר להם, היום לא תמצאוהו בשדה, היום אי אתם מוציאים אותו, מוציין אתם אותו למחר. דברי ר' יהושע וכו', עיי"ש. והובא בפירוש רש"י בשינויים בשם המכילתא. ועניינו, שרצו ללקוט במוצאי שבת למחר, כי פתחו שמא נפסק. ועל זה אמר להם, מחר ביום ראשון תמצאו גם כן מן ולא פסק. ועיין גם כן בפירוש רש"י.

סוד עונג שתיית יין בפעודות שבת

נמה שכתב הרמב"ם שצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין, פשוט דהיינו מלבד הקידוש, וכמו שנבאר לקמן סימן רצא אות ג. ושם נבאר דלאו דוקא יין, אלא שכר וכיו"ב, עיי"ש. וראיתי להעתיק בזה דברי מו"ז מהרי"ק זלה"ה בביאורו על הפיוט אהבת יום שבת וכו' וז"ל, ואשתה כוס ישע, הלשון מובן. אבל טעמו, שהיין שהאדם שותה בסעודת שבת, מפני שהוא של מצוה, נקרא יין

ג. כשעה אחת קודם שקיעת החמה קובעים סעודה שלישית. וגם אותה מקדימים בעריכת שולחן עם פירות קליות ומשקאות, ולאחריהם עיקר הסעודה בפת ותבשילים. והכל מדקדקים בה

דעה סימן תא אות כה מה שכתבנו לברור יסוד מנהגינו להספיד בחול המועד, פורים ותנוכה. ומ"מ הלכה למעשה מנהגינו שאין לדרוש ולבכות על מת בשבת כלל.

ג. שיעור זמן זה הזכיר מו"ז בסערת תימן עמוד קכ. ועיין בדברי הרב המגיד פרק ל הל"ט, והגהות מימוני שם אות ח.

ומה שכתבתי וגם אותה מקדימים וכו', הוא כדרך כל סעודות שבת וכל סעודה של מצוה, כדלעיל סימן עדר אות ט ואות י.

ומה שכתבתי ומשקאות, הם לאו דוקא יין, אלא שכר וכיו"ב וגם יין משובח. וצ"ל דמה שכתב רבנו הרמב"ם בפרק ל הל"י, יקבע סעודה שלישית על היין וכו', ולעיל מיניה בהל"ט נקט, וצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין וכו' עי"ש, הוא לאו דוקא על היין, אלא מפני חשיבותו על כל שאר משקה נקטיה. ועיין לעיל סימן עדר אות א

וגם אין כוונת רבנו שסעודה שלישית צריכה קידוש כפי שמקדשין על היין בליל שבת ובשחרית, וכמו שביאר מרן בכסף משנה שם בהל"ט. וכן השיב מהר"ם אלא שקר זלה"ה בתשובותיו סימן קו וז"ל, דע לך כי מלבד הקידוש שכתב בפרק כט, שהיא מצות עשה בסעודה ראשונה ושניה, צריך לקבוע כל שלש סעודות על היין ולא על המים, משום עונג. ולמדה מההיא וכו'. והרא"ש אע"פ שהיה קובע סעודותיו על היין, לא היה מברך עליו בתחלה בסעודה שלישית כמו בקידושא רבה דסעודה שניה. וכן כתב בשם רבו הרמנ"ע. וכן היא סברת הרמב"ם ז"ל נמי דאין להקפיד בזה, אלא מברך אימתי שירצה לשתות, דסעודה שלישית אינה צריכה קידוש וכו', עי"ש ב. וכן כתב הרדב"ז בשו"ת ח"ו סימן ב אלפים קד, עי"ש כמה דקדוקים בלשון הרמב"ם.

אבל רבנו ירוחם בנתיב יב ח"א כתב וז"ל, אין צריך לומר קידוש בסעודה שלישית, דמה בלילה קידוש אחד, כך ביום, כן כתב רמ"ה. ומהרמב"ם נראה שצריך לקדש, שכתב, שצריך לקבוע סעודתו על היין בכל שלש סעודות, עכ"ל. ועיין בטור סימן רצא.

ומה שכתבתי ולאחריהם עיקר הסעודה בפת ותבשילין וכו', אע"פ שמובא בטור סימן רצא שיש אומרים שיוצאין ידי חובת סעודה שלישית בפירות, ועיין בהגהות מימוני פרק ל אות ו, ובית יוסף סימן רצא, מ"מ מקפידים לסעוד בפת ותבשיל כדין שתי הסעודות שקדמו לה, וכלשון רבנו הרמב"ם בפרק ל הל"ט, וצריך ליזהר בשלש סעודות אלו שלא

בצבור, ואחר התפלה לומדים משנה, נביאים כתובים במשך שעה אחת ואח"כ יוצאים מבהכ"נ והולכים לעסקיהם.

עם שקיעת החמה מתאספים לבהכ"נ להתפלל תפלת המנחה ומסמיכים לה תפלת ערבית עם צאת הכוכבים, וקובעים לימוד בדברי אגדה והלכה פסוקה ונפטרים. כל ימות השבוע, בזעת אפם יאכלו לחמם. מעטים הם שמלאכתם קלה, כגון: צורפי זהב וכסף, חייטים ואורגים. אבל רובם עוסקים במלאכות כבדות, חרשי ברזל ונחשת, מעבדי עורות, סבלים, פועלים בבנין, סיידים, מנקרי רחיים, נגרים, יוצרי כלי חרס, ורזיים במלאכתם, שמחים ליהנות מיגיע כפם.

שבת

מיום הראשון בשבוע, נותנים אל לבם צרכי שבת הבאה, מצמצמים מזונותיהם מדי יום יום למען יבא יום ששי וכבר הכינו צרכי שבת שצריך להקדימן. ביום ששי אור נוצץ במחניהם, יוצאים שחרית מבהכ"נ לשוק לקנות בשר ופירות וירקות, וסמוך לסעודת הצהרים מסתפרים ורוחצים כל גופם במים זבורת, ואין עושין מלאכה מן המנחה ולמעלה, ותזויות הולכים לבהכ"נ ולומדים יחד בספר "הזהר", עד שמתקבצים שאר הצבור ומתפללים מנחה ויוצאים, וסמוך לערב, כל אחד רוחץ פניו וסורק "סימניו", וסך בשמן וכוחל עיניו בפור, פושט בגדי חול ולובש בגדי שבת, נועל נעליו והולך לבהכ"נ להתפלל ערבית.

בגדי שבת זיו"ט מבגד צמר גפן לבן וכן הטלית וקורין לו סגאדה, ואין תוספת בתכונתם ולא במנינם על בגדי החול, אלא שהעשירים עושים הטלית דקה וקלה ארוגה מצמר הכבשים הקטנים השחורים והכובע בגד שלו העליון ארוג משי במקום הצמר גפן, ובגדי שבת אלו, מצניעים אותם מוצאי שבת עד ערב שבת הבאה, ונותרים בהם שלא יתנפו וביותר אם היו מצמר גפן זך.

כל סעודות שבת זיו"ט נוהגים בהם כבוד כמו סעודת נישואין ושמחה, אהרי היציאה מבהכ"נ ערבית, מקדשין על הכוס, ומביאין קליות ואגוזים ומיני פירות, ומחליקין לפני כל אחד מבני הבית, ומי שיש לו יין שותה, ואומרים שירות ותשבחות מעין היום, ואחר כך מביאים השלח וסועדים.

שתי שעות או יותר קודם עלות השחר, משכימים והולכים לבהכ"נ, קורין מזמורי תהלים קול אחד בעל פה וזמירות של שבת, וכשיאור היום מברכים ברכות השחר וברכת ציצית, מתחילים ברוך שאמר וקוראים הזמירות וכו', ומתפללים שחרית.

5 עד לפני ששים שנה היו מדליקים בבתי כנסיות עששיות בשמן חרדל או שומשומין, ולא היה אורם מבהיק בכדי שיוכלו לקרות לאורם, לפיכך היו קורים מזמורי תהלים השגורים בפייהם. אולם בזה הזמן האחרון שהגיע לתימן הנפט ומנורות זכוכית שקירים למבה שאורם רב, נהגו בקצת בתיכ"נ ללמוד באותם השעות, משניות ופירושיהן, ובקצת שונים פרשת השבוע שמור"ת ואחר כך אומרים זמירות של שבת וכו'.

וכתב הרמב"ן [ומסתברא] סעודה המפסיק בה שאין דעתו עוד וכתב הרמב"ן ומסתברא סעודה המפסיק בה שאין דעתו ערב ואכילת אחריה סעודת קבע וכו'. כך כתב בספר מורם האדם (סס) ערב ואכילת אחריה סעודת קבע. כן מנוחל בסוגיא דקאמר ד"ה ממני ערב מהדור שעוועל עמי רמו) וכן כתב הר"ן בפרק חמרא מפסיק בה מותר ומניח כוונתה הקועד ערב תשעה באב אם עמיד למעניות (י. ד"ה גמי) וכתב להכי דייק לישנא דברייתא (סס):

אבל [אם היה] קודם חצות או אחר חצות ודעתו לאכול עוד אחרי כן שרי. וכתב הרמב"ן ומסתברא סעודה המפסיק בה שאין דעתו לאכול עוד אחריה סעודת קבע אף על פי שדעתו לאכול אחריה עראי לא כאלו שבטנם בטון רשעים אוכלין בשר ושותין יין ומשתכרין (י) ואחר כך אוכלין עראי כדי להפסיק באכילה שאין בה בשר ויין: י ואם חל תשעה באב באחד בשבת או שחל בשבת ונדחה לאחד בשבת אוכל בשר ושותה יין בסעודה המפסקת ומעלה על שולחנו אפילו בסעודת שלמה בעת מלכותו. כתב רב שר שלום תשעה באב שחל להיות ביום ראשון או בשבת ונדחה ליום ראשון שפיר דמי למיכל בישראל ולמישתי יין אבל אנו (מ) אין אנו רגילין כן ואף ה בשבת אין אנו אוכלין בשר ושותין יין בסעודה המפסקת משום חורבן הבית וכן כתב אבי העזרי [ויש נוהגין שאין אוכלין בשר ואין שותין חמרא בסעודה המפסקת דאין חובה להעלות על שולחנו בסעודת שלמה אך רשאי

כתבו הגהות אשיר"י צוקף מסכת תענית (סי' נה) יחיד שקיבל עליו תענית שני וחמישי כל ימות השנה ואירע ערב תשעה באב להיות בשני מחפלו מנחה ואוכל סעודה המפסקת טרם יבוא השמש (ד) וכן כתב האגור (סי' תמ"ו) בשם שני הלקט (סי' רסה) והיב טעמא משום דקיימא לן (ע"ו) לה) כמאן דאמר מתענין לשעות וכן כתב בהגהות מרדכי דמועד קטן (סי' תמקל) [א]. וכתב בתרומת הדשן סימן ע"ה אחד מן הגדולים העמיק ממשנת הרא"ש (כלל כו סי' ט) מי שגדר להתענות שני וחמישי ואירע ט"ז ביום שלישי ישאל על נדרו או ילוח תעניתו ויפרענו וצאור ורוע (סי' סי' טעו) כחוב בנימוקי רב שריד שסועד טרם יבוא השמש דקיימא לן מתענין לשעות ומתפללין מנחה מפילת תענית ונריך להתפלל מנחה ואח"כ סועד:

תבטל עמה שנהגין לאכול אח"כ סעודה המפסקת בפירות על הקרקע היא אכילה עראי ובעל נפש שאינו רוצה לשנות המנהג שכתוב בהגהות שלמן ערוך (סי' ט) ירצה בסעודה קודם חצות וכבר העיר על זה הרב מהר"ש לוריא בתשובה סימן ל':

יב"ב כתבו הגהות מיימוניות (מנהגי מ"ב) נהגו שלא לומר תעניות בערב תשעה באב כמנהג משום דליקרי מועד (איכה א טו) [ב]:

י ואם חל תשעה באב באחד בשבת או שחל בשבת ונדחה לאחד בשבת אוכל בשר ושותה יין וכו'. ברייתא בפרק חמרא למעניות (כט): **כתב רב שר שלום** (הלכות פסוקות סי' קכב)

תשעה באב שחל להיות ביום ראשון או בשבת ונדחה ליום ראשון שפיר דמי לבישרא וכו' ון ואפילו בשבת אין אנו אוכלין בשר ושותין יין. ולישנא דאפילו דנקט אפשר להכי קאמר לא מייבעיא כשתל להיות נאחד בשבת נשנת דהשתא קצוע בזמנו וממיר טובא אלא אפילו כשתל להיות נשנת ונדחה להשתא כיון שאין התענית קצוע בזמנו לא ממיר כולי האי דביום השבת שהוא זמנו אינו חל כלל אפילו הכי אין אנו אוכלין בשר ושותין יין בסעודה המפסקת. ואפשר דהאי ואפילו אינו מדויק והוי כאילו כתוב ואף בשבת חל אנו אוכלין בשר ושותין יין בסעודה המפסקת: **וכן כתב אבי העזרי ויש נוהגין שאין אוכלין בשר ואין שותין חמרא וכו'.** כן כתב המרדכי (בריש מועד קטן) (תענית סי' תמ"ה) וכן כתב סמ"ק (סס) בשם הגאון ומיהו אח"כ כתב שיש מי שסובר שאין להמיר דבר זה שלא לזלזל בכבוד שנת דכי קתני ומעלה על שולחנו וכו' ולדין בסעודה המפסקת קתני אמנם

דרכי משה

ישחור ב' יושבי שער ונגינות שוחי שחר אלו ישראל שאוכלין ושותין ומשתכרין בערב תשעה באב ואח"כ קורין איכה עכ"ל אבל מכל מקום שומר נפשו ירחק מזה כי כדאי הוא בית אלהינו לאבד עליו סעודה אחת בשנה ודי שיאכל האדם כדי צרכו כמו שאר פעם שמחענין ולא להרבות בסעודה כלל: (ד) ובטהרי"ל (שם ע"ג רמז סי' י) וכן אם התענה תענית חלום:

פרישה

(ו) ואח"כ אוכלין עראי וכו'. שמעתי מפרשים דברי הרמב"ן דוקא אכילת עראי שאינו קצוע לסעודה כלל הוא דאסור הא אם קצוע עלמנו כמו שאנו עושין שאנו נוטלין הדיס ויושבין על הארץ ומגדלין ברכת המזון שרי ומדקדקין כן מלשון הרמב"ן שכתב שאין דעתו עוד לאכול משמע הא אם דעתו עוד לאכול אף שכבר שבע ממאילה ראשונה שפיר דמי. ולעד"כ דזה לימא דאם כן מאי קמ"ל הרמב"ן פשיטא הא סעודה מפסקת אמרו חז"ל והא דקאמר ואין דעתו עוד לאכול ר"ל שאוכל מחלה כל שבעו וממילא אף שאוכל אח"כ

דרישה

ואומר ענינו בתפילת מנחה וכתב רמ"א (סי' יא בה"ה) שכן הדין בתענית חלום: [ב] כתבו הגהות מיימוניות שאין אומרים חתונן בערב תשעה באב כמנהג משום דאיקרי מועד וכמ"ש רבינו בסיומן תקנ"ט שלא לומר צדקתך וצדקתך צדקתך כשחל תשעה באב בשבת או במוצאי שבת:

הגהות והערות

[ו] **בכתבי יד** ובדפוסים ראשונים של הטור הגירסא "ואף" בשבת וכן הוא בהלכות פסוקות, ובדפוסים שלפנינו וכן בדפוס ראשון של הבי"ה הגירסא "ואפילו" ולכן הקשה בכ"י מה הביאור "אפילו", ועיין בפרישה דנראה לו דצריך לגרוס "דאפילו":

ז ונראה כי דכיון דנמנע וכו'. כתב מהרש"ל (נצי"א) לעור סי' מקעד) על זה זה לאונו סוף דבר בשנת אין לעשות אצלות כלל רק מה שנהגו להראות אצלות בענין הנגדים שאין משנין כלל כי אם הכמות משום עונג שנת והפסיק הראש בזמנין אסור אפילו לכתוב שנת כי אם בזמנין וכן המסקנא ועיקר עכ"ל ומיהו יש נוהגין הימר בחפיפת הראש עיין לעיל סימן תקנ"א סי"ג. ויראה לי דמה שכתוב במרדכי (סי' מלה) הג"ה ופירוש כמות הוא מעיל ולא חלוק וכו' אינו עיקר ושום תלמיד הגיהו לפי מה שנהגין רוב האשכנזים שלא לשנות החלוק הסמוך על גשרו לפיכך דחק לפרש כמות הוא המעיל אבל העיקר שלא להראות אצלות בחלוק שעל גשרו וכן נוהגים במלכותנו ועיין במהרי"ל (ה"ל מ"ב ע"ג רמ — רמ"א) ובמשנה שכתב מהר"ש לוריא (סי' כו) צוה: **כתב** בשלחן ערוך סעיף י"א והוא מתשנות הראש"ש (כלל כו א"ח ט) יחיד שקיבל עליו חגיגת (צה"צ) [שני וחמישין] כל השנה ואירע ערב תשעה באב להיות גשמי ישאל על גדרו או ילוח חגיגתו

לעשות כן וסעודה שלישית יכול לקיים קודם סעודה המפסקת עד כאן ונראה לי דכיון שנמנע מלאכול בשר ולשתות יין משום אבל הוא אסור כדמוכח במועד קטן (כ"ג:) דכל דבר שניכר בו שעושה אותו משום אבל אסור לעשותו בשבת (ט) ואדוני אבי הרא"ש זכרונו לברכה היה נוהג ללאכול בשר ולשתות יין:

סימן תקנב

פרטי רמזי דיניי החבואים בזה הסימן [א—ב] אם אסור לרחוץ ולסוך בערב תשעה באב אחר סעודה המפסקת: אם יכול לאכול אחר סעודה המפסקת:

א—ב כתב הרמב"ן משהתחיל לאכול סעודה המפסקת משש שעות ולמעלה אסור לרחוץ ולסוך כמו בתשעה באב עצמו וטעמא משום דכיון שהתחיל באכילת אסור לרחוץ אף על גב רבינו בקימן תקנ"ט:

ויפרע ובהגהות שנתן ערוך כתב דהגאונים סוגרים דאין לו ללוות החגיגת בקבלת (צה"צ) [שני וחמישין] כל השנה הי ליה יום זה כדלקמן בקימן תקנ"ט (פ"ו ו) דאינו יכול ללוות ולפרוע אע"פ שהוא מנטער אלא לרין להתענות עד אחר תפילת המנחה ואוכל סעודה המפסקת קודם צאת השמש ואסור לאכול יותר אלא סעודה המפסקת מפני נדרו וכן נוהגין ועיין בתרומת הדשן סימן ער"ה ובהגהות מרדכי דפוס גדול (מו"ק סי' תקלד):

תקנב א כתב הרמב"ן משהתחיל וכו'. אע"ג דלפי מה שהעמיקו הרא"ש והר"ן לא הוזכר להדיא בדברי הרמב"ן משהתחיל מכל מקום רבינו דקדק דלפי טעמו של הרמב"ן שכתב דכיון שהתחיל באצלות שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין מחמת תשעה באב כך יש לו לנהוג אצלות שלא לרחוץ ושלא לסוך דכיון דהנאחש לאחר שעה נינהו הי כרוחץ לזורך תשעה באב א"כ לפי טעם זה ודאי מיד משהתחיל לאכול סעודה המפסקת ונמנע מבשר ויין ושאר חומרות שבו אסור נמי לרחוץ ולסוך כמו בתשעה באב עצמו ומכל מקום הרא"ש שחולק עליו וכתב דבצר חימה הוא חולק נמי אהיבא שכבר פסק מסעודתו דמאחר דיכול לחזור ולאכול כל זמן שלא קיבל עליו החגיגת לדעת הרא"ש והמסקנות אי נמי לדעת הרמב"ן שחזור ואוכל עד חשיכה הוא הדין נמי שמוותר לרחוץ ולסוך כל אותו הזמן:

תקנב ב כתב הרמב"ן משהתחיל לאכול סעודה המפסקת משש שעות ולמעלה אסור לרחוץ ולסוך וכו'. כן כתב בספר תורת האדם (אצלות ישנה ד"ה ממני ערב מ"ב מהדו' שעוועל עמ' רמז) וטעמו מדתניא צפרק צמרא דתעניות (ג) כל שהוא מחמת תשעה באב אסור לאכול בשר ולשתות יין ואסור לרחוץ רבי ישמעאל צ"ר יוסי אומר משום אצו כל זמן שמוותר לאכול מותר לרחוץ פירוש כל שהוא מחמת תשעה באב וכן הסעודה המפסקת צה שאסור לאכול בשר ולשתות יין ומכיון שקיבל עליו מקצת אצלות אסור לרחוץ ולשתו' דאכתי לא עייל תשעה באב דרתיא הנאה דלאחר שעה היא ונראה כרוחץ לתשעה באב ומשום הכי אסור הא נעילת הסנדל ובשאר דיני אצלות אינו נוהג אלא משתחבך ורבי ישמעאל צרי יוסי לית ליה האי סברא אלא כל זמן שמוותר לאכול דהיינו עד שמתחבך מותר לרחוץ ולישנא דמוספתא (תענית פ"ג ה"א) כל שהוא מסעודת תשעה באב אסור לאכול בשר וכו' ואסור לרחוץ ולסוך ורבי ישמעאל צרי יוסי מחיר והלכתא כחנא קמא דסתמא תניא ורבי ישמעאל צרי יוסי משום אצו יחידאה הוא ולא סבירא לן כוותיה עכ"ל: ודהר"ה לא הביא צרייתא זו בהלכותיו וממיה עליו הרמב"ן (שם עמ' רמ"א) והר"ן (י' ד"ה וענין) והעלו דמכי מתחיל בסעודה המפסקת צה משש שעות ולמעלה אסור לרחוץ אפילו פניו ידיו ורגליו ואסור לסוך כתשעה באב עצמו: ודהר"ה (סי' לח) אחר שהביא צפרק צמרא דתענית כל דברי הרמב"ן

כתב ולא כן עמא דבר ודבר חימה הוא שיהא מותר לאכול ולשתות כל שהוא משום תשעה באב כלומר סעודה המפסקת צה אסור לרחוץ משפסקתו כמו שאסור לאכול אפילו לא פירש כלום מרתיא כיון שפירש מאכילה ומל עליו החגיגת לענין אכילה אסור גם ברחיבה וכל שאינו משום תשעה באב כגון חגיגת ציבור אע"פ שפסקתו מצעוד יום מותר לאכול בשר ולשתות יין בסעודה שהוא מפסיק צה ומוותר לרחוץ רבי ישמעאל צ"ר יוסי אומר משום אצו כל שעה שמוותר לאכול פירוש אם לא היה מפסיק מותר לרחוץ ואע"פ שהפסיק מאכילה מותר ברחיבה ואני כתבתי לעיל (פ"א סי' ד) בשם ר"י (חוס' עירובין מ"א ד"ה א"י) שאע"פ שהפסיק מותר לאכול והביא ראיה מעובדא דאיכה רבתי (פרשה ג א"ח ו) שרבי יהודה בן צתירא אכל ערב יום הכפורים אחר שהפסיק ואם כן גם לרחוץ ולסוך מותר וכן עמא דבר עכ"ל: וכתב הרמב"ן (שם ד"ה גרסי' צפרק מקום שנהגו) בשם

דרכי משה (ה) ובתוב במנהגים (מהר"א טירנו עמ' פ) משם מהר"א קלריונר ויש לשליח ציבור לומר המבדיל בין קודש לחול קודם שיחלוץ המנעלים: **פרישה**

כיון שאין החגיגת קבוע בזמנו לא חמיר כולי האי דכיוס השנה שהוא זמנו אינו חל כלל אפילו הכי אין חט אכולין בשר ואפשר דהאי ואפילו אינו מדוייק והוי כאילו כתב ואף בשנת וכו'. עכ"ל. אבל נלענ"ד לגרוס דאפילו וכו': (ט) ואדוני אבי הרא"ש היה נוהג בוי. וכ"כ סמ"ק ומרדכי וכתבו דמכל מקום לרין להפסיק מצעוד יום כמו כשארע בחול:

משה (ה) ובתוב במנהגים (מהר"א טירנו עמ' פ) משם מהר"א קלריונר ויש לשליח ציבור לומר המבדיל בין קודש לחול קודם שיחלוץ המנעלים: **פרישה**

מורעא על אותה שבועה בפני עדים כתב מהר"ק בשורש קס"ז תכא עיין עליו: **ובתב** עוד הרשב"א (ח"א סימן תרנ"ו) שנשאל על אחד שהיה הולך מבאלנשי"א למורשי"א והפקיד חבתו ביד שני אנשים ואמר הרי הולך לדרכו ומתיירא פן יקראנו מות בדרך הזה היו אתם עדים שהוא מקדיש התיבה והספרים והמענות והבגדים שבחוכה והבן טוען שמתוך הכעס עשה כן אביו ושאר כך חזר בו. והשיב אין טענת הבן טענה אלא א"פ שחזר בו המקדיש אינו כלום אלא אם כן נשאל בזה והרטה כשאר נדרים ועוד שבענין זה אפילו נתהרט ונשאל על ההקדש אינו כלום לפי שכבר מסר ההקדש ביד אחר והוי ליה כתרומה ביד

רכט א נדר שהותר מקצתו הותר כולו. פלוגתא דתנאי צמטנה צפרק רצי אליעזר דנדרים (דף ק"ו.) והלכה כרבי עקיבא שצא ולימד שהנדר שהותר מתקנתו הותר כולו. וכתב הר"ן דצירושלמי יליף לה מדכתיב כלל היוצא מפיו יעשה דמשמע דוקא צטכולו קיים עכ"ל וינחא השתא הא דקתני שצא ולימד דמשמע דמקרא נלמד לה: **ופ"ש** כגון שנדר להחזיק ע"פ פוסתין וכו'. משנה שם פוסתין צימים טובים וצמטנות ופירש רבינו

סימן רכט

פרטי רמזי דיניס המבוארים בזה הסימן

[ג.א] אימתי אמרו נדר שהותר מקצתו הותר כולו: [ג] דין נודר או נשבע על דבר אחד שני פעמים: [ד] נשבע על דבר אחד ונשבע שלא ישאל על שבעתו: [ט] נשבע שלא ידבר עם פלוני ונשבע אחר"כ שאם ידבר עמו יאסר בכשר: נשבע שלא יהנה לפלוני ולא לחכם שישאל לו:

א (ה) נדר שהותר מקצתו הותר כולו א (ב) כגון שנדר להתענות זמן ידוע ואירעו

כהן שאינו נשאל עליה כדאיחא בפרק הנודר מן הירק (נט.) ואם היו בחיבה שטרי חוב או כלי זהב וכסף ותכשיטין אינם בכלל הקדשו שכל אלו אינם נכללים בכלל ספרים ובגדים ומ"מ חוכך אני בעיקר הדין לפי שזה אמר מתיירא אני שמא אמות בדרך הזה ובלשון הזה יש ב' פנים האחד שמתירא שמא ימות במהלך הזה קודם שובו לו אליו ופילו מת במורשי"א ורצה הוא בקיומו של נדר או שתהיה עיקר כוונתו ללכת שם וכיון שלא מת עד שהגיע למורשי"א נתבטל חנאו ומ"מ נראה לי שאם היתה כוונתו ללכת למורשי"א ואין דעתו לחזור כוונת הלשון אם ימות בדרך הזה שהוא הולך קודם הגיעו למורשי"א אבל אם היה דעתו לחזור הקדשו הקדש עד שובו ממורשי"א ולאו לידידו או למקום דירתו ואם נסתפק אם היה דעתו אם לא מסתברא שהולכים בו להקל ונתן טעם לדיבר, ואפילו לדברי מי שפוסק לחומרא בעיא דהקדש כל נכסיו מהו (כ"ב קמ"ב:) בענין שכיב מרע שעמד שחזור במתנתו מסתברא דהכא לקולא דהתם הוא שההקדש בוראי אלא שאנו מסופקים לכשיעמוד אם חזר בו אבל כאן דמסופק אם חל ההקדש כלל מספק אין מוציאם ממון מיד בעליו (כ"ב לו.) וע"פ כ"ק מ"ו) והאריך בטעמים וראיות [לדבריו אלו תכב]: **ובתב** בתשובה אחרת (ח"א סי' צ"ח ח"א סי' קכ"ב) על מי שלא היה לו כי אם בת אחת וצוה שאם תמות בתו שיחזור הנכסים להקדש עניים והשיב שלא זכה ההקדש משום דירושה אין לה הפסק (כ"ב קט"ג) והאריך בדבר לפי שנמצא מי שהלך עליו תבג) ועמדו דבריהם לפני רבני צרפת והודו לו להרשב"א כמו שכתב בתשובה אחרת (ח"א סי' השר) ונסתפק (בח"א סוף סי' קכ"ב) בבריא המקדיש לאחר שלשים יום אם יכול לחזור בו חוץ שלשים יעד כאן:

ג (ג) **ובתב** תכדן (צמ"א סימן ז"ט) (סי' מ"ז נספח) מה שהזכירו על דעת הנוטרי שצקהל נראה שאין הכוונה לומר שיהיה לשון המרס נדון על פי הנחמיר ושילכו הקהל אחר כוונתו אלא דעתם להוציא מידי כל הערמה והקהל יכולים לפרש מה היתה כוונתם בלשון זה ויעשו כפירושם. ובסימן (קמ"ה [צמ"ב]) (ש"א) כתב כיון שרוב הקהל אומרים שלא היתה כוונתם אלא על צמי היחידים לנד אין ספק שיכולים לצאר כוונתם והולכים אחר כוונת הרוב שאין הנדר חל אלא על מה שהיתה כוונת הרוב וק"פ אם המיעוט היתה כוונתם לכל לפי שלא נתקיימה ההסכמה והמרס שהמרמנו עליה על כוונתם אלא על כוונת הרוב ונמצאו כולם מותרים וק"פ המיעוט מותרים מיהו צריך שיצארו אותו הרוב שלא היתה כוונתם לאסור הכל וגם לא לומר הלשון הכולל הוא כאשר נכתב אבל כוונתם היתה לצמי היחידים לנד אלא שנתמצלל לשונם אבל אם היתה כוונתם לומר לשון שכולל הכל אף אם כוונתם שלא לאסור אלא הקצת הולכים אחר הלשון ולא אחר הכוונה דדברים שכלל אינם דברים (נדריס נח.) עכ"ל: **ובתב** (צמ"ב סימן ט') (סי' ק"ה ועוד נראה) אם היה בלשון ההסכמה ספק ראוי להחמיר מפני חומר הנדוי והמרס שקיצלו על ההסכמה היתה שכוללים זו לחומרא כמו צשאר נדריס דתנן (י"א:) סתם נדרים להחמיר. וכן כתב גם בסימן (ע"ז) (קס"ב) וכתב שם שהנודרים יכולים לצאר כוונתם מה היתה מתחלה אם להחמיר אם להקל. וכתב עוד שם (סי' קס"ב) שראוי לומר שכונת הקהל צהסכמתם לא היתה להעניש השוגגים:

ג (ג) **בתב** הרי"ש (צמ"ב סימן ז"ט) (סי' רפ"ב נספח) מה שראוי לחוש צהיתר זה שהתירו הקהל הוא מה שהתירו צמנות הגובר שחם לא התירו צלרון גמור אלא צמנות הגובר הנה היתר זה נעשה צלונם ואינו מועיל כלום וצריך לקהל שימירוהו שנית צלרון פשוט אם ראו שיש צורך לקהל להתירו או שיש צהיתר חועלת או שיעמט שלום והסקרת מחלוקת ומיריבה מצנייהם וק"פ אם נהג הגובר לשפוט ולדון צענין הסכמותיהם עם כל זה צריך שיהיה היתר שלא מתוך צלונם אונם צהרי אין לומר שיהיה דעת הקהל צשהחמירו צלרון גמור שיהיה נימיר כשימירוהו מתוך צלונם אבל אם הגובר לא צוה להתיר המרס אלא שצוה להקל שלא יפרעו החוב אז הקהל אנוסים צפרעו החוב ולא צהתרת המרס ויכולים הקהל להתיר המרס מרצונם מחחר שאין יכולים לקיים ההסכמה עכ"ל. ועוד יתבאר דיני שלטון צלונם לעשות היפך מה שהסכימו הקהל צצמין רל"ב (קכ"ד ד"ה וצמין תכד):

רכט

פרטי רמזי המחזשים המבוארים בזה הסימן

[ג.א] נדר מכלכלה שבנות שבע לחוכה אמר אילו הייתי יודע שבנות [שבע] לחוכה לא הייתי נודר אלא לשאר כלכלה: בנודר לחברו לא אמרין הותר מקצתו הותר כולו: [ג.ב] אשה שנדרה שלא תנשא כי אם בצרון אחיה ואמה ואחיה רצה שתנשא לשמעון ואמה אינה רוצה: [ג.א-ב] בהתרת חרס ונידוי וכן בהפרת הבעל לא אמרין הותר מקצתו הותר כולו: נדרו הקהל לתת הספרות לשיים והעבירו אחד מהם לפי שחטא: [ג.ג] נדר או נשבע שלא יאכל ענבים ושלא ילכש בגדי משי ונשאל על אחד מהן: [ד] התנה בשעת שבועתו שלא תהא ניתרת לעולם:

א (א) נדר שהותר מקצתו הותר כולו כיצד כגון שנדר להתענות זמן ידוע ואירעו בו שבתות וימים טובים וכו'. משנה

פרישה

רכט (ה) נדר שהותר מקצתו הותר כולו. והטעם דמתיקרא לא נדר אלא על דעת שיתקיים כולו נמצא המרת מוקנתו המרה לכלו (ונצ"ח יוסף כחונ פמח לטלו. עד כאן המניה.) אשר"י. והר"ן כתב צטס היוצלנמי משום דכתיב כלל היוצא מפיו יעשה דמשמע דוקא צטכולו קיים. ודוקא צהתרת תכס הוי דינא הכי אצל לא צהתרת העצל כמו שכתב לקמן צצמין רל"ב (קמ:) ופליטה אות ע"ג): (ב) כגון שנדר להתענות זמן ידוע ואירעו

הגהות והערות

[תכא] ברוב הדפוסים הוא בסימן קסו (והובאו דבריו גם בכ"י לקמן סימן רלב ריש דף קנ"ג): [תכב] תשובה זו הביאה הרמ"א לקמן סימן רנט בדרכי משה אית ה וכן בשלחן ערוך שם סעיף ה בהגה (עיי"ש היטב.) והתשובה דלהלן הביאה הב"י בחושן משפט סוף סימן רמח (מחורשו ו) ומובא שם בשלחן ערוך סעיף א בדרכי הרמ"א: [תכג] הו"א הרא"ה, וכן הביא הריטב"א בקידושין (כת. ד"ה רשות) בשמו. שר"ח ר' בצלאל אשכנזי סימן יד (דף כט ע"ב וע"ג.)

וכן מבואר להדיא בשו"ת הריטב"א סימן עט עיין שם. ולענין שיטת הרשב"א עיין עוד בשו"ת הרשב"א ח"א סימן תקס"ג, ועיין גם במחנה אפרים הלכות צדיקה סימן ב: [תכד] הריב"ש (שהתחיל להביא מתשובותיו לעיל לפני ברוך הבית): [תכה] ועיין עוד שם (קכ"ב:) כד"ה וכתבו התוספות וכד"ה וכתב הרא"ש:

רכט א] נראה דלא אמרין נדר שהותר מקצתו הותר כולו אלא בסתם אבל

כגון שגדר להטענות וכו' ונראה לאלו דוקא להטענות דהוא הדין
 צדק שלל לאכול בשר ולשמות יין לזמן אחד דפותחין צימים טובים
 ושבתות לומר אילו היית יודע שאסור להטעור בשבת ויום טוב צבצר
 ויין כלום היית נודר אי אמר לאו מתירין אותו וכן כחצו כל המפרשים
 אלא צדקת נקט רבינו שלל תאמר
 צדק להטענות לא היו שבתות וימים
 טובים בכלל הנדר כלל וכאילו
 מתחלה לא נדר להטענות אלא
 צימום החול וא"כ לא הותרו ימות
 החול קמ"ל דהו שבתות וימים
 טובים בכלל הנדר וכיון דהותרו שבתות וימים טובים הותר כולו ואין
 צריך לומר צדק מצד יין לזמן אחד דשבתות וימים טובים הוא
 בכלל הנדר כיון דצלה בשר יכול לעגג את השבת אפילו צבצא דהרסנא
 דפשיטא דצדקתו מקצתו הותר כולו: אב"ד ה"ב כתב אפסר
 דס"ל לרבינו דנדר שלל לאכול בשר אין פותחין לו צימים טובים
 ושבתות כיון דיכול לעגגו אפילו צבצא דהרסנא עכ"ל. ושאר ליה
 מואריה דהא פשיטא הוא דפתח מיהא הו צמה שאינו יכול לעגגו
 גם צעוג בשר ויין ומלטער הוא. ומו דכריש סימן רכ"ח (קלט:) כתב
 רבינו דמתירין נדר בשבת ובלנד שיהא לזוך השבת כגון שגדר שלל
 לאכול או לנטל מעוגג שבת ומשמע ודאי דפותחין לו צבצא שבת
 אלמא דאפילו לא נדר להטענות אלא נדר מאיזה עוגג צבצא כגון
 אכילת פירות בלחוד נמי פותחין לו צו ומתירין אפילו בשבת:

בן שבתות וימים טובים אומרים לו אילו נתת
 ללבך (שיארעו בו) א שבתות וימים טובים לא
 היית נודר [ומתירין לו שבתות וימים טובים] ד
 והותר הכל. (א) [א] וכן אם אמר להבורת אנשים

אם נדר להטענות או שלל לאכול בשר לזמן אחד ואומרים לו אילו
 שמת אל לבך שבתות וימים טובים שצמחך הזמן כלום היית נודר.
 ורבינו שלל כתב אלא נדר להטענות אפשר דסבירא ליה דנדר שלל
 לאכול בשר אין פותחין לו שבתות וימים טובים דהא צלה בשר יכול
 לעגג את השבת אפילו צבצא דהרסנא (שבת קיח: ועור סי' רמג.) אבל
 מדברי הרמב"ם צדק שזי מהלכות שבעות (ה"א) נראה דאפילו
 לא נדר אלא שלל לאכול בשר או שלל לשמות יין פותחין בשבתות
 וימים טובים וכדברי הרא"ש: (ד' תגי"א ב) צמחפתא דנדרים
 פרק ה' (ה"ב) רבי נתן אומר יש נדר שמקצתו מותר ומקצתו אסור
 כיצד נדר מן הכלכלה שהיו צמות שצב צמחה אמר אילו הייתי יודע
 שהיו צמות שצב צמחה לא הייתי נודר אלא לשאר כלכלה הותר צמות
 שצב ואסור בשאר הכלכלה נדר מן הצללים אמר אילו הייתי יודע
 שהכופרי יפה ללצ לא הייתי נודר אלא בשאר צללים הותר צמחתי
 ואסור בשאר צללים עד שצא רבי עקיבא ולימד שהנדר שהותר מקצתו
 הותר כולו. והא דנודר מן הצללים מתנינן היא צדק פותחין (שם):
 וכן אם אמר להבורת אנשים קונם שאני נהנה וכו'.
 שם צמחנה שהנדר שהותר מקצתו הותר כולו כיצד אמר קונם שאני
 נהנה לכולכם הותר אחד מהם הותר כולם שאני נהנה לזה ולזה
 הותר הראשון הותר כולם הותר האחרון הוא מותר וכולם אסורין
 שאני נהנה לזה קרבן וזה קרבן פתח לכל אחד ואחד. וצמחתי
 מאן חנה רבי שמעון היא דאמר (שבעות טו:) עד שיאמר שבעה
 לכל אחד ואחד כלומר דמדקמני לזה קרבן ולזה קרבן צריך פתח
 לכל אחד ואחד משמע דלעולם לא הו פרטא אלא כי מדכר קרבן
 אכל חד וחד הא לאו הכי לא שנת אמר לזה ולזה צו"י או לזה
 לזה צלה וי"ו צלה הוא וכריש שמעון. וכתב הר"ן (פו. ד"ה וענין)
 דהלכה כרבי שמעון ה' ושכן פסקו רבינו מנאל והרמב"ן (כ"ג.) וגם הרא"ש (סי' ה) כתב שכן פסק הרמב"ן ז"ל. ומה שכתב בספרי

פרישה

בו וכו'. וכתב צ"י דמשמע דרבינו סבירא ליה דנדר שלל לאכול בשר אין פותחין לו שבתות וימים טובים דהא צלה בשר יכול לעגג את השבת אפילו
 צבצא דהרסנא אלא מדברי הרמב"ם נראה דאפילו לא נדר אלא שלל לאכול בשר וכו' וכן כתב הרא"ש נהיה. וגם מדברי רבינו אין הוכחה כלל ד"ל
 כיון דאין כאן מקום צמחי אסור לענות וצמחי מעגגין בשבת נקט בקיצור מילמא דפשיטא ופסיקא דאס נדר להטענות: (א) וכן אם אמר להבורת
 אנשים וכו'. עיין דרישה:

דרישה

רכט [א] וכן אם אמר להבורת אנשים וכו'. כתב הר"ן דדוקא בהתרת חכם הוא דאמרינן נדר שהותר מקצתו הותר כולו לפי שהחכם
 עוקר הנדר מעיקרו אבל בהיתר תרם או נירוי אם החרים או נידה עשרה בני אדם והותר אחד מהם הוא מותר וכולם אסורים וכן בהפרת
 בעל דקיי"ל בעל מיגז גיז עכ"ל:

הגהות והערות

כבוד גמור דאפקיה בלשון הרי עלי וכו' עכ"ל (עיין בטור לעיל סימן רטו
 שהעתיק חילוק זה בשם הרמב"ן, וצ"ע בטור או"ח סימן תיח וסימן תקט.)
 ועיין בשלמי נדרים (כה: בסופו) מה שדייק מלשון הרא"ש והטור כאן:
 ד' כן הוא בנוסחאות הישנות וכדפור' של הב"ח ושל הפרישה, וכדפוס פיבי
 די שאקו ליחא חיבות לא היית נודר ומתירין לו שבתות וימים טובים" (כנראה
 שנשמט בטעות מ"שבתות וימים" עד "שבתות וימים"), וכדפור' של הב"י (וכן
 בדפוסים אחרונים) איתא "לא היית נודר והותר הכל" וליחא חיבות "ומתירין
 לו שבתות וימים": ה' כן פסק גם בקידושין (סוף דף ט' מדפי הר"ן ד"ה
 מתני') ובש"ת הר"ן סימן יז (הובא בב"י לעיל סוף דף קמז), אמנם בפרק
 ג' דנדרים (כו. לפני ד"ה מתני') סתם כרבי יהודה וצ"ע. שכנה"ג הגהות ב"י
 אות ג וביאור הגר"א ס"ק ה. וכתב עוד בשכנה"ג שם בשם שר"ת מהרי"ט
 ח"א סימן סח וכל שבחחילת השבועה מתפרשת בפני עצמה אע"פ שלא הוכר
 שבועה לכל אחד ואחד חייב על כל אחד ואחד אפילו לרבי שמעון:

לא במפרש שרועה להתיר רק המקצת הראשון ולא המקצת השני, וכן משמע
 בשו"ת אבן עזר רובל להב"י סוף סימן קפג ד"ה ועוד, ואין נראה כן מדברי
 הרדב"ז בתשובה (ח"א סימן רעח) [ח"ד סימן אלף שמת] בשם הריטב"א. שיידי
 כנסת הגדולה הנהות טור אות ה. ועיין מה שכתב שם עוד (באות ט) דבעינן
 שיהא דמיון בין מקצת הראשון למקצת השני (והוכיחו גם משר"ת המבי"ט ח"ב
 סימן סח), ועיין במתנת אפרים הלכות שבעות סימן ט: ב' כן נראה דצ"ל
 דמכאן הוא קטע בפני עצמו שאין לו קשר לדברים הקודמים: ג' תיבות
 "שיארעו בו" איתא בדפור' של הב"י ושל הב"ח ושל הפרישה ובדפוסים
 האחרונים, אבל בדפוסים ישנים וברוב כח"י שבידינו ליחא, וכן הוא לשון
 הרא"ש בפירושו המובא בב"י כאן (וגם ברוך כה ע"כ ד"ה פותחין). וזה לשון
 הטור בקיצור פסקי הרא"ש (פרק ט סימן ה) נדר להטענות כל ימי השנה ואומר
 לו אילו שמת לבך לשבתות או לימים טובים או לימים הכתובים במגילת תענית
 [כאן חסר וצ"ל "כלום היית נודר"] הו פתח ומתירין לו והותר כל הנדר. ודוקא

ו פותחין בימים טובים ובשבתות. אם נדר להמענות, או שלא לאכול בשר לזמן קצוב, אומרים לו אילו שמת אל לבך לשצמות וימים טובים שצמתך זמן זה כלום היית נודר. ואין זה פומח בכבוד המקום: אותן הימים. שמאל להם פתח להמרט: מותרים. שהחכם ממילן: ושאר הימים. שאין עליהם חרטה, נשארין באיסורן: שנדר שהותר מקצתו הותר כולו. אע"פ שלא מלא פתח על כולו. דלא נדר מעיקרא אלא על דעת שיתקיים כולו, נמצא החרת מקלמו פתח לכולו: ו לזה ודוח. כגון שאסר הראשון עליו נקום, ואמר על השני הרי זה כראשון ועל השלישי הרי זה כשני, וכן כולם. הותר הראשון

בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים, הַיָּמִים אֲסוּרִין, עַד שֶׁבָּא רַבִּי עֲקִיבָא וְלָמַד, שֶׁהַנֶּדֶר שֶׁהָתַר מִקְצָתוֹ, הָתַר כְּלוּל: ו פֵּי צַדִּיק, אָמַר קוֹנֵם שְׂאִינִי נִהְיֶה לְכֻלָּם, הָתַר אֶחָד מֵהֶן, הָתַר כָּלָן. שְׂאִינִי נִהְיֶה לְזֶה הַרְאֵשׁוֹן וכו'. פירש הר"צ כגון שאסר כו' ואמר על השני הרי זה כראשון וכו' דאי לאו הכי שלא אמר צ"ק אלא כלישנא דמחמינן צ"ו"ו לא חלאן זה צוה. אלא לרצנן כל אחד נדר צפני עצמו כדמסיק הר"צ צסיפא. ולר"ש כללא הו' והותר לאחד הותר לכולם. לפי* זה רישא דהכא רצנן דאי כר"ש למאי מנן שאיני נהנה לכולכם לחני רצומא. שאיני נהנה לזה ולזה. וכלומר בלא כף. וא"כ מתמינן תצרא מי ששנה זו לא שנה זו דרישא רצנן. וסיפא ר"ש. אבל להרמב"ם צפ"ד מהלכות נדרים שהעמיק משנתינו כלשונה. נראה מדצרי דקוצר שכשאוומר לזה ולזה הרי כמי שמלאן זה צוה. כיון שאמר וי"ו הנוספת. והא דס"ל רצנן כל אחד ואחד נדר צפני עצמו היינו כשאוומר לזה לזה בלא וי"ו. ולדצרי רישא ככולי עלמא אפילו כר"ש. ומה שהכריחו להר"צ לפרש צ"ק היינו דה"ג צפ"ג דף כ"ו אהך

* וראה רישא בענין הבא.

פירוש המשניות להרמב"ם

שהשבת או יום טוב שנכלל באלו הימים אתה מחייב בו באכילת בשר ושתיית יין לפי שנאמר (ישעיה נה) וקראת לשבת עונג כלום היית נשבע והוא אומר לא מתירין לו שבתות.

מלאכת שלמה

ישקר דכיון דמנוה אחת היא לא חמירא לאינשי כולי האי ולא משקר להחיישין על כבוד המקום דריש פירקין דמשקר ע"כ. ונמוח הוא צפי ר"ע ז"ל, וציד בהלכות שבעות פ' שני סימן י"א ובפ"ג דהלכות נדרים סימן ט': עד שבא ר"ע וכו'. ירושלמי פ"ד נדרים. ועיין במה שכחצמי לעיל פ"ג סוף סימן ב'. וציד כולה מחני' עד סוף סימן ו' פ"ד דהלכות נדרים סימן י"א: שהנדר שהותר מקצתו וכו'. וה"ה שהשבעה שהומרה מקלמה הומרה כולה. הותר מקלמו הותר כולו ילפי' לה צירוש' מדכתיב כלל היוצא מפיו יעשה דמשמע דוקא צטולו קיים הר"ן ז"ל. וראשי שהגיה הר"ר יהוסף ז"ל שהנדר שהותר נכללו הותר כולו: [ו] קונם שאיני נהנה לכולם. הותר אחד מהם ע"י חרטה בהחרת חכם או מעצמו כגון שהיה אצו אחד מהם הרא"ש ז"ל.

מדמי המטלטלין. פותחין בימים טובים ובשבתות. בראשונה היו כו'. כגון שנשבע שלא ישחה יין או שלא יאכל בשר כך וכך ימים לכך אומר אילו ידעת בשעת השבועה

ו פותחין בימים טובים וכו'. פ"ד נדרים דף כ"ה ודף כ"ו. ונעור א"ח סימן חק"ע וצורה דעה סימן רט"ו. וכמו צדיק יספך שם סימן רכ"ח לדעת הרמב"ם ז"ל שנראה צדיק מדצרי דצפ' שני דהלכות שבעות שהשבע או הוטרד בעצמו יפחח פתח לעצמו אבל החכם אינו פומח לו פתח במחלה דקיימא לן כמ"ד אין פומחין בחרטה ומשום דאשכחן מחני' טובא דחנו דפומחין בחרטה דמן פומחין לאדם בכבוד עצמו וצניו וכו' פומחין צינים טובים ובשצמות פומחין לו מן הכחוש שצמורה לפיכך נראה דהך שאני שיש בהן דבר מנוה ומש"ה אע"פ שהוא רוצה לקיים שבעתו צ"ד פומחין לו כדי שיחמרט וימירו לו ע"כ. ופי' פומחין צינים טובים ובשצמות שאומרים לו אילו היית יודע שאסור להטעור בשצת היית נודר אם אמר לאו מתירין אותו. ופי' הר"ן ז"ל ולא חיישין שמא

י כ"ן תפארת ישראל י כ"ן [שם יין:] ו' מן מקרקעי היו, דאלו מטלטלי לא משמעדי לכתובה אפילו כשתגבה מבעל עצמו: יח ר"ל אפילו אחר שחפרע לה הקרקעות לא יהיה נשאר לך רק שער ראשך למכרן לפרנסתך, דגם שער, אף דלפילו עומד לגזוז בקרקעי דמי [נפסדהין דמי' דין]. עכ"פ מדאיהי ראוי לגבות מהן רק אחר שיגזו, ואו יהיו מטלטלים אינה משתלמת מהן: יט נודר להמענות ימים קצובים, וסכה שיש בהן שצמות וי"ט. פומחין לו אלו ידעת וכו', ולר"ן זהו נדר טעום וא"ש

ציונים ו פותחין. ס"ו ע"א כ"ה ע"ב מ"י שם סמ"ג שם רמ"א טו"ש ע"ש ס"י רע"ו ס"ב ופי' רכ"ט ס"א: שהנדר שהותר בו, ירוש' פ"א ה"א ופ"ג ה"ב ופ"ה ה"ד נרכות פ"ה ה"ב מענית פ"א ה"א טיר פ"ג ה"ב מ"י פ"ח מהל' נדרים ה"ו סמ"ג ל' רמ"ז טו"ש ע"ש ס"י רכ"ט ס"א: ו ביצד אמר קונם. שם כ"ו ע"א מ"י שם פ"ד ה"א סמ"ג שם טו"ש ע"ש וע"ש:

שינויי נוסחאות הניח. נמשצ"ר הניח לי; צי"ק .. לנו. ונטל. צי"ק נטל. ואני. צי"ק זוז ואני נטלתי ר"מ זוז. (ל"א) דיה. צי"ק ולא.. צי"ק לימא. אמר (ל"ו). אלו. נמשצ"ר ואמר ולימא וכו' ולמא גם צי"ק. והתירה. צי"ק ונכ"ק ונ"מ ונמשצ"ר והתירו. ו בימים טובים (ובשבתות). צי"ק ונרמזין בשבתות ובי"ט וע"י רל"ט; ונדרים כ"ה ע"ב צי"ק לימא וע"י צי"ק. שהנדר. צי"ק שכל נדר. מקצתו. צי"ק ונמשצ"ר ונמשצ"ר מכללו ועיין רל"ט. ו שאיני. צי"ק ונכ"ק שאני. וכן צמון; צי"ק שאיני. והוא פלא כי כלל המסכת שם שאני. הותרו כולן. צי"ק .. את כולן. לזה ולזה. צי"ק ונמשצ"ר לזה ולזה ולזה; צי"ק מן שאיני נהנה לזה כו' עד הותר האחרון לימא צט"ס.

תוספות חדשים כאלו נדר כמ"ש נמטה ד' ו' דמנוח ע"ש בתוי"ט (מהורש"ח ז"ל):

ראשון לציון פ"ט ו במשנה פותחין בימים טובים ובשבתות. מלך הניבן ראו להקדים שצמות שהיא מדינה הרבה יותר מ"ע וראשי צפי' הרא"ש גירסתו פומחין בשצמות וי"ט וכו' וכ"מ קלמ' חוס' שהיה גירסתם כך. וכ"א צהרל"ש צפקין ועיין יקל"מ. (במשנה) שהותר מקצתו הותר כולו כו'. נמשצ"ג לימא שהותר מכללו וכן פירוש הר"ן אבל בפירוש הרא"ש וכן לעיל כ"ה ע"ב לימא בגירסתם הספר.

החרה כלל. לפיכך פי' הוא ז"ל שלא ידע שאסור להמענות בשצת וי"ט, ופומחין לו אילו ידעת שאסור וכו': כ השצת וי"ט: בא וי"א דוקא צהומר צפתח ולא צהומר בחרטה, וי"א דל"ש [נכ"ט]: כב נקט בי"ד. דקמ"ל לא מצטייא צהומר יוס א', שהזמן כולו מצוה, לפיכך הותרו כולן, אלא אפילו הותר גוף א' שהוא נפרד מגופות אחרות, אפי"ה הותרו כולן: כג ע"י לעיל [פ"ג סמ"ג]: כד וקיי"ל דה"ה לך לך, או לך ולך ולך:

הלכות אנינות סימן שמוא (סעיף א)

יונה פ' מי שמתו (מב) ומברך (מג) וחייב (מד) * בכל המצות

ביאורים

בדי השלחן

* בכל המצוות וכו'. ועיין במה שהבאנו בפנים בענין ת"ת, ואמנם נראה קשה להבין שיטת הדגמ"ר בזה דלכאורה קושטא הוא דלפי פסקו של הרמ"א בסעיף ה' נפיק לן שהוא אסור בת"ת משום שמחה בדברים שבצינעה, ולדינא נראה להחמיר בזה. וע"ע בפנים לענין ת"ת ברגל דיש להקל בזה, ועיין במג"א בסימן תקמ"ח ס"ק ח' דמיייתי מתשו' מהר"ם לובלין שסובר דגם ברגל אסור בת"ת מדין אבילות ולכן בפסח בליל ט"ו שיש בהגדה מדרשים ישמע ההגדה מאחר, עכ"ל, ויש להעיר בזה דהא ת"ת אסור גם בהרהור כמו שהבאתי בסימן שפ"ד ס"ק ג' וא"כ מאי אולמא שמיעה מקריאה, וצ"ע. וע"ע במה

דאינו חייב בהם מפני שבשבת לא נאמר חובת שמחה אלא עונג ובכל מיני מאכל שעונג לו בהם מקיים מצותו, [קלט] ויש שכתב לחלוק על הרמ"א כאן ודעתו שאף בשבת חייב בבשר ויין, (קמ) וראוי להתמיר כדבריו [כנלע"ד]: (מב) ומברך. כל הברכות והתפלות [קמא] ור"ל שהוא חייב בכך, (קמג) ואף יכול להיות ש"צ להוציא אחרים ידי חובתם (קמג) אם אין שם אחר היודע להתפלל (קמו) וכן (קמא) אם אין שם אחר שבקי בקריאת התורה יכול האונן לקרוא: (מג) וחייב בכל המצות חוץ מבת שמיש המטה שאסור בו. שאע"פ שיש גם בה מצות עונה אסור (קמו) ויש שפירש הטעם באיסור זה שמאחר שמתו מוטל לפניו הוי קלות ראש לשמש מטתו בעת כזאת (קמו) ויש שכתב דהוא מפני כבודו של מת: (מד) בכל המצות חוץ מבת שמיש המטה שאסור בו. (קמח) ויש שכתב שגם אסור בתלמוד תורה בשבת [קמט] וכן לעלות לתורה דהא (ק) קי"ל דאבל אסור ללמוד בשבת מפני שאבילות בדברים שבצינעה נוהג בשבת ולענין איסור שמחה גם האונן בכלל איסורא דאבילות וכמש"כ הרמ"א בסעיף ה' ולימוד התורה הרי אסור מטעם שמחה, ונראה להחמיר כן אף (קנא) שיש מי שמקיל בזה, ועיין עוד בס"ק ק"ב ובביאורים כאן, והני מילי לענין שבת אבל לענין יו"ט יש להקל בזה וכמו שכתבתי בסימן שצ"ט ס"ק ט"ו לענין (קנב) אבל גופיה ע"ש. כתב המ"ב (קנג) [עלה דדברי הרמ"א (קנד) שנוהגים שהאבל לכל י"ב חודש על אב ואם (ולשלשים על שאר קרובים) אינו נושא כפיו וטעם המנהג מפני שאינו שרוי בשמחה מיהו (קנה) כיון שהוא רק ממנהגא אם לא יצא מבית הכנסת וקראוהו לעלות לדוכן צריך לעלות]

צינונים

וצעצת וכו' להוכיח כן מהא דאמרו בשבת קי"ח א' עשה שבתך חול ואל תאטרך לצרות, עכ"ל, ויש להעיר בזה דצו"ע או"ח ריש סימן רמ"ב מצוה דלא אמרו כן אלא למי שהשעה דחוקה לו ציחר. שו"ר בושב הכהן הג"ל וצצט יחודה ד"ה וי"א וכו' שהקשו קרוב לזה ע"ש: [קלט] שצט יחודה הג"ל ע"ש, וע"ע צחכ"א כלל קנ"ג דין ו' שכתב ציצו"ר דברי הרמ"א דאין חיוצ כל כך שואכל צער ויין צצצה: (קמ) ועיין צצו"ע או"ח סימן ר"ע סעיף ז' שכתב צצצה צצער ויין ומגזנות כפי יכלותו: (קמא) ש"ך [ולכן יודר הרמ"א "אם ירלה" קודם "ומברך". שם]: (קמג) כנה"ג בהגהות הטור ס"ק ד' [ולמד שם כן מהא דכתב הרא"ש צצצה כלל כ"ז דין ז' (והוצא גם צצו"ע לקמן סימן שפ"ד סעיף ג') דאצל אף צחול יכול להיות ש"ל (וכדצי"ר הגר"א הטעם שם דהוא מפני שצצט צריכים לו דש"י כדפסק שם צצו"ע צצעיף א')] [והוצא גם צצית לחם יחודה: (קמג) שם [וצצית לחם יחודה הוסיף דהוא כן אף כשהאחר אינו יודע לנגן כ"כ]: (קמד) צית לחם יחודה: (קמה) משום דהא נמי הו"ל צצים צריכים לו, כנלע"ד הטעם בזה [ומה שצ"ר שם צצ"י שהאונן הוא הצעל קורא בכל שבת און נראה דר"ל דמש"ה שרי מפני שאז הו"ל אבילות צפרהסוף כשאינו קורא בשבת זה אלא אורחא דמילתא נקט]: (קמו) רצונו יונה צצרות י' ז' [צדפי הרי"ף] ד"ה השמיש המטה וכו': (קמז) תוה"א ע' ע"ג, ע"ש: (קמח) חפ"מ צצעיף ה' [והוצא גם צצע"א]: (קמט) רע"א צצס ספר שמחה הנפש: (קנ) צציש סימן ח' [וע"ש צצו"ע וצמה שכתבתי שם צצרטו דין זה דת"ת צצצת צאצל ושו"י גם צצנינו]: (קנא) דגמ"ר צצו"ח סימן תקמ"ח צצמ"א ס"ק ח': (קנב) וכו"ש הכא צצו"ח שהרמב"ם צפ"א ה"צ חולק על הרמ"א וצעיף ה': (קנג) צציומן קצ"ח ס"ק קצ"ח: (קנד) שם: (קנה) שם צמ"צ ס"ק קצ"י:

ואחריה סעודת קבע וכשהוא אחר חצות אב"ל אם היה קודם חצות או אחר חצות ודעתו לאכול
 אחריה סעודת קבע אין צריך לזוהר בדברים הללו. הנה ומנהג כל נלילה חכמו ללכת סעודה קטנה קודם
 מנחה ואח"כ מחפליים מנחה ואוכלים סעודה נוספת (מהרי"ל) וזהו הנהגת קצת בסעודה ראשונה כדי שלא יזיק להם
 הענייה הוה"ל ופוסקים מנעור יום כמו צ"כ ויש קצת רמיה לזה ומנדרש איכה דכתיב מיהו מי שזכר לבקש עמנו וידוע
 שזמן שאלו הענייה מתיק לו ומחמיר על עמנו נקרא קדוש כ"ל: י"א כאם חל ת"ב באחד בשבת או שחר בשבת
 ונדרה לזאת השבת אוכל בשר ושורת יין בסעודה המספקת ומעלה על שלחנו אפילו כסעודת
 שלמטה בעת מלכותו (מיהו צ"כ להפסיק מנעור יום) (סנה"ל): י"א סמי שקבל עליו תענית שנוי וחמישי כל
 ימות השנה ואירע ערב השעה באב להיות בשני ישאל על נדרו או ילוח תעניתו ופורע. הנה והנלוים
 כחזו למענה עד אחר הפלג מנחה ואוכל סעודה המספקת קודם ביום השמש (הניא ומנדי ומ"ה סי' ע"ה) וכן וזהו
 והיה

בף החיים

ועי' שאינו רוצה לטרוח המנהג שכתב דמ"ח בנסה ירבה בסעודת קודם מנחה, וכ"כ מ"ח סק"י;

מ"ו **ש"מ** בנסה, ואח"כ מחפליים מנחה וכו' ודוקא בספק ברהמי' והפלה מנחה אבל בספק ברהמי' נמיר לא סגי וגם כיו בכלל גורם ברהם שאינה לריכס כמ"ס לעיל או ל"ח וא"ו לי"ב יעו"ש. וכ"כ מ"ב בש"ל או"י ע"י והמס על ח"ח או"י י"ב שכח דמכ"י ספק ברהמי' לאכול חשבול אחר יעו"ש, והפסד דל"ס יש זמן מוטלג כעון שסחפלה מנחה גדולה והי"ק חלל ובי"ך ברהמי' ואח"כ עד סמוך לערב אוכל סעודה שניה סעודת קבע מותר לאכול חשבול אחר. ועיין לקמן או"י ס"א:

מ"ז **ש"מ** בנסה, וזהו הנהגת לרבוז קצת וכו' וזכו מנסה של רוב הטעם חזן מסמקדקים שנסהים גם בסעודה זו למעט באכילה. ד"מ או"י ג' והכ"ד מ"ח ס"ק י"ב:

מ"ח **ש"מ** בנסה, כדי שלא יזיק להם הענייה וכו' ולי נראה טעם אחר מפני שבזמן ביה שני היה וי"ט ע"ב וז"ו מרבים בסעודה אף עכשו לא זו ממנה להיות לזכרון שישפך צ"ב לשטון ולשמחה. מ"ח ס"ק י"א. או"י א"ר:

ק"י **סעי' י"ד**. אוכל בשר וכו' ואסור למנוע ממנו ואפי"ן דאין חיוב לאכול בשר בשבת מי"ח כיון שנמנע ממים אבל עבירה היא. **מורה** מ"ח ס"ק י"ג. וכ"כ שרי"ג או"י ע"י בשם כמה ע"י וכ"כ סערי"ה או"י ד"י יפ"ל ח"ג או"י ג' דס"ח או"י א"י מ"ב או"י כ"ג:

ק"א **ש"מ**. אוכל בשר וכו' וכן עשה מהרי"ם ולאחר שסחפלה מנחה אפי"ן שמנהגו היה בשאר שבתות לאכול סעודה נ"י קודם מנחה. מ"ח, או"י י"ג. או"י או"י י"ד. צנ"י יטע על מ"ח ס"ק י"ג. ועיין לעיל ס"י ר"ח סעי' ב' בנסה ונדברינו לשם או"י צ"י דגם בשאר שבתות שנסה יש לעשות סעודה ג' אחר הפלג מנחה יעו"ש, ונראה דמזמניו כסעודה המספקת שאחר מנחה כיון שהוא שבת וכ"כ בחינה במסקנה. או"י או"י י"ד. או"י ס"ה. דס"ח ט"ה:

ק"ב **ש"מ**. אפי"ן. כסעודה שלמה וכו' ומ"ה ישב בדלצה נפש שלא ינסוג בשמחה. דוקא ופ"ל. ולכן לא יטב בסעודה חצרים. מ"ח ס"ק י"ד. או"י ס"ה. אמנם בבי"ש על מ"ס הענייה דף קט"ז ע"ג חמה על דברי מ"ח ס"ה וכתב דמי שרגיל בצל שבת לסעוד סעודה נ"י עם חביריו ומירדעיו ומנוע שבת זה הו"ל כאכילה ערכס"א ואסור יעו"ש. והכ"ד

ק"ג **ש"מ** בנסה, ואוכל סעודה המספקת קודם ביום השמש. ואסור לסעוד ביום מפני נדרו. חס"ד ס"י דע"ה. לבוש. בית. מ"ח ס"ק י"ג. או"י או"י י"ג. או"י כלל קליד או"י

היא"ס צפ"ו זה על דברי מ"ח ס"ה ובהכ"כ צפ"ו חקני"ג או ד"י שפ"ח או"י י"א:
ק"ד **ש"מ** חל מילס בלוחה שבת יעשה סעודה קודם מנחה. מ"ח ט"ה. או"י ס"ה. דס"ח ט"ה. מ"ב או"י כ"ג:
ק"ה **ש"מ** בנסה, ומיכ"ו צ"כ לספיק מבע"י. היינו קודם שקיעה חממה ודלקמן ס"י חקני"ג סעי' ב' יעו"ש:
ק"ו **סעי' י"א**, ואירע ערב ט"ב בשני וכו' וק"ס עליו לטב בהענייה ב' ימים ולילה א' מ"ח ס"ק מ"ו, ומשמע מאן דאפשר ליה יתענה ב' ימים ולילה א' וכ"כ מ"ח ס"ק מ"ו. מ"ח כלל קליד או"י ז' מיכ"ו בל"ח או"י ע"ז כתב דעשה הדורות חלושים ואין לנכנס בסכס:
ק"ז **ש"מ**. או ילוח הענייה ופורע. אפי"ן דכ"י חקסי"ח סעי' ב' כתב דאסור ללווח בנסה כהא כיון דלאו בענין אחר שרי. ומס"ט כתבו בגאונים דל"ל להטיל. מ"ח ס"ק ע"ז. אמנם סעי' צפ"ו חקסי"ח סק"א כתב על דברי הש"ע ס"ו דלאו הלכתיא הוא דכל שהוא צ"ח זה לא מכתי הגוראם אלא דוקא כשמחממה עד שיטור גדול ואח"כ לוח ושירע ונמ"ס הוא ו"ל בדעה בגאונים שמצי"ח רס"א יעו"ש. וכ"כ או"י צפ"ו זה או"י ע"ז. וכ"כ צנ"אורי סגרי"ח על דברי הש"ע ס"ו דרוב ספ"י חולקים ע"ז יעו"ש. וע"כ נראה דיותר טוב לשלוח על נדרו כדי ללחח אליבא דכ"י. ועיין לקמן או"י ג"ח או"י ס':
ק"ח **ש"מ** בנסה, והגאונים כתבו וכו' כי בגאונים סוכרים דאין ללווח הענייה דקבלה צ"כ כיון כיון זה כדלקמן ס"י חקסי"ח סעי' ב' יעו"ש וע"כ מחטנין עד אחר הפלג מנחה ומחפלה הפלג הענייה במנחה וכן סד"ן בל"ח חל וא"ר לייט בערב ט"ב או שמחטנין הענייה חלוס. עפ"ז. ועיין פ"ד לקמן ס"י חקסי"ב סעי' א' בענין א"ס ויכל לומר ענינו א"ס אינו מושלם הענייה ונדברינו לשם בסי"ד:
ק"ט **ש"מ** בנסה, דמחממה עד אחר הפלג מנחה וכו' ומיכ"ו חייב לפרעו שהרי יום שלם קבל עליו. ע"ז סק"ד או"י ע"ז. אמנם המחמיר או"י ס' חלק על דברי סעי' ס"ו וכתב דיו"א צ"ח י"ד הענייה כיון שאוכל סמוך לביאה השמש וא"ל שיחממה יום אחר כנגדו יעו"ש. וכ"כ סנה"ש או"י ס' לכו"ח מכמה ראשונים דל"ל לפרעו וז"ל אחר יעו"ש. וכ"כ מ"ב בש"ל או"י ל':

ז. אם יש חיוב מן הדין לאכול בשר ולשתות יין בשבת הגנה בשבת (ק"ח): אמרו, במה מענגו, רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר, בתבשיל של תרדין ודיגים גדולים וראשי שומין. רב חייא בר אשי אמר רב, אפילו דבר מועט ולכבוד שבת עשאו הרי זה עונג. ולא הזכירו בגמרא שיאכל בשר וישתה יין בשבת, כמו שאמרו כן לענין יום טוב (פסחים קמ.). [ואף לענין יום טוב אמרו בגמרא שם שבזמן שבת המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר, ובזמן שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא ביין. אלא שהרמב"ם (פרק ו' מהלכות יום טוב הלכה יז) כתב שאין שמחה אלא בבשר ויין, ומרן הבית יוסף (סימן תקכט) כתב לתמוה על דבריו. ומכל מקום דעת רבים מהפוסקים דאף בזמן הזה מצוה לאכול בשר כיום טוב. ועיין בזה באורך בשו"ת יחיה דעת חלק ו' (סימן לג); ואכמ"ל]. ובפסיקתא רבתי (פיסקא כג) אמרו, עד היכן הוא כבודה של שבת, רב אמר בישראל ושמואל אמר תיכמדיא. ובספר יראים (סימן תיב) הביא דברי הגמרא (שבת ק"ח): הג"ל, וכתב דלא דוקא אלו אלא כל דבר מאכל הערב לאדם קרוי עונג, וכו', ומנלן דעונג הוא אכילה, דכתיב אז תתענג על ה' והרכבתך על כמותי ארץ והאכלתך נחלת יעקב אביך, וכשם שיש

עונג באכילה כך יש עונג בהנאת גופו וכו', שגם היא נקראת עונג וכו'. והרמב"ם (פרק ל' מהלכות שבת הלכה ו') כתב, איזה הוא עונג זה שאמרו חכמים שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם לשבת הכל לפי ממונו של אדם, וכל המרבה בהוצאת שבת ובתיקון מאכלים רבים וטובים הרי זה משובח, ואם אין ידו משגת אפילו לא עשה אלא שלק וכיוצא בו משום כבוד שבת הרי זה עונג שבת. [ולהלן (הלכה י') כתב, אכילת בשר ושתיית יין בשבת עונג הוא לה, והוא שהיתה ידו משגת. וכן פסק בשלחן ערוך (סימן רנ סעיף ב'), שירבה בבשר ויין ומגדנות כפי יכולתו. והמגיד משנה (שם) ציין למה שאמרו בשבת (ק"מ). אגן דשכיחא לן בשרא והמרא וכו'. ועיין בשו"ת שואל ומשיב תנינא (חלק ב' סוף סימן י') שהבין בדעת הרמב"ם דסבירא ליה שיש חיוב מן הדין לאכול בשר ולשתות יין בשבת. ולכאורה יש לדחות, שהרי לא כתב הרמב"ם בלשון חייב אדם לאכול בשר ולשתות יין, אלא כתב דהוי עונג, והיינו שאצל רוב בני אדם חשיב אכילת בשר ושתיית יין לעונג, ושפיר מקיים בהם מצות עונג שבת כראוי, אבל מדינא אינו חייב דוקא באכילת בשר ושתיית יין, וכן יש לבאר גם בדברי הפסיקתא הג"ל. וכן כתב המשנה ברורה (סימן רמב סק"א), שמה שכתב בשלחן ערוך שירבה בבשר

→

→

שער הציון

שאל חלק א' (סימן לג) וצו"ת צלל החכמה חלק א' (סימן סח אות ד' והלאה) וצו"ת צאר שריס חלק ג' (סימן כ' אות ז') וצספר תורה שלמה (צראשים כרך ז' עמוד קג - קל"א) וצו"ת יחיה דעת חלק א' (סימן ז' הערה ח') וצו"ת יציע אומר חלק ד' (חלק אורח חיים סימן כו אות ז') וחלק ח' (סימן מא אות ז') וצחזון עובדיה חנוכה (עמוד שלח) וצמאור ישראל (מועד קטן כג: עמוד של) וצטבעת המלך (סוף פרק ל' מהלכות שבת עמוד קע), וצמה שכתבתי צס"ד צספר תורת המועדים הלכות פורים (עמוד שסה), וצמה שכתב צזה צספר שלחן ערוך המדות חלק א' להרה"ג ר' אסי הלוי (סימן ז' אות ד'). [ועיין צפתחי משוזה יורה דעה (סימן שלא ס"ק יא) שכתב לדון אם ציוס טוב צייך עונג כמו צצצת, והצציא מה שכתבו צזה השער המלך והפני יהושע והצל"ת. ועיין צמה שכתבו צזה צמידושי החתם סופר שצת קי"א. וצצהגרות צני צנימין על הרמב"ם פרק ו' מהלכות יום טוב הלכה טז, וצו"ת עין יצחק חלק אורח חיים סימן יב אות ה"ל].

ויין בשבת, היינו לפי שמן הסתם רוב בני אדם עיקר עינוגם בכשר ויין ומגדנות, והביא מה שאמרו בשבת (ק"ח:) הג"ל שמענו בדגים גדולים וכו', והיינו שזה היה מאכל חשוב בזמניהם, והביא בשם הלבוש (סעיף א') שבכל מקום ומקום לפי מנהגו יענוהו במאכלים החשובים להם עונג. וע"ש. ועיין בספר הבתים (הלכות שבת שער תשיעי) שכתב, דעונג שבת היינו בהמה ועוף מופלגים במינן וכו' לכבדו ולענוגו. ועיין באליה רבה (סימן רמב סק"ז) שהביא בשם תשובת מהר"ם אל אשקר (סימן קן) שחייב לשחות יין בשלש סעודות שבת. ועיין בבית יוסף יודה דעה (ריש סימן רכט) שהביא דברי הרא"ש (גדרים סו.) שמי שגדר שלא לאכול בשר, אומרים לו אילו שמת אל לבך שבתות וימים טובים שבתוך הזמן כלום היית נודר, וכתב הבית יוסף שהמור שלא כתב אלא נדר להתענות, אפשר דסבירא ליה דנדר שלא לאכול בשר אין פותחין לו בשבתות וימים טובים, דהא בלא בשר יכול לענוג את השבת אפילו בכסא דהרסנא (שבת ק"ח:), ושמדברי הרמב"ם (פרק ו' מהלכות שבועות הלכה יא) נראה דאפילו לא נדר אלא שלא לאכול בשר או שלא לשחות יין פותחין בשבתות וימים טובים. וכדברי הרא"ש. ובשלחן ערוך (שם סעיף א') פסק בדברי הרמב"ם והרא"ש. אולם יש לדחות

דאין ראיה מכאן דסבירא ליה להבית יוסף דלהרמב"ם והרא"ש יש חיוב מדינא לאכול בשר בשבת, דיש לומר דאף על פי שאינו חיוב גמור מדינא מכל מקום כיון שדרך העולם לשמוח בכשר ויין שפיר מהני לפתוח לו בנדרו על כך. **ועיין** בכ"ח שם שכתב, דודאי גם המור מודה דפשיטא דפתח מיהא הוי במה שאינו יכול לענוג את השבת גם בעונג כשר ויין, ומצמער הוא. וכן כתב המ"ז (שם סק"ב). ונראה כוונתם כמו שנתבאר, דאף על גב דאין חיוב מדינא לאכול בשר בשבת, מכל מקום כיון דמסתמא עונג הוא לו, ומצמער כשאינו יכול לענוג השבת בבשר, שפיר חשיב פתח. אלא שהרמב"ם עצמו בפירוש המשניות (גדרים פרק מ' משנה ו') כתב, לכך אומר אילו ידעת בשעת השבועה שהשבת או יום טוב שנכלל באלו הימים אתה מחוייב בו באכילת בשר ושתיית יין, לפי שנאמר וקראת לשבת עונג וכו'. ומבואר בהדיא דסבירא ליה דאיכא חיוב מדינא לאכול בשר ולשתות יין בשבת. ולכאורה היה נראה להוכיח להיפך מדברי הרמב"ם בחיבורו דסבירא ליה דאין חיוב מדאורייתא לאכול בשר ולשתות יין בשבת, שהרי כתב בהלכות שבועות (פרק א' הלכה ו'), שהנשבע שלא יאכל מצה ליל פסח או שיתענה בשבתות וימים טובים הוי שבועת שוא, ואם איתא דיש מצוה דאורייתא לאכול בשר ולשתות

שער הציון

ה' ועיין צוהר הקדוש (צמיקונים תיקון לא דף נו ע"א), וזכרנו לריך למענד צצנת סוספת, דאם הוא רגיל למויכל ציומא דמולא נהמא וחמר' יוסף צצנת צצרה, דא סוספת צצנת. ועיין צמור וקליעה (סימן רמז) שהציה צצנת האר"י שיש לאכול בכל סעודה מסעודות צצנת צצנת ודגים, וכתב המור וקליעה שיהיה צצנת גלי דרך גדולה כממנות כהונה. (ולענין חכילת דגים צצנת, עיין צמנה שהצצתי צמין רמז). ועיין צצו"ת משנה הלכות חלק ג' (סימן לא) שכתב, שאם אינו מתענה צצנת ויין, חכילו אם אינם מזיקים לו, אינו חייב לאכול צצנת, דומיא דמנה שכתבו החמורונים כיוצא בזה לענין דגים, (עיין צמנן אצרהס סימן רמז סק"א, וצמספת צצנת צצנת צצנת צצנת צצנת, והשלחן ערוך הגר"ז שם סעיף ז' וצמשה צצו"ת שם סק"ב), ושאיין לחלק בזה צין דגים לצין צצנת ויין, והאריך עוד צצנין אס יש חיוב מן הדין לאכול צצנת ולשתות יין צצנודות צצנת. ועיין עוד צצנין אס יש חיוב לאכול צצנת צצנודות צצנת, צצו"ת צצנת דוד (חלק אורח חיים סימן קח) וצצו"ת חכילים צצנימים חלק צ' (סימן ח') וצצו"ת סופר המלך (סימן פג) וצצו"ת קנה צצנת חלק א' (סוף סימן לא).

יין, היה לו להרמב"ם להשמעינו חידוש יותר גדול, דאפילו נשבע שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין בשבת ויום טוב הוי שבועת שוא, ובעל מרחנו לומר דלהרמב"ם אין חיוב מדאורייתא לאכול בשר בשבת ויום טוב אלא מדרבנן. ושוב ראיתי שכן העיר במגלת ספר (לאוין רמב ד"ה שהגדרים, דף קכב ע"א). ועיין בשו"ת בית יעקב (סימן עג) שהביא בשם תשובת מהר"ם, שאין להמנע מאכילת בשר בשבת משום סינופי תשובה לכפרות עונות דהוי כמו תענית בשבת, ומתוך דברי הבית יעקב שם נראה דמביא ליה דעונג שבת הוי דאורייתא, ומשום הכי אין להמנע מאכילת בשר בשבת מחמת תשובה. ועיין בערך השלחן (סימן רמב סק"ג) שכתב לדחות דבריו, ושרק אם נמנע משום אבל אסור. והתורה חיים סופר (ריש סימן רמב כד"ה והנה) כתב לדחות דברי הערך השלחן, ומכל מקום כתב שאף על פי שבתשובת מהר"ם שהובאה בשו"ת בית יעקב שם, כתב שאין להמנע מאכילת בשר ושתית יין בשבת משום תשובה, דמצוה דאורייתא אינה נדחית משום תשובה, מכל מקום אין כוונתו שיש מצוה דאורייתא לאכול בשר ולשתות יין בשבת, אלא כוונתו דעצם עונג שבת הוי דאורייתא, וממילא מי שמתענג בבשר ויין חייב בהם בשבת, ולכן באונן אינו חייב לאכול בשר בשבת כיון שיכול לקיים עונג שבת במאכלים אחרים.

והנה בברכות (יח.) אמרו, שהאונן בשבת אוכל בשר ושתה יין. וכן פסק בשלחן ערוך יורה דעה (סימן שמא סעיף א'), וכתב על זה הרמ"א בהגה, דהיינו אם ירצה, ומקורו בדברי תלמידי רבינו יונה (ברכות פרק ג' דף י' ע"ב) שכתבו, לא קאמר וחייב לאכול בשר ולשתות יין, דכיון שהווא מתכוין למצוה אם ירצה יאכל ואם ירצה לא יאכל, שאינו חובה על האדם שיאכל בשר ושתה יין בשבת, שהרי אמרו (שבת קיח.) עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, הילכך בכל דבר שהוא מצוה חייב לעשותו בשבת, אבל זה רשותו הוא, אם ירצה

יאכל בשר ושתה יין, ואם לא ירצה יניח. וכן כתב לכאור הש"ך (שם סק"ז). ועיין בשו"ת ושב הכהן סימן נה שכתב לכאור דברי הרמ"א דקאי רק על שבת, אבל ביום טוב מחוייב לאכול בשר. וכן כתב המגן אברהם (סימן תקנב סק"ז). וכן כתב בשלחן ערוך הגאון רבי זלמן (סימן רמב סעיף ב'), שאין חיוב לאכול בשר ולשתות יין בשבת, אלא לפי שמן הסתם לרוב בני אדם יש עונג באכילת בשר ובשתית יין יותר משאר מאכלים ומשקאות, לכך יש להם להרבות בבשר ויין כפי יכלתם והשגת ידם. וע"ש. והנה המור (סוף סימן תקנב) כתב, שאם הל' תשעה באב בשבת אסור להמנע מאכילת בשר ושתית יין משום אבל. ולפי האמור יש לומר דאין זה מצד שחייב לאכול בשר ולשתות יין בשבת, אלא הוא משום שנראה שעושה כן משום אבל, ואסור להראות אבלות בשבת, וכיון שהסיבה שאינו אוכל בשר היא משום אבלות תשעה באב, חשיב כאבלות בשבת. וכן מתבאר מלשון המור שם. וכן כתב הערך השלחן (סימן רמב סק"ג) הנ"ל, שאף לדעת המור (סימן תקנב) אין חיוב לאכול בשר ולשתות יין בשבת שלפני תשעה באב, ורק אם נמנע משום אבל אסור. ועיין במגן אברהם (שם ס"ק יג) שהעיר על זה מהר"ן הנ"ל לגבי אונן, שאינו חייב לאכול בשר ולשתות יין בשבת, וכתב ליישב, דהמעם דהאונן אינו אוכל בשר אינו משום אבלות אלא משום כבוד המת. ועיין עוד במ"ז (סימן תקנב סק"ב). ונראה עוד שמדברי הראשונים הסוברים דשרי שלא לאכול בשר באותה שבת, אין להוכיח לאידך גיסא דמביא להו שאין חיוב לאכול בשר בסעודות שבת, דיש לומר דמביא להו דאפילו אם תמצא לומר דיש חיוב לאכול בשר בשבת, מכל מקום לענין שבת זו שרי להמעיט בעונג שבת, וכבר מצאנו כמה מנהגים שנתנו בקהלות מסוימות להמעיט בכבוד שבת שלפני תשעה באב. ועיין כמה שהבאתי בזה בספרי תורת המועדים הלכות בין המצרים (סימן ה' אות נ ו והלאה).

מ תרומת הדשן
 סימן ער"ה גשס
 תשובת הר"א ש
 ג הגהות מיימוני
 א טור גשס
 המוספות ואזניו
 הר"א ש וכן כתב
 הרי"ף לענין תענית
 זכור שפוסק מנעוד
 יוס גפ"ק דתענית
 ב רמב"ם צדק ה'
 מהא דפסחים נ"ד
 * (פירוש מפני
 הטיורף)

או שחל בשבת ונדחה לאחר השבת אוכל בשר ושזתה יין בסעודה המפסקת (טז)
 ומעלה על שלחנו אפילו כסעודת שלמה בעת מלכותו (יז) (מיהו לריך להפסיק מנעוד
 יוס) (סמ"ק): י"א ממי שקבל עליו תענית שני וחמישי כל ימות השנה ואירע ערב
 תשעה באב להיות בשני ישאל על נדרו או ילוח תעניתו ופורע (יח) הגה והגאונים
 כתבו דמתענה עד אחר תפלת מנחה ומוכל סעודה המפסקת קודם צאת השמש (הגהות אשרי ומרדכי
 ותרומת הדשן סי' ע"ה) וכן נוהגין והוא הדין מי שמתענה תענית חלוס (יט) (מהרי"ל): י"ב יאין
 אומרים תחנה ערב תשעה באב במנחה משום דאיקרין מועד [א]. ואם הוא שבת
 אין אומרים צדקתך במנחה [ב] (כ) (מהרי"ל ומנהגים):

תקנ"ג דין סעודה מפסקת, ובו ב' סעיפים:

א יאף על פי שאכל סעודה המפסקת מותר לחזור ולאכול אלא אם כן קבל עליו
 בפירוש שלא לאכול עוד היום הגה וקצלה בלג אינה קצלה ללא לריך להוילאו צשפתיו (ב"י בשם התוספות):
 ב יתשעה באב לילו כיזמו לכל דבר ואין אוכלים אלא מבעוד יום ובין השמשות שלו אסור
 כיום כיפורים (א) הגה ומותר צרחיה וסיכה ונעילת הסנדל עד זין השמשות (ב) (*). וכן לא יטייל ערב תשעה באב:

הגהות המושמעות

(*). מיהו צחול נוהגין לחלוץ מנעלים קודם שיאמר צרכו ואם הוא שצח חולצים לאחר צרכו מלכד שליח זכור שחולץ * קודם
 צרכו (הגהות מיימוני) רק אומר מחלה המצדיל וכו' (מנהגים גשס מהר"א ק) ונהגו שלא ללמוד צערב ט"ז מחצות ואילך
 כי אם צדברים המותרים צט"ז ולכן אם חל צשנת אין אומרים פרקי אבות (מהרי"ל ומנהגים).

שתילי זתים

סעודה המפסקת כיון שאי אפשר לאכול בתשעה באב
 יש לאכול בכניסתו מאכל אבלים מה שהיה ראוי
 לאכול בתשעה באב עצמו, אם לא היה מפני
 התענית (הלכות קטנות ח"ב סימן קל"ה). ואם בירך ברכת
 המזון משחשיכה יאמר נחם (שם קל"ו עיין סימן רע"א
 סעיף ו'): י"ב (כ) מידי דהוה אראש חודש שחל להיות
 באחד בשבת (טור סימן תקנ"ט):

אין מנהג לאכול רק סעודה אחת כדינה, והיא סעודה
 המפסקת⁷⁵: י' (טז) כדי שלא לזלול בכבוד
 שבת (לבוש). [אסור לימנע ואף על גב דאין חיוב
 לאכול בשר בשבת מכל מקום כיון שנמנע משום אבל
 עבירה היא בידו (מ"א טור): (יז) ומכל מקום ישב
 בדאבת נפש שלא ינהוג בשמחה ולכן לא ישב בסעודת
 חברים⁷⁶ (מ"א): י"א (יח) כיון דאי אפשר בענין אחר
 שרי ללוות (מ"א, מה שאין כן בסימן תקס"ח סעיף ב'⁷⁷):
 (יט) ועל כל פנים יתענה יום אחר תשעה באב, מה
 שאין כן בתענית חלום יא"ר ציי"ט שאינם תלויים
 בקבלתו מתענה עד לאחר תפלת המנחה, ואוכל סעודה
 המפסקת קודם ביאת השמש (ט"ז), מצוה לאכול

הערות והגהות

[א] ובבלדי אומרים נפילת אפיים בכל התפילות (עץ חיים י"א ע"א). [ב] ובבלדי אומרים (עץ חיים א' ע"א)
 משום שאומרים נפילת אפיים בת"ב וגם דלמנהג הבלדי צדקתך לא תלוי בנפילת אפיים אלא בהלל.

75) דלא כרמ"א. 76) במ"ב סקכ"ג הביא בשם בכור שור דאם רגיל לאכול סעודה זו במסיבת חברים כל
 השנה גם בשבת זו לא ימנע, דאל"כ הוי אבילות כפרהסיא. 77) דאיתא שם אם קיבל על עצמו להתענות יום

מותר להתעסק בקבורתו. תשובה. דין זה לא נזכר בשום אחד מהפוסקים קמאי ובתראי. אך בתום שאנ"ץ מצאתי שכתב בסוף כתובות^[א] דמוקי רישא דקרא^[ב] דיחיו מתוך, אמתים שבארץ ישראל. וסיפיה דקרא, אמתים שבחוצה לארץ. ומסיק בתר הכי דכוליה קרא אארץ ישראל קאי, וסיפיה דקרא מיירי בנפלים דשייך בהו נבלתי יקומון. מהתם ראייה דכל מה שהתירו חכמים בקבורת מת ב"ט דה"ה לנפלים, כיון דחשיב להו כשאר מתים לתחיית המתים עכ"ל. נאום תם בכמה"ר תם ו' יחיא עכ"ל התשובה:

נראה מזה דאם הפילה ב"ט ראשון, אה"ג דקוברין אותו ע"י גוים כדון מת גדול, ורמוז בדבריו באמרו דכל מה שהתירו חכמים וכו'. ודו"ק:

אך צ"ע איך כתב הרב דלא נמצא זה לשום פוסק וכו', שהרי הגמ"י זכרוהו. ושוב ראיתי להרב כנה"ג שגם הוא תמה עליו, ומסיק בשם הרדב"ו ח"ב דאפי' מת תוך ל' אסור לקברו ע"י ישראל, ומיהו קוברין אותו ע"י עממין. וכ"כ בספר פנים חדשות בשם הרמ"ע מפאנו סי' י"ו והר"ש הלוי סי' ט"ו עש"ב, ומה שמקשה על מר"ן הב"י בס' ברק הבית ע"ש:

סימן רכה

אם חייב בסעודה שלישית ב"ט

כתב הטור סי' תקכ"ט, וי"א דכיום טוב חייב בסעודה ג', וכ"כ הרמב"ם^[א] ע"כ. וכתב הב"י ואינו מוכח^[ב] בדבריו ע"כ. ובש"ע^[ג] כתב, ולא נהגו לעשות סעודה ג' ע"כ:

[ב] דף קי"א ע"א: [ג] ישעיה כ"ג, י"ט:

רבה. תורת חכם ד"ט. טענת המלך, יום טוב ה'. פסקי מהרי"ך ח"ה. טענת יו"ט ד', דף קכ"ג:

ומצאתי להתי"ט בפ"ה דמעשרות^[ח] על הא דתנן, במנחה ב"ט האחרון היו מתודין. טעמא, דאין זמן מאוחר ב"ט אלא מנחה האחרון. ואיתרוהו לודוי כל עוד שיכולים לאחרו, מטעם הירושלמי דפריך ויתודה בשחרית, עד כאן מצוה הוא לאכול. מכאן ראייה, וגדולה היא אלי, שאין מחוייבים בסעודה ג' ב"ט, דלא כסוברים שגם ב"ט מחוייבים וכו' ע"כ:

ועוד נראה לי ראייה מהא דפ"ב דסוכות^[ח] דתנן, ר"א אומר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה. ופרש"י שתיים בכל יום ל' הימים ע"כ. ואע"ג דחכמים פליגי עליה דר"א, היינו שאין לדבר קצבה, אם רצה לאכול לא יאכל חוץ לסוכה, אבל בעיקרא דדינא לא פליגי עליה בסעודת י"ט דא"צ לאכול רק שתי סעודות ב"ט. דא"כ הו"ל לאפלוגי אר"א בעיקר סעודת י"ט, אלא ש"מ דמודו ליה בהא^[ז]. ותמהני על התי"ט שלא הביאה. ודו"ק^[ז]:

סימן רכו

אם חייב לאכול בשר ולשתות יין ב"ט ושבת

בההיא דיורה דעה סי' שמ"א^[א] דאונן בשבת וי"ט אוכל בשר ושותה יין אם ירצה. כתב ע"ז הש"ך ס"ק ו'^[ב], דכיון שהוא מתכוין למצוה, אם ירצה שיאכל ואם לא ירצה לא יאכל. שאינה חובה על האדם שיאכל בשר וישתה יין בשבת שהרי אמרו עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. הלכך בכל דבר שהוא מצוה חייב לעשותו בשבת, אבל זה רשות הוא, אם ירצה יאכל בשר וישתה יין ואם לא ירצה יניח עכ"ל תלמידי רבינו יונה. עכ"ל ש"ך. וכ"כ הטור א"ח סי' תקנ"ב ומביאו מ"א^[ג]:

גרה צדיק

[א] בהלכות שבת פ"ל ה"ט: [ב] צ"ל מוכרה, וכ"ה לפנינו בבית יוסף שם (בארות יצחק סק"ד): [ג] שם סעיף א': [ד] צ"ל דמעשר שני (משנה י'): [ה] דף כ"ז ע"א: [ו] עיין מג"א סימן תקכ"ט סק"ה שנראה דג"כ עמד על ראייה זו, ובמחצית השקל שם: [ז] עיין עוד לרבהמ"ח לקמן ח"ג ריש סימן קע"ד, ושם ג"כ הזכיר ראיתו זו מתמשנה בסוכה תוך דבריו ע"ש:

רבו. תורת חכם קנ"ח. טענת המלך, טענת י"ח:

[א] סעיף א': [ב] לפנינו הוא בס"ק ז': [ג] שם [ס"ק י"ג] ברין ט"ב שחל להיות בשבת ונדחה כתב ראסור לימנע (בסעודה

אורח היום הלכות שבת רנ רנא

שתידי זתים קיט

באה"ג

עליו להתענות בע"ש צריך להתענות עד צ"ה אם לא שפירש בשעת קבלת התענית עד שישלימו הצבור תפלתם יד (סגה) וי"א ללא יטלים אלא מיד טיולאים מנ"ה יאכל (ה) מון ולכן בתענית יחיד לא יטלים ועוז לפרש קן בשעת קבלת התענית ונתענית לצור יטלים (ג) ואם הוא תענית הלום צריך להתענות עד צאת הככבים מון :

רנ דין הכנת הסעודות לשבת. ובו ב"ם :

א א ישכים בבקר ביום ששי להכין צרכי שבת א בואפי' יש לו כמה עבדים לשמשו ישתדל להכין בעצמו שום דבר לצרכי שבת כדי לכבדו ב כי רב חסדא היה מחתך הירק דק דק ורבה ורב יוסף היו מבקעים עצים ור' זירא היה מדליק האש ורב נחמן היה מתקן הבית ומכניס כלים הצריכים לשבת ומפנה כלי החול גומהם ילמוד כל אדם ולא יאמר לא אפגום כבודי כי זהו כבודו שמכבד השבת (סגה) ויש להסחיו סכנין בע"ש כי זהו מכבוד השבת שמכין עלונו לאכילה (ה) ג ב דירבה בבשר ויין * ומגדנות כפי יכולתו :

רנא שלא לעשות מלאכה בע"ש מן המנחה ולמעלה. ובו ב"ם :

א א העושה מלאכה בע"ש מן המנחה ולמעלה אינו רואה סי' ברכה א [= י"מ מנחה גדולה גו"מ מנחה קמנה ב (סגה) וזוקא כשעושה המלאכה דרך קבע אבל אם עושה אותה דרך עראי לפי שעה ולא קבע עליה שרי (ה) ולכן מותר לכתוב חתימה שלמים וכל כיוצא בזה (ג) : ב ד לתקן בגדיו וכליו לצורך שבת כותרת כל היום (סגה) וס"ה צנדי חביוו אם הוא לצורך שבת ואינו נוסף עליה שכן (ג) ג הוה"ה למי שכותב ספרים לעצמו דרך למודו ד [(סגה) אבל חסור לכתוב לחביוו בשכר (ד) ומספרין כל היום אפי' מספר ישראל (ה) ה [ויש לאדם למעט קלת בלימודו :

יכנס לשבת כשהוא מעונה וכ"כ סי' תרפ"ו וכ"ה במשנה פי"ד לתענית וכ"כ מ"מ"ו ב' תחומות פ' בראשית ומוג' תענית וכ"כ בהגמ"י הל' תענית ובהגמ"י סו"ק ובשאלות פ"ר ויקהל וי"ל דהא דר' אבין לייס כל ע"ש היינו מושם שהיה חסמיים ואם היה אוכל ביום לא היה אוכל בלילה להיחבון כמ"ס סי' ת"ע וכן עיקר (מ"א) ולעד"ן שגס דע' רבי' כן מדיהיב טעמו' כדי שיאכלו להיחבון משמע הא מוא' דלית ליה האוי חששא חסור להתענות ודוק : יד [ולכתחלה לא יאמר בכתם כדי שישלם דלמא יקבל עליו בתחלה להתענות מוקפת שבת (ט"ז) : מון דזה מיקרי השלמה שמתענה עד אחר קבלת שבת אבל בחול לא מיקרי השלמה עד צ"ה (מ"א) : מון כיון שהוא מפני הסכנה לבטל ולבשר חלום רע אין להקל בו שמה לא יועיל לבטלו אם לא יתענה עד הלילה ותדע כי אפי' ביום שבת מתענים לכתחלה (ב"י ב' בהגמ"י וכ"כ מ"א וט"ז) וי"א כיון דלא קיבלו מאתחול דרשות הוא שאם יראה לא יטלים אלא עד יראה מנ"ה (לבוש ועמ"ס סי' רפ"ה הק"ד) ולענין יח"ר ליי"ט המיקל בדבר שלא להטלים בע"ש לא הספיד ואפי' לא אירע יח"ל הא' בע"ש אלא בשאר ימים והשלים דלא מיקרי דרך דבר אלא"כ בדעוהו שיהוה ק' לעולם ובפרט מי שמלמער בהעניתו לא ילמער בהחלת שבת (ט"ז) :

(ח) טור ומרדכי ס"פ ב"ל מערבין ב' הר"מ והגמ"י פ"א מהת"ע (ג) מהרי"ל בתשו' סי' לג א טור ופ"ל מהא דר' חסד' שבת קי"ו ב שם קי"ט ג ל' הטור ד מרדכי רמב"ם כ"ל מה"ס (ה) כ"ב ובי"ב סי' ח' חיי עולם א פסחים י' ב טור ומרדכי ב' ר"מ ג רש"י שם בהגמ"י לנ"י הרמ"ם ד טור ב' אבי"ה וש"ס ה שם ב' אביו הרמ"ם (ה) ב"י ב' ק"י (ב) ד"ע (ג) מרדכי פ"י מקום שנהגו (ד) ב"י (ה) כל בו ובי' שושנת ח"ב ד

* חין אדם קייב לאכול צמר ולשחות יין בשבת אלא סכנות ציור (ט"ד י"ד סי' שני"ב) ולכן חסו"ל דהאונן אס' ר"ה אוכל צמר ושוחט יין ואם לא ר"ה ח"ל גשם סי' רכ"ו

סימן רנ א [דכתי' והיה ביום הששי והכינו את אשר יביאו סכנה דומיא דהבאה מה הבאה היחס בצקק אף סכנה חסיה מיד בצקק (לבוש) ויותר טוב לקנות ביום ו' מציוס ה' ויחמוד על כל דבר שקונה זהו לכבוד שבת (מ"א ב' כתבים) ומזה להכין מחד בשבת לשבת כי גם הלל מודה בזה (שם ועיין כס"ג) ומזה לטעום התבשילין ולריך לטעום מכל תבשיל בע"ש (שם) כדי להתקם כהוגן ויהיו נאכלים לתאוה (שכ"ג) : ב [שאם היה שום אדם חשוב בא לביתו ודאי היה בעלמו מתקן הבית ומסדר כלים הצריכים לו ק"ו לשבת ולכבודו (לבוש) וס"ה בגל מצות מל' זה בו יותר מנשלתו (מ"א) : ג [והאמורה הקרא דל' והכינו את מל' לחתים ולמזמרות (לבוש) :

סימן רנא א [מותרת מלאכה ומועין אותו אבל אין עושין אותו אלא פרקמטיא שרי (מ"א) : ב [וכ"פ מ"א וכ"כ ט"ז דסומך על רש"י לא הספיד הצרכה : ג [ואם הוא עני ורואה להויה השכר לכבוד שבת מותר (ט"ז) : ד [אעפ"י שאינו לצורך שבת כיון דלדבר מזה הוא (לבוש) : ה [ואפי' בשכר כדי שלא ינכרו ישראל לשבת כשהם ממוילים לפי שרוב בני אדם טרודים כל היום בצרכי שבת ואין להם פנאי להסתפר (ל' (ב)

(קנ"ד) עיר שיש בה עשרה לתפלה ואין להם ספר תורה, ורוצים קצת לילך לעיר שיש בה ספר תורה בתוך התחום, מותר ומצוה קעבדי. ומיתו אם הם מניין מצומצם, אין אחד או שנים יכולים להפרד, שלא לבטל התמיד. ואם רובן רוצים לילך, המועטים נגררים אחריהם. וכל שכן אם כולם רוצים לילך דטוב וישר עושים. ובפרשת זכור ופרה אפילו הם עשרה, כופין זה את זה לילך אצל ספר תורה. (ח"א קע"ו):

(קנ"ה) על ענין כילה שעושיין לה ארבע דפנות וגג על גביהן, ונכנסין בתוכה לישן מפני היתושים. והעלה להתיר בפריסת טפח מבעוד יום. ובתוך השאלה העלה עוד, דאף מי שנוהגים לילך כדעת הרמב"ם או מר"ן הבית יוסף, ונהגו בקצת דברים היפך דברי הרמב"ם או מר"ן הבית יוסף, על פי הוראת איזה חכם שראוי להוראה שהורה להם כן, יכולים לעשות כהוראתו. (ח"א קנ"ח):

הוא הדין להוסיף עליו מים לצורך הכדלה דמוצאי שבת (שי"ח):

פ' מי שאין לו יין ולא פת לקדש עליו, לא יאמר קידוש בפה, אלא יאכל בלא קידוש. **ק"ד** דהא דכתבו הפוסקים דאם אין לו לקידוש היום ולגר חנוכה, דגר חנוכה עדיף, הוא דוקא אם יש לו פת לשבת. אבל אם אין לו פת, היא קודמת, דכיון דמראורייתא חייב לאכול פת, לא אתי גר חנוכה דרכנן ורחי פת דאורייתא. (ח"ג סי' י"ט):

י' יכול אדם לברך לחבירו ברכת המוציא בשבת אף על פי שאינו אוכל עמו, כמו בקידוש היום, דכולהו חיובם מדרבנן. וכל שכן למה שכתב מר"ן בסימן קפ"ח דחובא דפת הוא דאורייתא. וצריך עיון על מר"ן שפסק דאינו מוציא חבירו, דמאי שנא מקידוש היום, ואיך פסק לחצאין. וצריך עיון. (ח"ב סי' ק"ו). **אש"ל** לעניות דעתי אפשר ליישב לדעת מר"ן, דכיון דעיקר מצות אכילת פת בשבת היא כדי ליהנות ולהתענג בה, דכתיב וקראת לשבת עונג, לפיכך חשיב לה ברכת ההנאה. מה שאין כן קידוש היום ושאר המצות, דעיקרן לקיום המצוה ולא ליהנות בהם (שי"ח) [ס']:

יא' אין אדם חייב לאכול בשר ולשתות יין בשבת, אלא הרשות בידו. ולכן אמרו חז"ל דהאונן אם רצה אוכל בשר ושותה יין, ואם לא רצה אינו צריך. (ח"ב סי' רכ"ו):

דיני קריאת ספר תורה וההפטרות, עיין לעיל בהלכות קריאת ספר תורה:

יב' ימנהיגנו בבית הכנסת שלנו כיום שבת קודש, לומר אשרי חכף אחר ההפטרות, ואחר כך אומרים מה רב טובך, ואחר כך מי שבירך, ואחר כך אומרים ברוך ה' אשר נתן מנוחה ופסוקים אחרים, ואחר כך אומרים קדיש ומתפללים מוסף. ואף על פי שכתבו הפוסקים שצריך לומר קדיש אחר אשרי ולא להפסיק בדברים אחרים. הני מילי אם מפסיק בדברים שאינם צורך תפלה. אבל במילי דצורך תפלה נינהו, אף על פי שאומר עמהם מי שבירך וכיוצא, לית לן בה, כיון דהקדיש נאמר על פסוקים אחר כך יהיו מה שיהיו. ואין קפידא לומר אשרי דוקא סמוך למוסף. **זמנה** שמקדימים אשרי, הוא מטעם תדיר, דהפסוקים לא נתקנו מקודם, רק האחרונים תיקנום על פי הזוהר. וגם כן אשרי תדירית בכל יום, מה שאין כן הפסוקים. **אבל** בראש השנה אומרים המי שבירך והפסוקים, ומחזירין ספר תורה להיכל, ואחר כך תוקעין, ואחר כך אומרים אשרי וקדיש ומתפללין מוסף. והטעם, דכיון שהברכה עולה גם לתקיעות דמעומד, לכן מקדימים לומר הפסוקים, כדי שלא יהו הפסק, מאחר דאינם אלא מנהג. מה שאין כן אשרי דחובא היא מדינא, לא היא הפסק. (ח"ג סי' רל"ב):

(קנ"ו) מי שרוצה ללמוד או לשתות עשן קודם הבדלה, שרי. אבל צריך לברך בורא מאורי האש תחלה. (ח"א קנ"ה):

(קנ"ז) אם חשיכה מוצאי שבת ומברך ברכת המזון על הכוס, מותר לשתות ממנו, אף על פי שלא הבדיל, ואף על פי שאינו נזהר בכל השנה לברך ברכת המזון על הכוס דסבירא ליה דאין טעונה כוס. וזה היפך דעת הרב מגן אברהם סימן רצ"ט סעיף ד'. (ח"ב רס"ה):

(קנ"ח) אם חייב אדם לאכול בשר ויין בשבת, אם לאו. והעלה דאינו אלא רשות, אם ירצה יאכל בשר ויין, ואם לא ירצה יניח אותו. (ח"ב רכ"ו):

(קנ"ט) דין הטמנת החמין בשבת והשיהוי שמשוהין חמין בליל שבת מערב שבת, כיצד היו נוהגין הראשונים. והעלה כיצד היה

גן שושנים

צ"פ ר"ח סימן תרע"ח וסימן רל"ח, ללא כב"ח. ק ע"ז סימן תרע"ח, ללא כפ"ח וז"ח. וכן נראה דעת מר"ן. ר דברי עלמו, ושכן כתב בעל תומת ישרים, ועולת תמיד סימן קס"ח, ומטהר"ס ו' חביב, וגנת ורדים חלק לו"ח. ש שפתי כהן ביו"ד סימן שם"א. וכ"כ הטור לו"ח סימן תקנ"ב, ומג"א שם. ת כל זה דברי עלמו.

נוה צדיק

[סו"י] וכ"כ המג"א בסי' קס"ז ס"ק מ"א, ועוד אחרונים, ובתוספת ביאור ע"ש:

ג. מצוה למעום בערב שבת את התבשילין, כדי לידע אם צריכים תיקון.

ד. ירבה בבושר ויין ומגדנות כפי יכלתו. אבל מן הדין אין אדם חייב לאכול בשר ולשתות יין בשבת.

לעסוק בסעודת שבת, כגון קניבת ירק וכיו"ב, אפילו יש לו על מי לסמוך, ע"כ. ועיין לקמן סימן רנא אות ד.

ג. שתילי זתים סימן רנ סוף סק"א, עי"ש.

ד. שולחן ערוך סימן רנ סעיף ב. ושכרו הגדול נתבאר לעיל סימן רמב סעיף א. וענין אכילת חמין בשבת, יתבאר לקמן סימן רנז.

ומה שכתבתי אבל מן הדין וכו', כן כתב מהרי"ץ בשו"ת פעולת צדיק ח"ב סימן רכו וז"ל, בההיא דיורה דעה סימן שמא, דאונן, בשבת ויום טוב אוכל בשר ושותה יין אם ירצה. כתב על זה הש"ך סק"ו, דכיון שהוא מתכוין למצוה, אם ירצה יאכל ואם לא ירצה לא יאכל, שאינה חובה על האדם שיאכל בשר וישתה יין בשבת, שהרי אמרו עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. הלכך בכל דבר שהוא מצוה, חייב לעשותו בשבת. אבל זה רשות הוא, אם ירצה יאכל בשר וישתה יין, ואם לא ירצה ינית, עכ"ל תר"י, עכ"ל ש"ך. וכן כתב הטור אורח חיים סימן תקנב, ומביאו מגן אברהם, עכ"ל מהרי"ץ.

והנה מלשון הגמרא עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות, משמע שאין לו להטריח עצמו ולהשיג הלואה לצרכי שבת, שהרי גם הלואה היא הצטרכות לבריות, ושלמה המלך אמר בחכמתו, עבד לווה לאיש מלוה. וכל שכן שאין לו ללוות ברבית, עיין לעיל סימן רמב סעיף ה. וגם מרן שם בסימן רנ נקט, ירבה בבושר ויין ומגדנות כפי יכלתו, עכ"ל. הרי לא נקט לשון חיוב, ואפילו לא לשון צריך. משמע דמיירי במי שיש לו, הוא ירבה. אבל כשאין לו, לא מיירי.

ומה שכתב הרב שתילי זתים בסימן רמב סק"א, ולא יפחות משני תבשילין (מגן אברהם בשם הזוהר) ע"כ, היינו מן המעט שיש לו, וכלשון מרן שם, אם יש לו מעט משלו, צריך לזרז עצמו לכבד את השבת, עי"ש. על זה כתב דמן המעט שיש לו יעשה שני תבשילין. והוא מדין כבוד שבת שיהיו שני תבשילין, ולא אחד אע"פ שהכמות שווה לשניים. וזהו כמו כל דיני כבוד שבת, וכן בוצעים שני ככרות זכר למן, ומדליקין שני נרות אע"ג דסגי בנר אחד.

ה. אף על פי שרבים בכל הקהלות נהגו לענג בשבת בבשר ודגים, אינו חייב בזה אם בכל השבוע אינו אוכל בשר ודגים.

ו. מצוה להתענג בשבת במאכל ומשתה, הכל לפי ממונו ואהבתו לדבר שיש לו ממנו תענוג.

ה. כי אכילת בשר ודגים אינו אלא משום עונג שבת. וכך הוא רהט לשון רבנו הרמב"ם בהלכות שבת פרק ל הל"ז. ואם כן, רק מאכל שעונג הוא לו, נחשב עונג. וכבר כתבתי תשובה בספרי "תשובה כהלכה" סימן י, בענין הצמחונים, שבשר ודגים הוא היפך עונג שבת להם. ורבי יהודה החסיד, העונג שלו היה להתענות בשבת, כמוזכר בשולחן ערוך סימן רפח סעיף ג.

ו. עיין הרמב"ם הלכות שבת פרק ל הל' ז-ח. ומבואר שם שזהו בכלל מצות עונג שבת, שהוא מדברי סופרים (כמו שביאר שם בהלכה א). וכתב עוד וז"ל, וכל המרבה בהוצאת שבת ובתיקון מאכלים רבים וטובים, הרי זה משובח. ואם אין ידו משגת, אפילו לא עשה אלא שלק וכיוצא בו משום כבוד שבת, הרי זה עונג שבת. ואינו חייב להצר לעצמו ולשאול מאחרים כדי להרבות במאכל בשבת. אמרו חכמים הראשונים, עשה שבת חול ואל תצטרך לבריות. מי שהיה ענוג ועשיר והרי כל ימיו כשבת, צריך לשנות מאכל שבת ממאכל החול. ואם אי אפשר לשנות, משנה זמן האכילה. אם היה רגיל להקדים, מאחר. ואם היה רגיל לאחר, מקדים, ע"כ. ובהלכה ט כתב, ואם היה חולה מרוב האכילה, או שהיה מתענה תמיד, פטור משלש סעודות, עכ"ל.

הנה בגדר עונג, אין קביעות ושיעור אחד. ואדם דחוק, גם דבר קטן שלא היה לו אלא בשבת, נחשב לו לעונג, כפי שדבר גדול לאדם שחייו בריוח. ומי שהוא ענוג ועשיר, די לו בשינוי מאכל או בשינוי זמן האכילה. ונראה לע"ד שאם השינוי באיחור זמן הסעודה יגרום לו צער וכיו"ב, פטור גם מזה, דלא גרע ממי שהיה חולה מרוב האכילה שפטור משלש סעודות, ופשוט.

ודבר גדול גילה לנו רבנו במה שכתב, שאינו חייב להצר לעצמו ולשאול מאחרים וכו', והוא, שההצטרכות לבריות צרה היא לו. ומדנקט ואינו חייב, משמע שאם ירצה לשאול מאחרים, רשות היא לו. והיינו שאינו מיצר לעצמו בזה שהוא מבקש מאחרים, כגון אלה שאין על פניהם בושת להטיל עצמם על הבריות בלי סיבה אמיתית, שבודאי אינם מרגישים שמיצרים לעצמם.

וא"ת המתענה וכו' והמיצר לעצמו וכו' וכל מה שהזכרנו, היאך הם מקיימים מצות עונג שבת. ואפשר לומר, שיסוד חיוב זה שהוא

צמחונים שומרי מצוות איך ינהגו באכילת בשר בפסח

לק"י ניסן התשמט

נשאלתי בשם תנועת הצמחונים ע"י מר יהודא בן אליעזר נ"י [ו"ל] ומר שמרגד מרדכי נ"י

לפי שרבים מאד מבין הצמחונים מדקדקים במצוות וכיון שנמנעים מאכילת בשר כל השנה ובליל הסדר שמחתם נהפכת מעט לתוגה פן ח"ו אינם מקיימים מצוה ככל התורה כולה, בהמנעם מהגשת תבשיל בשר זרוע, ורצונם לידע כרת מה לעשות.

אקדים תשובתי ואומר, שאין דברי אלה מיוחדים לצמחונים שטעמם הוא חיקוי להודים, שמקור הנהגתם הוא אלילי, וגם מטעם כביכול הם מרחמים על בעלי החיים.

וכידוע מליוני בעלי חיים ממינם היינו אחיהם בני האדם, מתגוללים ברחובות בחוסר תזונה ומות ורעב מכלה אותם, בעוד שבקונגרסים שלהם מדושני עונג במאכל ומשקה צמחוני, רוממות חיי הבהמות בפייהם.

ובודאי א"א להסרך אחרי השקפת אלילות, ולשאול שאלה על פי תורת א-ל חי ומורשת האומה היהודית.

על כן דברי אלה, שייכים אך ורק לצמחונים הגמנעים מטעמי בריאות או מיסודות וסודות תורת ישראל, ומבארות מימיה הקדושים.

ואלה המקורות להקל בדבר זה.

הגמרא בפסחים דף קיד, ב', אמרו, מאי שני תבשילין, אמר רב הונא, סילקא (תרד) וארוזה (אורז), רבא הוה מיהדר אסילקא וארוזא, הואיל ונפק מפומיה דרב הונא וכו', חזקיה אמר אפילו דג וביצה שעליו. רב יוסף אמר צריך שני מיני בשר, אחד זכר לפסח, ואחד זכר לחגיגה. רבינא אמר אפילו גרמא בישולא.

מבואר לפי תלמוד בבלי, ג' שיטות הן: א. לרבא וכך נהג למעשה רב הונא קיימו מצות הלילה בשני מיני תבשילין של תרד ואורז ולא בשר ודג, ב. לחזקיה, בדג וביצה. ג. לרב יוסף בשני מיני בשר.

ובעיקר ההלכה פסק בטור או"ח סי' תעג. ושני תבשילין אחד זכר לפסח, ואחד זכר לחגיגה מאיזה מין שירצה, כלומר יכול לקיים גם בתרד ואורז וכדעת רבא ורב הונא, וכך פירש דבריו שם הב"י. ואע"פ שפסח וחגיגה הם קרבנות ושייך זכרונם

בדוגמתם, היינו ע"י בשר, מכל מקום לדעת הטור גם בדבר שאינו בשר הינו תרד ואורז הוא ג"כ זכר לחגיגה ופסח אע"פ שאינו דוגמא.

ובנקודה זאת גם דעת חזקיה שאמר בדג וביצה, שהרי שניהם אינם ממין חגיגה ופסח. ולמפרשים שלקחת הביצה הוא על פי תלמוד ירושלמי שהוא זכר דבעא רחמנא למפרק יתנא (א"כ על פי מה שכבר ביארתי בספרי עריכת שולחן חלק א' שיש בביצה זכרון שהקב"ה הוציאנו לחרות בזרוע נטויה וכתרגום אונקלוס דבעא למפרק יתנא בדרעא מרמא עי"ש כי אינו ענין לכאן.

אלא שבה רציתי לומר כי לדעת חזקיה הביצה כמו הזרוע יש בו זכרון לזרוע נטויה.)

אבל הרמב"ם ור"ח והרי"ף ובשו"ע הכריעו שצריך שני מיני בשר ובשו"ע מפורש כי מצד המנהג נהגו בבשר וביצה אבל מעיקר הדין סתם דבריו וכתב, ושני תבשילין אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה. והוא כפי שביארנו גם בתרד ואורז יכול לקיים הדין.

ובק"ק ספרד מהדרים אחר בשר זרוע דוקא, ובק"ק אשכנז מגישים זרוע אך אין אוכלים אותו בליל הסדר ועצם הגשתו על השולחן הוא מעשה זכר בעלמא. עיין שם הב"ח ועוד נשוב להלן לנקודה זאת.

ועל פי מה שכבר השבתי בידי שבת שמצוה מדברי סופרים לכבד ולענג את השבת וכמבואר בשו"ע או"ח סי' רמב, וביאר שם במשנה ברורה בשם הפוסקים שלא יפחות משני תבשילין וטוב לאכול בכל סעודה דגים. והוסיף שם אם לא שאין נאותים לו לפי טבעו או ששונאן, ושבת לעונג ניתנה ולא לצער.

וגם על פי מה שפסק בשו"ע סי' רפח שאסור להתענות בשבת, ושם כתב, יש אומרים שאדם המזיק לו האכילה דאו עונג הוא לו שלא לאכול, לא יאכל. ובמשנ"ב בשם הפ"מ ותו"ש, שזה כמעט קרוב לאיסור האכילה כיון שמשער שמזיק לו.

ועוד פסק שם הרמ"א, וכן מי שיש לו עונג אם יבכה כדי שילך הצער מלבו, מותר לבכות בשבת ועי"ש במשנ"ב, שיש סוברים שמותר לבכות אפילו אם הסיבה שע"י בכיתו ירווח לו עי"ש.

וכך כתב שם בשו"ע, אדם המתענה בכל יום ואכילה בשבת צער הוא לו מפני שינוי הנהגתו הקבועה, יש אומרים שראו כמה חסידים ואנשי מעשה שהתענו בשבת וכן אמרו שכך היה עושה ר"י החסיד עי"ש.

למנהגי ראש השנה

מקרא קודש, וכך כתב בטור או"ח סי' תקכט, והוא מוסכם לכל הפוסקים וכיון שהוא יכול לדחות מצות עונג יו"ט שלא לאכול בשר ממילא נדחה משום זכר והוא כמו דחיה בתוך דחיה (או מאה בכלל מאתים).

ונראה לפי מנהג ק"ק אשכנז שעשו תקנה לאסור אכילת אורז בפסח, הנה מה שזכר בגמרא אורז תרד הוא לאו דוקא אלא שהזכירו דברים שבזמנם היו מאכלים חשובים וכמו שכתב המשנ"ב בענין שבת סי' רמב מה שאמרו שמצוה לענג השבת בדגים גדולים וראשי שומים ותבשיל תרדין. שזה היה מאכל חשוב בזמניהם, ובכל מקום ומקום לפי מנהגו יענגהו במאכלים ומשקים החשובים להם, ולפי שמן הסתם רוב בני האדם עיקר עינוגם בבשר ויין ומגדנות, על כן הזכירו מאכלים אלו ולא בדוקא עי"ש בלשונו.

אם כן, להלכה ולמעשה אלה שאין אוכלים בשר יכולים לשמח שמחת החג בשני מיני מאכלים חשובים מאד בזמנינו, ויקיים מצות זכר קרבן פסח והציגה עד יבנה מתרה בימינו בנין בית מקדשינו ושם נאכל מן הפסחים ומן הזבחים כמצות תורת קדשינו.

ביקרא דאורייתא

שלמה קורח

לפי זה, אם סעודת שבת שהיא גופה של מצוה, ואכילת בשר היא ממצות עינוג שבת שהיא מצוה מדברי גביאים שנאמר וקראת לשבת עונג, ואע"פ כן אם למישהו אינם לפי טבעו או ששונאן, א"כ באכילתם לא יתענג ולא רק שלא נתקיימה המצוה אלא נעשה היפך עינוג הינו צער וזה בשבת התמורה.

לכן באכילת בשר זרוע בליל הסדר שאינו גוף המצוה של מעשה האכילה אלא הוא מעשה זכר בעלמא, והרי מוכח מכך כפי שכבר הזכרנו שמנהג ק"ק אשכנז אין אוכלים הזרוע באותו לילה.

נוסף לזאת קל הוא משבת גם בזה שבמצות עונג שבת הוא מוסכם לכל הפוסקים שמתענג בבשר ויין, בעוד שמצות זכר לקרבנות בליל הסדר אין מוסכם לכל. ובתלמוד דעת רבא ורב הונא, שיכול לקיים זכר זה בתרד ואורז וכן פסק הטור וכן מבואר גם לדעת השו"ע שמעיקר הדין יכול לנהוג בתרד ואורז.

וכל שכן ששנאו עליו כל השנה, ואינו אוכל בשר כל השנה, שיש לו יסודות חזקים אלו להקל על עצמו ולנהוג בתבשילין שאינם מבשר.

ויש עוד יסוד לזה גם ממצות עונג שהיא שייכת גם בימים טובים וכמו שפסק הרמב"ם בפ"ו, שכשם שמצוה לכבד השבת ולענגו כך כל ימים טובים שנאמר לקדוש ה' מכוון, וכל ימים טובים נאמר בהם אוצר החכמה

יא

לק"י טוב בכסלו התשנא

למנהגי ראש השנה וגדרי הלכותיו

(מתוך השלמות ל"עריכת שולחן" חלק א')

הפוסקים שיצאו נגד זה בתוקף, וכפרט הרמב"ם בתשובתו ובנו רבנו אברהם, עם כל זאת כבר כתב במשנ"ב אמנם המנהגים שנהגו בשרשי התפלה לכו"ע אין לשנות כל אחד ממנהג מקומו כגון מנוסת אשכנז לנוסת ספרד או להיפך עי"ש סי' סח.

מנהגינו חומרא בשורש הענין

ונראה פשוט שמכל שכן שלא לשנות ולאחר התפלה עד חצות לבד מטעם שאין נוהגים בקרובץ שהם מן הגורמים להארכת הזמן וגם מאחרים תחלת התפלה כמו שעה ממנהגינו, אלא מנהגינו שלא להאריך הוא יותר לחומרא בשורש הענין.

א. מנהגינו להקדים תפלת שחרית בר"ה כמו בכל יו"ט ושבת ויוצאים מבית הכנסת ועדיין עצומו של היום ולמעלה משעה קודם חצות היום וסרעדים לבם בעריכת שלחן כסדר שכתבנו בכל שבת ויו"ט.

א] ודלא כמנהג שכתב הרמ"א בסי' תקפד ס"א שמאריכים בפיוטים ותפילות עד חצות לכל הפחות עי"ש והנה למנהגינו אין נוהגים בפיוטים וקרובץ כלל וכדעת מרן ג"כ שכתב בסי' קיב ס"א אין לומר פיוטים ולא קרובץ. האמנם הב"ח על הטור הקים חומה בצורה על מנהג זה עיין סי' סח, קיב, תקפב, מ"מ לבד שבק"ק ספרדים לא נהגו כן וכן במחנינו וכדעת